

DELIBERATIIVINEN DEMOKRATIA JA JULKISUUS
INTERNETISSÄ

Näytösjulkisuudesta avoimeen politiikkaan

Juha Luomala
Pro gradu-tutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
kevät 2008

TIIVISTELMÄ

Deliberatiivinen demokratia ja julkisuus internetissä -

Näytösluonteisesta julkisuudesta avoimeen politiikkaan

Juha Luomala
Valtio-oppi
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Kia Lindroos-Sabijan
Kevät 2008
99 sivua

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, kuinka länsimaisen demokratian kriisiä pyritään ratkaisemaan osallistamalla kansalaisia enemmän päätöksentekoon internetin avulla. Internet tarjoaa mahdollisuuden kriittis-rationaaliseen kansalaiskeskusteluun ja poliittiseen osallistumiseen. Tarkastelen ilmiötä sekä hallinnon että kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Teoreettisena viitekehyksenä käytän Jürgen Habermasin julkisen sfäärin käsitettä, Hannah Arendtin julkisuus-käsitystä sekä deliberatiivisen demokratian teoriaa.

Tarkoituksena on tarkastella erilaisia demokratiakäsityksiä ja verrata niitä deliberatiivisen demokratian teoriaan. Tarkastelen modernia demokratiaa julkisuuden, julkisen tilan ja virtuaalisen julkisuuden kautta.

Tutkimuksen näkökulma on Habermasin julkisen tilan käsitteen upottaminen internetiin muodostuneisiin deliberatiivisen demokratian kokeiluihin.

Tutkimuksen aineiston muodostaa kaksi erilaista virtuaalijulkisuuden tilaa, joista toinen (Otakantaa.fi) edustaa valtiohallinnon osallistamishanketta ja toinen (Wikipuolue.fi) edustaa kansalaisyhteiskuntalähtöistä avoimen politiikan sovelluskokeilua. Esittelen työssäni näitä ajankohtaisia aineistoja esimerkinomaisesti teorian apuna.

Tutkimukseni mukaan habermasilaisessa mielessä julkinen virtuaalinen tila on mahdollinen ja aika näyttää kuinka hyvin avoimen politiikan kokeilut ottavat tuulta alleen orgaanisen elämismailman päätöksenteossa. Tulkintani mukaan Habermasin esittämät toimivan julkisen tilan kriteerit sekä deliberatiivisen demokratian edellytykset ovat mahdollisia wikidemokratian sovelluksissa.

Avainsanat: Jürgen Habermas, julkinen sfääri, internet, web 2.0, deliberatiivinen demokratia, Wikipuolue, Otakantaa.fi.

SISÄLTÖ

JOHDANTO.....	2
1 DEMOKRATIAKÄSITYKSET MURROKSESSA.....	6
2 JULKINEN SFÄÄRI	13
JULKINEN SFÄÄRI JÜRGEN HABERMASIN MUKAAN.....	13
SYVEMMÄLLE JULKISEEN SFÄÄRIIN.....	18
3 DIGITAALINEN DEMOKRATIA JA VIRTUAALINEN JULKISUUS	24
KANSALAIOSALLISTUMISEN PARATIISI?.....	26
WEB 2.0.....	28
JULKINEN JA YKSITYINEN SFÄÄRI TIETOVERKOSSA	35
VALTASUHTEET KYBERTILASSA	40
UUDEN MEDIAN ROOLI VIRTUAALISESSA JULKISUUDESSA	44
JULKISO JA POLIITTINEN OSALLISTUMINEN KYBERTILASSA.....	47
DELIBERATIIVINEN DEMOKRATIA JA AVOIN POLITIIKKA KYBERTILASSA	51
DIGITAL DIVIDE JA INFORMAATIOAJAN LUOKKAJAKO.....	55
4 AINEISTO: KESKUSTELUFOORUMEILTA WIKIDEMOKRATIAAN	59
AINEISTOSTA	59
OTAKANTAA.FI.....	60
VIRKAMIEHET VERSUS KANSALAISET.....	68
TYÖRYHMÄN VÄLIRAPORTTI	70
WIKIDEMOKRATIA.....	75
WIKIPUOLUE – WWW.WIKIPUOLUE.FI	78
5 VIRTUAALISEN JULKISUUDEN SOVELLUKSIA.....	83
OSALLISTUMISTA VAI NÄYTÖSLUONTEISTA JULKISUUTTA.....	83
OTAKANTAA.FI JA WIKIPUOLUE JULKISUUDEN NÄKÖKULMASTA	84
VÄLÄHDYKSIÄ DELIBERATIIVISESTA DEMOKRATIASTA.....	87
LOPUKSI.....	93
LÄHTEET.....	98

Johdanto

Tämä työ esittelee demokratian teoriaa julkisuuden näkökulmasta ja antaa lopuksi esimerkkejä uuden teknologian mahdollistamista poliittisen julkisuuden tiloista. Teoreettinen pääpaino lepää Jürgen Habermasin *Julkisuuden rakennemuutos*-teoksen harteilla. Julkisen sfäärin teoriassa keskityn avoimen keskustelun kautta syntyvään poliittisen mielipiteen muodostamiseen. Avoin ja pakoton kriittisrationaalinen keskustelu taas johtaa demokratiakeskustelussa deliberatiivisen demokratian teorioihin. Tarkastelen kybertilaa myös omana ja erityisenä poliittisena tilanaan informaation vaihdon kautta.

Työssäni käyn läpi demokratian kehitysvaiheita ja poliittisen julkisuuden teoriaa sekä historiaa Jürgen Habermasin, Hannah Arendtin ja Antiikin Kreikan ajattelun kautta päivittäen sitä kommentaarikirjallisuudella ja uusilla näkemyksillä. Pyrin tuomaan esille, mitä tarkoitetaan julkisuuden subjektilla, *julkisolla*. Pyrin myös tuomaan esiin verkon sisäisen toimijuuden aspekteja, millaisia erilaisia verkkotoimijoita on havaittavissa ja millainen on internetin käyttäjien rakenteellinen muutos yleisöstä julkisoksi ja käyttäjästä toimijaksi.

Pyrkimyksenä on upottaa poliittisen julkisuuden teoria ja uusi demokraattinen kehitys kybertilaan, toisin sanoen, internetin maailmaan. Työ pyrkii olemaan mahdollisimman ajankohtainen ja esittelemään uusia näkymiä tässä teoreettisessa viitekehyksessä.

Tutkimuskysymykseksi nousee kysymys siitä, mikä on aidosti julkista kybertilassa tai minkälainen keskustelu kybertilassa täyttää julkisuuden kriteerit? Miten julkisuuden käsite tulee ymmärtää uudessa, virtuaalisessa ympäristössä. Teorioiden mukaan on olemassa aitoa julkisuutta ja näytösluonteista julkisuutta, joista pyrin antamaan esimerkkejä aineistossani.

Toisena tutkimuskysymyksenäni on: millä tavoin internet-käyttäjän rooli on muuttumassa toimijaksi ja minkälaisia vaikutuksia tällä on poliittisesta näkökulmasta. Työni ennakkoletuksena on, että internetin osallistumiskulttuurissa on tapahtumassa merkittävä muutos, jossa käyttäjät ja mediayleisö siirtyvät toimijoiksi ja sisällöntuottajiksi aikaisemman kuluttajaroolin sijaan. Tällä on myös merkittävä rooli poliittisen toiminnan ja yleisen mielipiteen muodostumisen kannalta.

Koko idea internetistä demokratian pelastajana on helppo tyrmätä vetoamalla *digital divideksi* kutsuttuun digitaalisen ajan luokkakatoon. Sen mukaan uusi teknologia laitteistoinen ja sen käyttötaito on omaksuttu vasta pienessä osassa maailman väestöä ja toiseksi teknologiayhteiskunnissakin on *digitaalisesti syrjäytyneitä*, joille toimiminen kybertilassa on mahdotonta. Sivuan työssäni tätä puolta, mutta rajaan tämän laajan rakenteellisen ongelman kybertilan sisällä tapahtuvan kehityksen ulkopuolelle. Uskon kuitenkin, että tulevaisuudessa maailman väestöllä on paremmat mahdollisuudet käyttää tarvittavaa teknologiaa ja saada tarvittava käyttökoulutus siihen.

Monesti internetin, demokratian ja poliittisen toiminnan yhteyteen liitetään teledemokratiaksi kutsuttu teknologis-poliittinen kehitys, jonka pyrkimyksenä on tehdä äänestämisestä vaivattomampaa tietokonevälitteillä äänestämiskäytännöillä. Työssäni rajaan tämän hallinnollisen menetelmän työni ulkopuolelle ja keskityn poliittiseen keskusteluun ennen varsinaista päätöksentekoa eli julkiseen keskusteluun poliittisen mielipiteen muodostamiseksi.

Aineisto-osiossa tarkastelen kahta erilaista internetin julkista tilaa: keskustelufoorumia sekä eräänlaista *avoimeen politiikkaan*¹ perustuvaa wikidemokratian sovellusta. Avoin politiikka pyrkii soveltamaan politiikkaa avoimen lähdekoodin sovelluksista saatuihin hyviin kokemuksiin. Avoimuudella saadaan kehitettyä asioita ilmaiseksi ja tehokkaasti – näkökulmien ja kehittäjien moninaisuus auttaa löytämään ratkaisut ongelmiin.

Aineistoni esimerkkien avulla hahmottelen, miten poliittinen julkisuus käsitteenä on liikkeessä Habermasin julkisuuden ja internetiin muodostuneen julkisuuden välillä. Esittelen myös kahden erilaisen aineistoesimerkin kautta kuvaa siitä julkisuuden subjektin, julkison ja toimijuuden muutoksesta, mikä näiden kahden julkisen tilan välillä on nähtävissä. Valotan myös kahden esimerkin kautta teoriaosiossa hahmottelemani deliberatiivisen demokratian teorian suhdetta käytännön kohteisiin. Wikidemokratia näyttäisi vastaavan niihin deliberatiivisuuden haasteisiin, joihin perinteisempi keskustelufoorumi ei ole vielä pystynyt vastaamaan.

¹ Wikipuolue.fi määrittelee toimintaansa avoimeksi politiikaksi OpenPolitics.ca-nimisen määritelmän mukaan. <http://www.wikipuolue.fi/index.php?title=Wikipuolue>

Työni tarkoitus on tuoda esiin merkittävää demokraattista muutosta, joka tulee tulevaisuudessa mahdollisesti muuttamaan käsitystämme avoimesta ja julkisesta politiikasta sekä aidosta demokratiasta.

Työ käsittelee myös ilmiötä nimeltä Web 2.0². Oman käsitykseni mukaan Web 2.0:ksi kutsuttu jakamiseen ja yhteistoimintaan perustuva internet on omiaan toimimaan demokraattisen toiminnan välineenä. Itse asiassa internetin omat mekanismit toimivat jo hyvin demokraattisilla menetelmillä, joten valtionhallinto ja ylikansalliset päätöksentekuelimet voisivat oppia jotakin internetin deliberatiiviseen demokratiaan perustuvista sovelluksista.

Vallan desentralisoituminen ja sen palauttaminen kansalle ovat olleet jo pitkään uusien yhteiskunnallisten liikkeiden vaatimuslistalla. Edustuksellisen demokratian kriisi yhdistettynä uuden teknologian mahdollisuuksiin antaa näkymiä tulevaisuuden järjestelmästä, joka noudattaa paremmin suoran demokratian ihanteita.

Julkisuus rakentuu ihmisten yhdessä olemisesta, puheesta ja toiminnasta. Kuten tulen esittämään, julkisuus on väline kollektiiviselle arvioinnille ja yksityisten ajatusten ja ideoiden todentamiselle. Nykyisissäkin demokraattisissa yhteiskunnissa pidetään huolta julkisuuden onnistumisesta, mutta välttämättä ei nähdä kuinka paljon voisi olla vielä parannettavaa. Koko päätöksenteon prosessi sen alkuunpanemisesta lähtien voisi olla kansalaisten käsissä. Tämän työn perimmäinen tarkoitus on valottaa sitä kuinka internet on kyvykäs parantamaan poliittista julkisuutta.

² “Web 2.0 on tietokoneellisuuden kaupallinen vallankumous, jonka on aiheuttanut siirtyminen ajatteluun internetistä alustana. Web 2.0 on myös yritys ymmärtää niitä menestyksen eväitä, mitä internet alustana on saanut aikaan” Tim O’Reilly

http://en.wikipedia.org/wiki/Web_2, 26.3.2008

A term introduced in 2004 to characterize design patterns in a constellation of new generation Web applications which may provide an infrastructure for more dynamic user participation, social interaction and collaboration.

www.csa.com/discoveryguides/scholarship/gloss.php 26.3.2008

1 DEMOKRATIAKÄSITYKSET MURROKSESSA

”Nykypäivän korkean teknologian yhteiskunnissa on meneillään merkittävä julkisen tilan laajentuminen ja uudelleenmäärittely, joka menee Habermasin määritelmien tuolle puolen.”

Douglas Kellner, 2005

Demokratia on murrosvaiheessa. Edustuksellisen demokratian instituutioiden haastajaksi on noussut uusi poliittinen kulttuuri, joka vaatii suurempaa, avoimempaa, ja moniäänisempää demokratiaa yleisen ja julkisen keskustelun kautta. Poliittista kansalaiskeskustelun abstraktiota kutsutaan julkiseksi tilaksi, jonka henkiinherääminen antaa mielenkiintoista näkökulmaa demokratiakehitykseen. Tämä kehitys on tullut mahdolliseksi uuden viestintäteknologian ansiosta.

Ihanteiden mukaan demokratiassa pyritään toteuttamaan kansalaisten yhteisesti tekemiä päätöksiä, sellaisia päätöksiä joita kansan muodostama suvereeni haluaa. Päätösten tekeminen vaatii politiikkaa, koska kansalla on erilaisia intressejä. Poliitiikka ilman muita ihmisiä on turhaa, sillä itsensä kanssa voi olla aina samaa mieltä. Erakko ei tarvitse politiikkaa.

Politiikka on siis yhteisöllistä toimintaa. Poliittiseksi toiminnaksi mielletään toiminta, jossa pyritään vaikuttamaan ihmisiin, instituutioihin ja päätöksentekoon tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi. Yleisesti se kuitenkin mielletään ainoastaan poliittisten instituutioiden toiminnaksi.

Hannah Arendtin mukaan ihmisten aktiviteeteista ainoastaan toiminta vaatii ympärilleen ihmisyyhteisön. Yhdessä toiminta ja puhe on kaiken poliittisen lähtökohta. (Arendt, 2002, 30.)

”Toiminta on siis julkisen aluetta ja riippuvaista toisten ihmisten jatkuvasta läsnäolosta”
(Arendt 2002, 31).

Politiikka on julkista ja se koskettaa yhteisön jäseniä, niinpä poliittiset mielipiteetkin syntyvät yhteisön jäsenten puheiden, kirjoitusten ja tekojen kautta. Poliittinen alue muodostuu yhteisöstä ja yhteisön jäsenten toiminnan kautta. Julkisen ja yhteisöllisen vastakohta on yksityinen piiri, jonka sisään kuuluu intiimit asiat, perhe ja kotitalous.

Yksityisen piirissä olevat ideat ja ajatukset nousevat julkisuuden piiriin puheiden ja kirjoitusten kautta.

Kansalaiskeskustelulla tarkoitetaan prosessia, jossa kansalaiset muodostavat omaa poliittista mielipidettään ja pyrkivät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon omalla panoksellaan. Tässä prosessissa kansalaiset nostavat omasta yksityisen piiristään omia ajatuksiaan julkisuuden areenalle. Poliittinen kansalaiskeskustelu on politiikkaa puhtaimmillaan. Se ei ole tapahtuma, jolla on selkeä alkua tai loppu, eikä kovin hyvin pystytä osoittamaan, missä kohtaa tapahtuu poliittisen mielipiteen muodostumista. Poliittinen mielipide muodostuu hyvin monista erilaisista vaikutteista, joita ei useasti pystytä palauttamaan alkupisteisiinsä. Siksi vaikuttamisen mittaaminen on hyvin vaikeaa. Yleisen mielipiteen muodostuminen on meneillään oleva prosessi, johon julkisella alueella toimivat toimijat antavat oman panoksensa.

Kansalaiskeskustelusta muodostuvan kansalaisten tahdon toteuttamiseen on erilaisia metodeja, joita kutsutaan erilaisiksi demokratian sovelluksiksi. Demokratia perustuu kansanvaltaan, jossa kollektiivinen yhteisö päättää kuinka poliittisissa asioissa on meneteltävä. Demokratian tärkein ihanne on kansalaisten tahdon mukaiset päätökset.

Demokratiaa tavattiin jo noin 600 eaa muinaisen Intian tasavalloissa. Demokratia-käsitteen historia kuitenkin lähtee liikkeelle Antiikin Kreikasta, jonka demokratiaa useasti kutsutaan klassiseksi demokratiaksi. Antiikin Kreikan kaupunkivaltioissa vallitsi suora demokratia, jossa kansalaiset kokoontuivat *ekklesiaan* eli kansankokoukseen päättämään yhteisistä asioista. Lähtökohtana oli, että kaikki osallistujat saivat ottaa osaa keskusteluun ja asioista päätettiin parhaiten argumentoidun vaihtoehdon mukaan. Tällainen keskustelevan ja suoran demokratian muoto voidaan nähdä deliberatiivisen demokratian esikuvana. (Wikipedia 25.3.2008)

Ekklesiaan osallistuneet kansalaiset osallistuivat päätöksenteon ohella myös hallintoon. Kansalaisuuden ulkopuolelle jäivät kuitenkin naiset ja maaorja, sillä ainoastaan täysikasvuiset miehet saattoivat toimia kansalaisina. Antiikin Kreikan tasa-arvo oli siis ainoastaan vertaistensa tasa-arvoa, ja todellisuudessa suurin osa väestöstä oli suljettu ekklesian ulkopuolelle.

Demokratia on aina perustunut keskusteluun, mutta aina keskustelijoina eivät ole olleet kansalaiset. Edustuksellisen demokratian ensimmäinen muoto Maninin mukaan oli parlamentarismi. Edustajat keräsivät omat ajatuksensa parlamenttiin, jossa keskustelun kautta muodostettiin poliittinen mielipide. Edustajiksi valikoituvat henkilökohtaista luottamusta ja kunnioitusta nauttivat yksilöt. (della Porta 2000, 235.)

Seuraavaa edustuksellisen demokratian vaihetta Manin nimittää puolueiden demokratiaksi, jossa keskustelu käydään lähinnä puolueiden sisällä (della Porta 2000, 235). Puolueiden demokratiassa puolueet rakentavat poliittisia identiteettejä ja loivat poliittista mielipidettä. Della Portan mukaan ”*puolueet usein muuttivat yksilöiden oman identiteetin ja saivat heidät identifioimaan kollektiivin.*” (della Porta 2000, 237.) Puolueet vastasivat hämmennykseen ja tarjosivat valmiita vastauksia. Puolueet nostivat alhaalta tulleita kysymyksiä ja ”muokkasivat” niitä julkisuudelle sopivaan muotoon omien tarkoitusperiensä ajamiseksi. Habermas näki julkisuuden rappeutuvan puolueistumisen aikakaudella.

Puolueita ja informaatiota koskevassa vanhassa tutkimuksessa todettiin, että puolueiden kulta-aikana kansalaiset valitsivat informaatiossa poliittisen sitoumuksensa mukaan eivätkä päinvastoin. Tutkimuksissa on myös todettu, että koehenkilöt uskoivat ainoastaan sellaiseen informaatioon, joka ei ollut ristiriidassa heidän poliittisen sitoumuksensa kanssa. (della Porta 2000, 238.)

On puhuttu paljon demokratian kriisistä, sillä kansalaisia ei tunnu enää kiinnostavan osallistuminen politiikkaan. Osallistuminen olisi erityisen tärkeää silloin, kun käsiteltävä asia koskee kansalaista itseään. On vallalla yleismaailmallinen trendi, jonka seurauksena kiinnostus puoluepolitiikkaan näyttää lopahtaneen jälkiteollisissa maissa. Tämä näkyy suoraan äänestysprosenttien laskemisena. Ajat ovat muuttuneet, sillä Antiikin Kreikassa politiikkaan vähäistä kiinnostusta osoittanutta vapaata miestä kutsuttiin *idiotiksi*.

Puoluepolitiikka koetaan tylsäksi, sillä todelliset vaihtoehdot puuttuvat, oman äänen vaikuttavuus koetaan vähäiseksi ja riittämättömäksi ja poliitikkojen väärinkäytökset luovat kyynisyyttä. (Sassi 2000, 73). Kansalaiset, jotka haluavat vaikuttaa, turvautuvat monesti ei-parlamentaarisiin vaikutuskeinoihin ja kansalaisliikkeisiin. Ulrich Beckin mukaan politiikkaa ei saisikaan samaistaa politiikkaa poliittisiin instituutioihin, sillä

jälkmodernissa yhteiskunnassa poliittiset instituutiot alkavatkin epäpolitisoitua ja vastaavasti epäpoliittisena pidetyt asiat saamaan poliittisia piirteitä. (Sassi 2000, 24.)

Della Portan mukaan puolueiden pyrkimys tehokkaaseen asioiden hoitoon ajoi niitä pois kansalaisyhteiskunnasta kohti byrokraattisia instituutioita. Vastalauseeksi tälle puolueiden operatiiviselle logiikalle muodostuivat uudet yhteiskunnalliset liikkeet, jotka vaativat poliittisen vallan desentralisoimista. (della Porta 2000, 238.)

Poliittinen keskustelu haluttiin ja halutaan kansan omiin käsiin. Uudet yhteiskunnalliset liikkeet pitivät itseään alhaalta kansalaisyhteiskunnasta nousevan demokratian instituutiona. Niiden tavoitteena oli jatkuva uudelleen organisoituminen ja kansan päätösvalta kaikissa tavoiteltavissa päämäärissä. Tavoitteena oli tuoda poliittinen päätöksenteko niin lähelle kansalaisten arkea kuin mahdollista. Sama trendi kuvaa koko uutta ja meneillään olevaa demokratiakehitystä, joka vaatii lisää valtaa kansan käsiin julkisuuden kautta. Peter Dahlgrenin mukaan (1999, 150) demokratian kriisikeskustelu laajeni 90-luvulla samaan aikaan kun internetin johtama mediavallankumous alkoi ottaa tuulta alleen. Samalla mediavallankumous alkoi vaikuttaa poliittisen viestinnän rakenteisiin.

Tarvitaan siis tehokkaampaa julkista tilaa, jossa kansalaiset pääsevät paremmin vaikuttamaan omiin asioihinsa ja yhteisiin päätöksiin. Tällaista vapaassa, kriittisessä, rationaalisessa, ja julkisessa keskustelussa syntyvää demokraattista päätöksentekoa kutsutaan deliberatiiviseksi demokratiaksi.

Deliberatiivisen demokratian teoria voidaan nähdä eräänlaiseksi vastapainoksi edustukselliselle demokratialle. Jos edustuksellinen demokratia ajatellaan yksinkertaistetusti prosessoitujen vaihtoehtojen valitsemiseksi, niin deliberatiivisessa demokratiassa luotetaan julkiseen ja avoimeen keskusteluun ja syvään harkintaan päätöksenteon hitauden uhallakin. Deliberatiivisen demokratian ydin on vankka kansan legitimaatio; ovathan he itse päässeet ilmaisemaan oman kantansa.

On selvää, että edustuksellisessa demokratiassakin on paljon deliberatiivisia piirteitä. Kaisa Herneen & Maija Setälän mukaan (2005, 175) julkista deliberaatiota edustavat muun muassa parlamentin yleiskeskustelut, puolueiden kokoontumiset ja tiedotusvälineissä käydyt poliittiset keskustelut. Deliberatiivista teoriaa löytyy Kantilta ja Bethamilta, mutta

enimmäkseen teorian oppi-isinä pidetään Habermasia ja John Rawlsia. Habermasin ajatus perustuu julkiseen kommunikaatioon päätöksenteon legitimoimiseksi.

Herne & Setälä (2005, 176) määrittelevät *Politiikka* 3/2005-julkaisun artikkelissaan Deliberatiivisen demokratian ihanteita Elsterin, Cohenin ja Bohmanin pohjalta. Elsterin mukaan deliberaatio on kollektiivista päätöksentekoa, johon osallistuvat kaikki ne, joita päätöksenteko koskee tai heidän edustajansa. Cohenin mukaan deliberaatio on vapaata ja julkista järjen käyttöä niiden, keskenään tasa-arvoisten ihmisten kesken joita päätös koskee. Bohmanin mukaan julkinen deliberaatio on prosessi, joissa vaihdetaan perusteluja omille näkökulmille sellaisessa ristiiriitatilanteessa, jota ei voida selvittää ilman ihmisten välistä yhteistyötä. (Herne & Setälä 2005, 176.)

Deliberatiivisen demokratian kriteerit Herne & Setälän mukaan:

- 1) kollektiivinen päätöksenteko
- 2) inklusiivisuus ja tasa-arvo
- 3) deliberatiivinen keskustelu
- 4) preferenssien muuttaminen
- 5) legitimitetti
- 6) kansalaiskasvatus

(Herne & Setälä 2005, 176-179.)

Deliberaatio on demokratian muoto, jossa yksilön ajatukset ja ideat tuodaan avoimeen debattiin harkintaa, väittelyä ja hyväksymistä varten. Deliberatiivisen ideaalin mukaan keskustelijat tuovat omia ideoitaan esiin tasavertaisina empatian ja egalitarismin hengessä. (Wilhelm 2000, 33.)

Veikko Pietilä (2002, 342) lainaa Dryzekia, jonka mukaan demokrateoriassa tapahtui 1990-luvulla ”*vahva deliberatiivinen käänne*”, jonka myötä demokratian normiksi asetettiin kansalaisten mahdollisuus ”*ottaa keskustellen osaa asioihin vaikuttavaan pohdintaan.*”

Pietilän (2002, 342) mukaan Barberin ”vankka demokratia”, jossa puhuminen on toiminnan ydin tarkoittaa samaa. Barberin mukaan kyseessä ei ole mikä tahansa puhe, vaan aito julkinen puhe ja ajattelu, jonka pohjalta voidaan määritellä yhteistä hyvää. Puheen on

oltava habermasilaisittain julkista, ei pelkästään kollektiivista. Tällä siis tarkoitetaan sitä, että julkisuuden kriteerit avoimuus, kriittis-rationaalinen pohdinta ja muut kriteerit täyttyvät. (Pietilä 2002, 342.)

Deliberatiivinen demokratia on päätöksentekomenettely ja päätöksiä tai päätökseen vaikuttavia suosituksia pitää deliberaation jälkeen syntyä. Tutkijoiden välillä on erimielisyyksiä siitä, onko deliberaation tavoite yksimielisyys, kaikkia miellyttävä sopimus vai äänestys. Deliberatiivisessakaan päätöksenteossa ei voida keskustella loputtomasti. Modernin demokratiakäsityksen mukaan päätöksenteossa tulisi olla mukana ne, joita päätökset koskevat eivätkä ainoastaan esimerkiksi tietyn maantieteellisen alueen sisällä olevat aikuiset yksilöt. Kaikki eivät voi kuitenkaan osallistua, vaan tämäkin järjestelmä vaatii jonkinlaisen edustuksellisen menettelyn.

Jokaisen esittämä argumentti tulisi kuunnella ja prosessoida julkisessa keskustelussa, olettaen että argumentti on rationaalinen ja sidoksissa toivottavaan tavoitteeseen. Jokaisella tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet esittää asiansa julkisessa keskustelussa ja kaikkia puheenvuoroja tulisi arvioida samantapaisin perustein. Deliberatiivisen keskustelun kriteerejä ovat: julkisuus, yhtäläinen kunnioitus, vastuullisuus, rationaalisuus ja puolueettomuus tai kohtuullisuus. Vastuullisuuden periaatteen mukaan esimerkiksi epäjohdonmukainen, irrationalinen tai pelkästään puhujan oman edun mukainen puhe ei voisi olla päätöksentekoon vaikuttavaa. Se mikä erottaa deliberatiivisen päätöksentekomenettelyn muista on preferenssien muuttamisen mahdollisuus. Deliberaation aikana virheelliset argumentit ja uskomukset pyritään kumoamaan, minkä johdosta osallistujien preferenssit usein muuttuvat. (Herne & Setälä 2005, 177-178.)

Herne & Setälän mukaan (2005, 177-178) deliberaation jälkeen preferenssit ovat informoidumpia ja siinä mielessä rationaalisempia. Ihannetapauksissa deliberaatio päättyy yksimielisyyteen.

Deliberatiivisen demokratian teoria siis toteuttaa demokratian ihannetta julkisuuden näkökulmasta. Kuten edellä todettiin: julkisuudella tarkoitetaan kaikkien esillä olemista ja kaikkien vapaata pääsyä. Julkisuudella pyritään mahdollistamaan demokraattisen koneiston valvonta ja kaikkien kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa. Hallinnon avoimuus ja päätöksenteon läpinäkyvyys koetaan myös yhdeksi modernin demokratian tärkeimmistä

kriteereistä. Niinpä myös hallinto pyrkii nykyään tuomaan agendoja ja aiheita julkisuuden areenalle. Hallinnon ja kansalaiskeskustelun välisen suhteen hoito on yksi julkisuuden tärkeimmistä tehtävistä.

Tila jossa julkista keskustelua tai kansalaiskeskustelua käydään, nimitetään tässä työssä julkiseksi sfääriksi (engl. *Public Sphere*). Sfääri tulee englannin kielen sanasta *sphere* (=pallo) jonka sisään luetaan koko julkinen elämä. Myöhemmin selviää, että monien ajattelijoiden mukaan ei ole olemassa vain yhtä ainutta julkista sfääriä vaan lukuisten sfäärien kokonaisuus (esim Dahlgren 1999). Julkinen sfääri rakentuu osallistumisen kautta ja osallistuminen realisoituu vasta toiminnassa.

Tämä uusi demokratian askel, joka painottuu julkisuuteen, julkiseen tilaan ja deliberatiiviseen demokratiaan on tullut mahdolliseksi uuden viestintäteknologian kautta. Internet on luonut uuden virtuaalisen julkisen sfäärin.

Julkinen sfääri muodostuu kollektiivisesta informaatiosta ja viestinnästä. Kybertila ja internet perustuvat näille samoille elementeille, joten onkin luonnollista tunnistaa internetistä potentiaalia julkisen sfäärin vahvistamiseen.

2 JULKINEN SFÄÄRI

Julkinen sfääri Jürgen Habermasin mukaan

Valitsin Jürgen Habermasin vuonna 1962 ilmestyneen Julkisuuden rakennemuutos-teoksen (*Strukturwandel der Öffentlichkeit*) teoriaosuuteni perusteokseksi, koska alkuperäinen kiinnostukseni deliberatiiviseen demokratiaan tuntui linkittyvän ikään kuin automaattisesti Habermasin julkisuus-käsitteeseen. Tarkastelen tässä luvussa julkisuutta Habermasin pohjalta, mutta täydennän julkisuuden käsitettä muiden, esimerkiksi Hannah Arendtin ajattelun kautta. Vaikka Habermasin ja Arendtin ajatukset julkisuudesta saattavat olla hieman erilaisesta perspektiivistä koen sen ainoastaan teoriaosuutta rikastavana asiana.

Julkisuus on tila, jossa kansalaiset keskustelevat vapaasti yhteisistä asioista, josta ne nousevat myöhemmin poliittisen päätöksenteon asialistalle. Julkisella sfäärillä eli erilaisten julkisten tilojen kirjolla tarkoitetaan sitä kansalaisyhteiskunnan abstraktia osaa, jossa keskustellaan ja pohditaan yhteiskunnallisia teemoja ja päivän poliittista agendaa.

Habermas kuvailee julkista tilaa kaikukopaksi (*sounding board*), joka heijastelee ja prosessoi esillä olevia poliittisia kysymyksiä. Julkisen tilan voisi ymmärtää julkiseksi vuoropuheluksi kansalaisten keskuudessa. Julkisen tilan käsite liittyy myös kansalaisuuden käsitteeseen ja julkisen tilan keskusteluun osallistuminen ymmärretään kansalaisosallistumiseksi. (Wilhelm 2001, 5.)

Sassin mukaan (Sassi 2000b, 91-92) habermasilainen porvarillinen julkinen sfääri muodostui sanomalehdistä, novelleista, kirjeistä, keskusteluista, debateista, teatterista, salaseuroista, parlamenteista.

Usein julkinen keskustelu on hallinnon kritisointia. Julkisen tilan puuttuminen tai sen kapeus synnyttikin 1600-luvulla salaseuroja, kuten esimerkiksi vapaamuurarit. Salaseurojen kokoontumisissa saattoi sanoa ääneen mitä ajatteli hallinnosta tai politiikasta. Nykyään, länsimaisen oikeusvaltion peruseriaatteisiin kuuluu sanan ja ilmaisun vapaus, joka on julkisen sfäärin ensimmäinen ja tärkein edellytys. Nykyään julkisen tilan puuttumisella tarkoitetaan sanavapauden kaventamista tai puuttumista.

Habermas kuvaa teoksessaan porvarillisen julkisuuden syntyä. Hänen mukaansa porvarillinen julkisuus alkoi kehittyä 1600 - 1700-lukujen taitteessa Englannissa ja Ranskassa, kun esivallan vastakohta (alamaiset) alkoivat katsoa, ettei kansalaisyhteiskunnan yksityispiirin kohdistuvan julkisen intressin hoito kuulunut vain julkiselle vallalle vaan oli heidänkin asiansa. Habermas nimittää tätä esivallan porvarillista vastakohtiota *julkisoksi*. (Habermas 2004, 50.)

Julkiso on yksityishenkilöiden muodostama piiri ja se syntyi kun yksityishenkilöt alkoivat vaatia julkisuuden irrottamista esivallan sääntelevästä otteesta, jotta he voisivat haastaa esivallan julkiseen väittelyyn tavaranvaihdon ja yhteiskunnallisen työn maailmaan sopivista kanssakäyntisäännöistä. (Habermas 2004, 57.)

Poliittinen julkisuus kehittyi ensimmäisenä 1600-1700-lukujen taitteessa Englannissa. Vielä 1670-luvulla Englannin hallitus oli katsonut tarpeelliseksi yrittää kitkeä poliittiset kahvilakeskustelut ja poliittisen kritiikin pois erilaisilla julkisilla kuulutuksilla, koska näissä julkisissa tiloissa kyti kapinan ydin. Ennakkosensuurin kumosi vuoden 1695 *Licensing Act*. Siihen asti hallinnon kritisointi oli tehtävä salassa. (Habermas 2004, 102.)

Julkisen tilan mahdollistajana vapaalla medialla on ollut hyvin suuri rooli. Media valvoo päätöksentekijöitä ja ruokkii kansalaiskeskustelua. Ilman vapaata mediaa ei ole olemassa julkista tilaa. Julkisen tilan avulla ihmiset pystyvät muodostamaan poliittisia mielipiteitään, joka edustuksellisessa demokratiassa mitataan vaaleilla (Wilhelm 2001, 5).

Julkisuuden rakentumisen historia on myös vapaan median ja etupäässä vapaan lehdistön historiaa. Ensimmäinen vapaa, hallintoa kritisoiva ja kommentoiva vapaa lehdistö muodostui 1700-luvun Englannissa. Parlamentin istuntojen tuominen kaikkien nähtäville lehtikirjoitusten ja kommentaarien kautta loi lehdistöstä ensimmäistä kertaa neljännen valtiomahdin. Englannissa tämän kehityksen etunenässä oli Gentleman's Magazine. Tämän kehityksen myötä kruunun ja parlamentin kritisointi laitostui. (Habermas 2004, 103.)

Habermasin (2004, 103) mukaan poliittisen julkisuuden tehtävänä on toteuttaa kansalaisyhteiskunnan ja valtion välitys eli alistaa julkinen valta yksityisen sfäärin tarpeille. Tämä toteutuu (ideaalitulanteessa) siten, että persoonat nousevat yksityisestä sfääristä julkisuuden sfääriin keskustelemaan avoimesti ja rationaalisesti siitä, mikä on

yleinen intressi. Valtiotoimija saa siis valtansa ja toimintamallinsa yksityishenkilöiden muodostamalta kansalta tai julkisolta.

Julkisuuden sfäärissä syntyvän yleisen mielipiteen on tarkoitus vaikuttaa, tarkkailla ja kontrolloida julkisen vallan toimintaa tavallisesti epävirallisella tavalla. Olennaista tässä prosessissa on se mitä, Habermas kutsuu "*diskurssiiviseksi tahdon muodostukseksi*", jossa avoimen, tasa-arvoisen ja pakottoman keskustelun kautta muodostuu yhtenäinen poliittinen tahto. (Habermas 1989b, 30.)

Julkisen tilan mekanismia voisi luonnehtia lyhyesti niin, että julkinen keskustelu poliittisesta aiheesta luo julkisen mielipiteen tai niin sanotun yleisen mielipiteen, jonka jälkeen siitä muodostuu poliittista tahtoa, joka myöhemmin realisoituu päätöksenteossa.

Julkisuuden rappeutumista Habermas (2004, 331) kuvaa termillä uusfeodalisoituminen. Kyseessä on liberaalin oikeusvaltion siirtyminen sosiaalivaltioon, jossa valtiovalta lomittuu liiaksi yhteen yksityispiirin kanssa. Ammattimainen lehdistö ja poliittiset instituutiot kaappasivat julkisen sfäärin vapailta rationaalisesti keskustelevilta yksilöiltä. Kyseessä on siis sama aikakausi, jota della Porta kuvaa *puolueiden demokratiaksi*. Tässä historiallisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa poliittiset elimet ovat ottaneet vastuulleen tiettyjä tehtäviä tavarankierron ja yhteiskunnallisen työn alueelta ja yhteiskunnalliset voimat puolestaan vastuulleen tiettyjä poliittisia tehtäviä. Seurauksena on, että yksityispiiristä kummunnut julkinen sfääri on vaarassa näivettyä. Organisaatiot pyrkivät kompromisseihin keskenään ja valtion kanssa julkisuuden ulkopuolella; toisaalta taatakseen viestinten jatkeena olevan yleisön suosion hankkeilleen niiden on luotava näytösluonteista tai manipulatiivista julkisuutta. (Habermas 2004, 331.)

Habermas kuvaa poliittisen julkisuuden kahdeksi kilpailevaksi kehityssuunnaksi näytösluonteisen ja manipuloitavan julkisuustyön, jota hän luonnehtii porvarillisen julkisuuden rappiotilaksi. Vastakohtana tälle on organisaatiovälitteisen julkison, järjestöjen itsensä käynnistämä kriittinen julkinen keskustelu. Se, missä määrin kriittinen muoto toteutuu mittaa sosiaalivaltioksi rakennetun teollisuusyhteiskunnan demokratia-astetta eli missä määrin sosiaalinen ja poliittinen vallankäyttö on järkeistynyt. (Habermas 2004, 332.)

Sosiaalivaltiolliset massademokratiat voivat pitää itseään liberaalin oikeusvaltion perillisinä vain niin kauan kuin ne vaativat poliittisesti toimivaa julkisuutta.

Habermasin mukaan nykyinen julkisuus (siis kirjan kirjoittamisen hetkellä, 1960-luvulla) on hajoamisen partaalla yhä laajentuvan piirinsä takia, mutta pysyy silti poliittisen järjestyksemme organisaatioperiaatteena (Habermas 2004, 22-24).

Akateemisen arvostuksen ja tunnustuksen lisäksi Habermasin teos on saanut osakseen paljon kritiikkiä (esim. Garnham), tarkennuksia, korjauksia ja päivittämistä. Se ei poista silti teoksen ansioita. Kritiikki rakentuu historiallisuudesta ja todenpohjaisuudesta, kulttuurisesta, sukupuolisesta, viestinnällisestä kritiikistä. Habermasin historialliset faktat ovat monesti epätarkkoja ja jopa virheellisiä, tämän hän on jälkeempään myöntänyt itsekkin. Hänen ideaalinen porvarillinen julkinen sfääri pohjautui myös maskuliiniselle ulossulkemiselle, jossa köyhälistöllä ja naisilla ei ollut sijaa. Viestinnän tutkijat ovat valittaneet, ettei hänen mallinsa ota huomioon eri viestintätilanteiden ja välineiden erityispiirteitä.

Habermasin termi *Öffentlichkeit* täytyy Sassin mukaan (2000b, 92) ymmärtää tarkoittamaan julkisuutta avoimuuden ja esteettömän pääsyn merkityksessä. Sassi näkee julkisen sfäärin Habermasin tavoin paikaksi, jossa yhteiset asiat tulevat julkisiksi, niistä keskustellaan ja ne tulevat siten politiikan kohteiksi.

Toisin kuin Habermas, monet tutkijat väittävät, että ei voi olla vain yhtä julkista sfääriä vaan on olemassa paljon pieniä sfäärejä, joista muodostuu yksi sateenvarjomainen yleinen julkinen sfääri. Habermas onkin myöntänyt, että voisi olla parempi puhua monista julkisista sfääreistä yhden sijaan. Sassin (2000b, 93) kritiikki kysyy myös: oliko tuolloin olemassa ei-porvarillista julkista sfääriä? Hän ihmettelee myös miten sfääri voi olla aidosti julkinen, jos se perustuu naisten ulossulkemiselle.

Nicholas Garnham kertoo artikkelissaan *The Media and the Public Sphere* (Garnham 1992, 359) Habermasin teoksen kritiikkiä: Habermas jättää huomiotta porvarillisen julkisen sfäärin rinnalla ja vastavoimaksi kehittyneen talonpoikaissfäärin (plebeian). Kritiikin mukaan Habermas myös idealisoi liikaa porvarillista julkista sfääriä. Esimerkiksi Robert Darnton on osoittanut, ettei verisen kilpailullisen rakenteen omaavaa varhaista printtimediaa kontrolloineet vapaasti keskustelevat intellektuellit vaan raa'at kapitalistit nopeiden voittojen toivossa. (Garnham 1992, 359.)

Garnhamin (1992, 359) mukaan Habermasin rationalistinen julkisen diskurssin mallinsa estää häntä teoretisoimasta pluralistista julkista sfääriä ja se johtaa siihen, että hän jättää huomiotta erimielisten ja sovittamattomien poliittisten positioiden jatkuvan kompromissitarpeen. Tämä puolestaan johtaa siihen, että Habermas valittelee poliittisten puolueiden astumista julkiseen sfääriin. (Garnham 1992, 359.)

Garnhamin mukaan (1992, 360) Habermasin teoksen viimeinen osa on liian riippuvainen Adornon kulttuuriteollisuuden mallista, johon kuuluu elitistiset kulttuuriset suuntauokset, sitä kontrolloivien toimijoiden liioiteltu manipulatiivinen valta ja sen huomioimattomuus valtion intervention julkisten palvelun mallit informationaalisessa sfäärissä. Garnhamin mukaan Habermasin kommunikatiivisen toiminnan malli, joka toimii julkisen diskurssin normina, jättää huomiotta kaikki muut kommunikaation mallit, jotka eivät tähtää konsensukseen jos kohdataan vääristynyttä kommunikaatiota. Koska Habermas jättää huomiotta kommunikatiivisen toiminnan leikittelevän ja retorisen aspektin hän johtaa teoriasa liian mustavalkoiseen jaotteluun informaation ja viihteen välillä. Garnhamin mukaan esimerkiksi Rousseau löytää selvän linkin näiden kahden elementin välillä puhuessaan (julkisista) kansan festivaaleista, joissa yhdistyy kansalaisuus ja teatterilliset elementit. Garnhamin mukaan tämä on hyvin tärkeä aspekti kun puhutaan massamediasta tämän päivän demokraattisissa yhteiskunnissa. (Garnham 1992, 360.)

Nancy Fraserin (1992, 112) kirjoittaman artikkelin Rethinking the Public Sphere mukaan Habermasin utopistinen, mutta mahdollinen porvarillisen julkisuuden malli ei koskaan realisoitunut todellisessa yhteiskunnassa. Habermas onkin vastannut tähän kritiikkiin puolustamalla tutkimuksensa ideaalista luonnetta.

Calhounin (1992, 421-462) toimittaman kirjan jälkisanoissa Habermas pääsee vastaamaan myös kirjassa esitettyyn kritiikkiin. Hän korostaa heti aluksi, että julkisen sfäärin käsite oli tarkoitettu analyttiseksi välineeksi, joka esimerkinomaisesti sijoitettiin teoksessa johonkin käytännön kontekstiin tietyn kategorian tarjoamaan kehykseen. Hän myöntää, että ei ehkä ollut tarpeeksi varovainen naitaessaan ideaalista mallia ja kontekstina käyttämäänsä elävän yhteiskunnan historiallista ajankohtaa.

Syvemmälle julkiseen sfääriin

Antiikin Kreikassa syntyi poliittinen julkisuus, kun sukulaisuussuhteille perustunut organisoituminen poistui kaupunkivaltion perustamisen yhteydessä. Kaupunkivaltio loi vapaille miehille mahdollisuuden keskinäiseen tasavertaisuuteen. Antiikin Kreikassa kansalainen oli kotonaan yksityisen alueella, mutta siirtyi julkisen alueelle lähtiessään torille keskustelemaan ja tekemään päätöksiä. Poliittisena oleminen eli *poliksessa* eläminen tarkoitti, että kaikesta päätettiin sanojen ja vakuuttelun eikä pakon ja väkivallan avulla. (Arendt 1958, 34.)

Kehittyneissä kaupunkivaltioissa julkinen elämä *bios politikos* erotettiin jyrkästi *oikosista*, yksityisestä ja omasta piiristä. Julkinen elämä ei ollut paikkaan sidottua vaan se syntyi keskustelun kautta. Oleva ilmeni vain julkisuuden kautta, vain siellä kaikki tuli kaikkien näkyviin. Kreikkalaisen ajattelutavan mukaan ihmisen kyky poliittiseen järjestäytymiseen oli täysin vastakkainen luonnolliselle yhteenliittymiselle, jonka keskus oli koti (*oikia*) ja perhe. Kaupunkivaltion synty tarkoitti, että ihminen sai yksityiselämänsä rinnalle ikään kuin toisen elämän *bios politikoksen*. On historiallinen fakta, että ennen kaupunkivaltion perustamista kaikki sukulaisuuteen perustuvat järjestäytyneet yksiköt tuhoutuivat. (Arendt 2002, 32) Vähän samaan sävyyn John Keane (2000, 70) muistelee Habermasin tutkiman julkisuuden rakennemuutoksen hengessä kuinka *public* (*yleinen*) syntyi alun perin monarkian *yksityistä* (*private*) oman edun tavoittelua vastaan.

Sassi (2000, 275) palauttaa Habermasin julkisuuden kaksinaisselitteisen käsitteen alkujuurilleen, jossa ”*julkisuus - publicity*” tarkoitti avoimuutta ja vapaata pääsyä ja ”*public – kansa, julkiso*” puolestaan kansaa ylimpänä demokraattisena suvereeninä.

Habermasin julkisuuden ihanteet ovat siis samanlaisia kuin demokratian tärkeimmät kriteerit: kansan valta ja päätöksenteon avoimuus tai läpinäkyvyys. Habermasilaisen julkisen sfäärin toteutuminen olisi demokraattisen ideaalin toteutuminen tietynlaisessa yhteiskunnassa.

Julkisuus on siis esillä olemista ja näkyvyyttä. Julkisuuteen kuuluu myös esilläolo ja näkökulmien moninaisuus, eräänlainen kolmiulotteisuus, josta asiaa voi tarkkailla kaikilta puolilta. Hannah Arendtin (1958, 56) mukaan ’*julkinen*’ viittaa kahteen toisiaan lähellä oleviin ilmiöön, jotka kuitenkin eivät ole aivan samoja. Ensinnäkin kaikki julkisuudessa

esiintyvä on jokaisen nähtävissä ja kuultavissa eli sillä on suurin mahdollinen julkisuus. Toiseksi, julkisuus tavallaan luo todellisuuden. Ajatukset ja aistien havainnot ovat vajavaisia ja hataria ennen kuin ne työstetään julkisuudelle sopivaan muotoon. (Arendt 1958, 56.) Kysymys ei siis ole ainoastaan kuuluisuudesta tai niin sanotusta iltapäivälehtijulkisuudesta, joskin siitäkin.

Muiden nähtävissä ja kuultavissa oleminen on siksi tärkeää, että kaikki näkevät asiansa omista näkökulmistaan. Julkisuuden peruseräite on, että kaikki ovat positioiden eroista ja niiden luomien näkökulmien moninaisuudesta huolimatta tekemisissä saman kohteen kanssa. (Arendt 1958, 63).

Habermas kirjoittaa samasta asiasta:

”Lähes jokainen 1700-luvun suurista kirjailijoista lienee tuonut olennaiset ajatuksensa ensinnä keskusteluun tuollaisessa discoursessa, joko esitelmissä akatemialle tai - ennen muuta – salongeissa” (Habermas 2000, 66).

Julkisuuteen tuodut asiat altistetaan arvostelulle ja kritiikille, joka sitten hioo asiaa selkeämmäksi suuntaan tai toiseen. Asiasta muodostetaan julkisuuden areenalla kollektiivinen mielipide.

Arendtin (2002, 178) mukaan ajatuksista tulee *todellisia* vasta silloin, kun niistä tulee julkisia puheen tai kirjoituksen kautta. Julkisen tekstin tuottaminen luo yksilöstä eräänlaisen pisteen todellisuuteen, joka on kuolematon. Tim Jordan (1999, 59) kertoo Cyberpower-nimisessä teoksessaan tarinan, jossa ahkera keskusteluyhteisön jäsen teki virtuaalisen itsemurhan poistamalla kaiken kirjoittamansa ja kaiken informaation itsestään. Muutama viikkoa myöhemmin henkilö teki myös oikeassa elämässä itsemurhan. Voisi ajatella, että informaation tuottaminen ja julkisuus tekee yksilöstä olevaisen kybertilassa.

Keskustelufoorumille tai muualle Internetiin kirjoittava yksilö tuottaa samalla omaa (virtuaalista) identiteettiään ja jättää itsestään jäljen virtuaaliseen maailmaan. Kyberavaruus on informaation tila, jossa virtuaaliset elämät luodaan julkisen informaation vaihdon avulla (Jordan 1999, 59). Poliittisen informaation ja mielipiteen julkaiseminen verkossa luo myös syötettä julkiseen keskusteluun ja sitä kautta kansalaisten poliittisen mielipiteen muodostumiseen.

Hannah Arendtin (2002, 30) *Vita Activa*-teos käsittelee elämisen taitoa ja sen eri osa-alueita: työtä, valmistamista ja toimintaa. Hänen mukaansa toiminta aktiviteettina on aina luonteeltaan yhteisöllistä ja myös julkista. Toiminta on ainut aktiviteetti, joka tapahtuu suoraan ihmisten kesken ilman esineiden tai aineen välitystä.

”Kaikkien ihmisen aktiviteettien ehtona on, että ihmiset elävät yhdessä toisen ihmisten kanssa, mutta ainoastaan toimintaa ei voi edes kuvitella ihmisyhteiskunnan ulkopuolella” (Arendt 2002, 30).

Toiminta on siis vain julkisen alueella ja se on riippuvaista toisten ihmisten jatkuvasta läsnäolosta. Antiikin ajattelun mukaan julkisen ja poliittisen elämän *bios politikoksen* tunnusmerkkejä olivat puhe (*lexis*) ja toiminta (*praxis*). Bios politikos tapahtui vain kaupunkivaltiossa Poliksessa, jonne vapaat miehet kokoontuivat keskustelemaan. Poliiksen ulkopuolella olijat (orjat ja barbaarit) olivat *”ilman sanaa”*, ei ilman puhekykyä vaan ilman elämäntapaa, jossa puhe ja vain puhe oli mielekästä. Arendtin mukaan puhe ja toiminta luovat toimijan osaksi todellisuutta, osaksi julkisuutta. (Arendt 2002, 35.)

Puhe ja toiminta paljastavat ihmisten ainutlaatuisen yksilöllisyyden. Niiden kautta ihmiset erottautuvat muista ihmisistä. Elämäntapa ilman puhetta ja toimintaa ei ole inhimillistä elämää, koska sitä ei eletä muiden ihmisten kanssa. Tällainen ei ole siis ihminen vaan kuollut. Sanojen ja tekojen avulla liitämme itsemme inhimilliseen maailmaan ja todellisuuteen. (Arendt 2002, 178.)

Toiminnan perusteena on siis puhe ja toiminta, eikä toimintaa voi olla ilman puhetta. Toiminta ilman puhetta ei Arendtin mukaan ole edes toimintaa, sillä ilman puheen seuraa toiminta jää persoonattomaksi, eikä toimija paljastu samalla tavalla. On myös puhetta, joka ei Arendtin mukaan ole toimintaa sanan varsinaisessa merkityksessä vaan niin sanotusti *”pelkkää puhetta”*. Jos toiminta ei paljasta tekijäänsä, se kadottaa ominaisluonteensa ja muuttuu pelkäksi suoritukseksi muiden joukossa. Silloin toiminta on vain keino jonkun päämäärän saavuttamiseksi samalla tavoin kuin valmistaminen on keino esineen tuottamiseksi. Näin käy aina silloin kun ihmisten yhdessäolo katoaa, eli kun ihmiset ovat joko toisten ihmisten puolella tai heitä vastaan. Esimerkiksi Arendt antaa sodan, jonka aikana puheesta tulee *”pelkkää puhetta”* vihollisen hämäämiseksi tai propagandana. (Arendt 2002, 183.)

Arendtin mukaan toiminta on siis inhimillisen elämän korkein aktiviteetti. Toiminta toisin kuin valmistaminen ei voi koskaan tapahtua eristyksissä, koska eristäytyminen tarkoittaa toimintakyvyn menettämistä. Toimija liikkuu aina muiden joukossa eikä hän ole koskaan pelkkä tekijä vaan myös kärsijä. Toimijuuteen liittyy siten myös vastuu. Rajoituksilla ja rajoilla pyritään tukahduttamaan toiminnan luontaista rajattomuutta, mutta ne eivät kykene poistamaan toiminnan toista merkittävää ominaisuutta: luontaista ennakoimattomuutta. (Arendt 2002, 193.)

Polis oli antiikin aikaan vapauden ja vertaisuuden alue eräänlainen julkisuuden ihanne, kun taas kotitalous perustui tiukalle hierarkialle ja eriarvoisuudelle. Vapaana oleminen tarkoitti kahta asiaa: ihminen ei ollut elämän välttämättömyyden tai toisen ihmisen määräysvallan alainen eikä ihminen itsekään käyttänyt määräysvaltaa. (Arendt 2002, 39.)

Yhteiskunta on Arendtin mukaan vapaan toiminnan vihollinen. Yhteiskunta sulkee ulkopuolelleen toiminnan mahdollisuuden lukemattomilla erilaisilla käytännöillä ja saa kansalaiset tällä tavalla ”käyttäytymään” ”toimimisen” sijaan. Spontaani toiminta ja huomiota herättävät saavutukset kitketään pois normalisoinnilla. (Arendt 2002, 46.)

Habermasilla ja Arendtilla on yhtymäkohtia sosiaalivaltion ja sosiaalisen alueen synnystä: *”Sosiaalisen alue syntyi, kun kodin ylläpitäminen aktiviteetteineen, ongelmineen ja järjestäytymisen keinoineen ilmestyi kotitalouden varjoisasta suojasta julkisen alueen valoon”* (Arendt 2002, 44).

Habermasilla sosiaalivaltio syntyi taas toisin päin, kun valtiovalta tunkeutui ja ”sekaantui” ihmisten yksityisen alueelle muun muassa tavarankierron alueella. Samalla julkisuus kaapattiin poliittisten instituutioiden ja valtamedioiden käsiin. (Habermas 2004, 331)

Joidenkin näkemysten mukaan yhteiskunnissa on monia eri osajulkisuuksia. Esimerkiksi Peter Dahlgrenin (1999, 152) mukaan jälkimodernissa yhteiskunnissa on saman yhteiskunnan sisällä monia erilaisia julkisia sfäärejä. Näitä ovat muun muassa erilaisten ryhmittymien (esimerkiksi luonnonsuojelijat, kansalaisaktivistit, etniset vähemmistöt), porvariston ja työväenluokan omat julkiset sfäärit sekä vaihtoehtoiset valtavirran vastaiset julkiset tilat.

Peter Dahlgren hahmottelee julkista tilaa:

“Toimiva julkinen tila on yhteiskunnan sisäinen viestinnällisten tilojen muodostelma, joka mahdollistaa informaation, ideoiden, debattien jne. kierron ja myös niin sanotun julkisen mielipiteen ja poliittisen halun muodostumisen” (Dahlgren 2005, 148).

Habermasin mukaan julkisuuden ideaan liittyy myös kaikkien vapaa ja yhtäläinen pääsy julkiseen tilaan. (Habermas 1989b, 30 Dahlgrenin 2005, 148 mukaan).

Dahlgren jaottelee julkisen tilan ulottuvuudet kolmeen ryhmään:

- 1) Rakenteellinen ulottuvuus, jolla tarkoitetaan taustalla piileviä perustavanlaatuisia instituutioita, jotka vaikuttavat julkisen tilan toimintaan. Siihen kuuluvat lainsäädäntö, poliittinen ilmasto, demokratian peruskysymykset kuten sananvapaus, pääsy julkiseen tilaan ja inklusiivisuus. Sillä tarkoitetaan myös kybertilan geografiaa, sen teknistä arkkitehtuuria ja voimia, jotka säätelevät informaation kiertoa ja sen muotoa.

Rakenteellisen ulottuvuuden perustan yleensä rakentaa perustuslaissa määritelty sananvapaus. Ilman perustuslaissa luotua mahdollisuutta julkisen tilan toimintaa, ei voida puhua aidosta ja avoimesta demokratiasta. Vapaan lehdistön puuttuminen on merkki julkisen tilan rakenteellisesta vajavaisuudesta.

- 2) Representationaalinen ulottuvuus, johon kuuluu median ja niin sanottujen minimediodien eli blogien, ja esimerkiksi uutiskirjeiden ja kampanjapostin tuotokset. Representationaaliselle ulottuvuudelle voidaan esittää kysymyksiä poliittisen viestinnän reiludesta, täydellisyydestä, tarkkuudesta, näkökulmien moninaisuudesta, agendan laatimisesta ja ideologisesta tendenssistä.

Representationaalisessa ulottuvuudessa median rooli on tärkeä. Kuinka asiat esitetään, ja mitkä asiat nousevat julkiseen sfääriin. Medialla on kykyä ja halua nostaa itselleen tärkeitä joskus melko merkityksettömiä asioita suureen julkisuuteen. Toisaalta tärkeiden asioiden sivuuttaminen tai vaatimaton uutisointi saa aikaan poliittisia vaikutuksia.

- 3) Vuorovaikutuksellinen ulottuvuus, joka tarkoittaa yhtäältä kansalaisten kohtaamista median kanssa ja mediatuotosten prosessointia sekä toisaalta kansalaisten välistä

kohtaamista ja vuorovaikutusta toistensa kanssa. Dahlgren muistuttaa osuvasti, että ”*public*”, kansa on paljon muutakin kuin vain mediayleisöä. (Dahlgren 2005, 148)

Vuorovaikutuksellisen ulottuvuus koskettaa kaikkia kansalaisia. Internet on muuttamassa kankeaa ja vaivalloista osallistumista helpompaan suuntaan. Toiveiden mukaan internet antaa äänen, joilla kansalaiset voisivat suoraan kommunikoida hallinnon kanssa ja myös kehittää omia poliittisia ideoita ja ratkaisuehdotuksiaan.

Internetin julkisesta sfääristä puhuessani en keskity niinkään julkisen sfäärin rakenteelliseen ja representionaaliseen ulottuvuuteen vaan enimmäkseen vuorovaikutuksellisen ulottuvuuden ilmentymiseen ja toimintaan.

3 DIGITAALINEN DEMOKRATIA JA VIRTUAALINEN JULKISUUS

”Digitaalinen demokratia on monitahoinen yritys harjoittaa demokratiaa ilman ajan, paikan tai muiden fyysisten esteiden olemassaoloa käyttäen ICT:tä ja CMC:tä perinteisten välineiden apuna, ei korvaajina” (Hacker & van Dijk 200, 3).

2000-luvun ensimmäistä vuosikymmentä kiistattomasti parhaiten kuvaava teknologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ilmiö on internetin räjähdysmäinen yleistymisen. Internetin vaikutus on niin voimakasta, että se näyttää muuttavan monia yhteiskunnan ja talouden vakiintuneita rakenteita ja toimintatapoja. Internetin kasvattamaan virtuaaliseen maailmaan sisältyy koko elektroninen informaation vaihdon tila, jota tässä työssä kutsutaan myös tietekirjailija William Gibsonia mukaillen kybertilaksi (*cyberspace*)³. Käytän työssäni paikoitellen informaatioteknologiasta paljolti käytettyjä lyhenteitä ICT (*information and communication technology*) sekä CMC (*computer mediated communication*).

Sassi (2000, 21) muistuttaa osuvasti, että vaikka internetiä yleensä pidetään synonyyminä digitaaliselle tietoverkolle, todellisuudessa se on vain osa sitä. On olemassa suljettuja verkkoja ja myös esimerkiksi matkapuhelinviestintä voidaan lukea osaksi uutta digitaalista verkkoa. Hänen mukaansa internetin rinnalla on paljon tuotannon ja hallinnon suljettuja verkkoja, joilla on myös vaikutus internetin toimintaan.

Viestintäteknologian jättimäisen edistysarppauksen takana on ilmiö nimeltä digitalisaatio. Sillä tarkoitetaan erilaisen tiedon, esimerkiksi tekstin, äänen, kuvan ja videon muuntamista digitaalisiksi, helposti liikuteltavaksi ja muunneltavaksi dataksi. Ilmiö on tehnyt valtavia muutoksia koko länsimaiseen yhteiskuntaan ja on hyvin tiedossa kuinka riippuvaisia sen toiminnasta nykyään ollaan. Digitalisaation merkittävin yhteiskunnallinen saavutus on maailmanlaajuisen digitaalisen tieto- ja kommunikaatioverkon mahdollistaminen. Internet ilmiönä on todistanut paikkansa rajattomana informaation lähteenä, joka kasvaa koko ajan.

³ Cyberspace - The universe of information that is available from computer networks and the society connected with them. William Gibson coined the term in his landmark novel, *Neuromancer*, published in 1984.

www.domainhandbook.com/gloss.html

Internetin maailma on virtuaalinen maailma. Virtuaalisella tilalla tarkoitetaan immateriaalista ja ei-fyysistä tilaa, joka on ikään kuin orgaaniselle todellisuudelle rinnakkainen informaation vastaanottamisen ja tuottamisen tila. Hacker ja van Dijk jakavat nämä maailmat *virtuaaliseen* ja *orgaaniseen* maailmaan. (Hacker & van Dijk 2000, 3.)

Nykyään esimerkiksi raha on paljolti virtuaalista: numeerinen informaatio pankkitililtä on ohittanut suosiossa ”oikean” käteisrahan. David Sterlingin mukaan kybertila on se virtuaalinen paikka, jossa kaksi ihmistä kohtaa kun he soittavat toisilleen puhelimella. Se on siis kaikkialla ja ei oikein missään (Jordan 1999, 55).

Yksityisen ja julkisen alueen erottelu ei enää päde fyysisen etäisyyden luomien sääntöjen puitteissa. Nykyään fyysisellä etäisyydellä ei enää ole samanlaista merkitystä kuin ennen nykyistä viestintäteknologiaa. Monet viestinnän tutkijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että viestintäteknologian mahdollistama virtuaalinen yhteydenpito ei korvaa tai voi olla edes vaihtoehto face-to-face-keskustelulle.

Tavallaan kybertila on ei-paikka, koska fyysisesti erillään olevat yksilöt voivat kohdata siellä. Olisi väärin pitää kybertilaa pelkästään teknologisenä saavutuksena, sillä se on siirtänyt kommunikaation ja sosiaalisen elämän täysin uuteen vaiheeseen. Kybertilasta löytyy tänä päivänä kaupallisia, poliittisia, sosiaalisia ja hallinnollisia toimijoita, jotka käyttävät kybertilaa joko orgaanisen maailman jatkeena tai perustavat toimintansa yksinomaan kybertilan pohjalle. Koko länsimainen yhteiskunta halvaantuisi hetkellisesti, jos kybertila tavalla tai toisella kaatuisi. Meidän yhteiskuntamme on lähes kauttaaltaan keksitty uudelleen tässä uudessa virtuaalisessa kentässä. Onkin sanottu, että *”kybertila ei ole tietokoneiden vallankumous vaan se on viestinnän vallankumous”*.

Kybertila on viestinnän tila ja informaation tila, jossa identiteetin luominen tapahtuu informaation vaihdon kautta. Kybertila on tapa järjestää informaatiota ja se luo käyttäjilleen virtuaalisia kehoja. (Jordan 1999, 25) Kybertila on myös jatkuvan epävarmuuden ja muutoksen paikka. Toisaalta David Resnick (1998, 54) arvioi, että kun virtuaalimaailmasta tulee reaali maailman peili, *”siitä tulee vain uusi arena meneillään olevalle kamppailulle hyvinvoinnista, vallasta ja poliittisesta vaikutusvallasta”*.

Kybertila on informaation, toiminnan ja löytämisen paikka. Hyvänä ääriesimerkkinä toimii pari vuotta sitten sattunut tapaus, jossa saksalainen mies ilmaisi halunsa syödä toinen

ihminen ja pyyntöön vastasi mies joka halusi tulla syödyksi. Millä todennäköisyydellä nämä ihmiset olisivat kohdanneet ilman internetiä?

Monet kuuluisat kansalaisaktivistijärjestöt hyödyntävät verkkoa ja ovat riippuvaisia sen käytöstä. Globaalit toimijat kuten Greenpeace ja Amnesty International myöntävät verkon olevan heidän tärkein tiedottamisen, yhteydenpidon ja organisoinnin väline nykyään. Internet on myös saamassa yhä enemmän myös toimintatilan roolin pelkän informaatiopankin lisäksi. Se antaa muun muassa työkaluja yhteisöllisen tiedon ja ajattelun tuottamiseen.

Kansalaisosallistumisen paratiisi?

Puhe uudesta julkisesta tilasta internetissä on luonnollisesti synnyttänyt ajatuksia puolesta ja vastaan. Kiisteltyä on ollut muun muassa se, onko kybertilan ilmaantuminen jo muuttanut julkisen tilan aluetta. Anthony Wilhelm (2001, 3) syyttää yli-innokkaita internetin julkisen tilan rakentajia muistuttamalla kuinka Glen Frank aikoinaan näki radion automaattisena julkisen sfäärin uudistajana. Jacques Derrida on analysoinut julkisen tilan uhkia liittyen uusiin teknologioihin: teknologiat ovat enemmän kuin vain uusia, tehokkaampia instrumentteja asioiden hoitoon. Ne vaikuttavat syvästi muutoksiin julkisessa tilassa ja *res publican* rakenteisiin. (Wilhelm 2001, 3.)

Kybertilalla alkaa olla jo historiaa, sillä sen tulevaisuutta ja kehitystä on ennusteltu jo kauan ennen sen tuloa. Myös kybertilan ilmiöitä on tuomittu liian aikaisin, kuten David Resnick (1998, 55) vuonna 1998 ilmestyneessä artikkelissaan kirjoittaa:

”Internet on lunastanut lupauksensa tarjota helposti paljon informaatiota normaalille kansalaiselle, mutta se ei ole kuitenkaan todellisuudessa haastanut vakiintunutta media” (

Havainnosta voi alkaa nykypäivänä eri mieltä, kun vaihtoehtoiset mediat kasvattavat jatkuvasti suosiotaan. Kai nyt voi jo sanoa vaihtoehtoisten medioiden haastaneen vakiintuneen median, jos vakiintuneet media käyttävät lähteinään keskustelufoorumeita ja wikisivustoja. Esimerkkinä käyttämässäni Jokelan koulun verilöylyssä tiedottaminen oli monilla keskustelufoorumeilla nopeampaa ja todenperäisempää kuin vakiintuneiden medioiden sivustoilla tapahtumien alussa.

Internetin merkittävin innovaatio verrattuna tunnettuihin medioihin on sen vuorovaikutteisuus. Vaihtoehtoisten uutissivustojen pitäjien motto on *”Don’t Hate Media – Become Media!”*. Koskaan ennen eivät kaikki uutisten lukijat ole itse päässeet vaikuttamaan uutisten sisältöön, esimerkkinä etelä-korealainen OhMyNews, jolla on 35000 ”toimittajaa”. OhMyNewsin vaihtoehtoisen uutistoiminnan väitetään vaikuttaneen merkittävästi Etelä-Korean vuoden 2002 presidentinvaalien tulokseen, jossa liberaalina pidetty Roh Moo-hyun valittiin presidentiksi. (Lappalainen 2005, 7.)

Kybertilaa pidetään demokraattisena keskustelu-, informaatio- ja julkaisuareenana, joka musertaa perinteisiä valtasuhteita anti-hierarkisuudellaan ja antaa niin sanotusti ”kaikkien kukkien kukkia”. Vuorovaikutteisuus tarjoaa ennennäkemättömän potentiaalin poliittiseen toimintaan, mielipiteen ilmaisuun ja poliittiseen keskusteluun. Kuitenkin Sassin (2000a, 51) mielestä tulisi muistaa, että hallinnolliset voimat eivät suinkaan ole neutraaleja toimijoita virtuaalisessa maailmassa, vaikka internetin anarkistista luonnetta monesti hehkutetaankin paljon.

Teknologiakehitykseen optimistisesti suhtautuvat tutkijat ovat ylistäneet internetin mahdollisuuksia myös demokratian parantamiseen. Internet luo mahdollisuuden uudenlaisen julkisen tilan syntyyn, laajempaan informaation virtaan tehden poliittisesta osallistumisesta helpompaa. Epäilijöillä on kuitenkin oma näkemyksensä asiasta, sillä ns. Digital divide, eli kansalaisten jakautuminen digitaaliajan resurssien mukaan rikkaisiin ja köyhiin on edelleen 2000-luvun lopulla todellinen este kyberdemokratian idealistiselle mallille sekä aidon ja terveen julkisen tilan kehittymiseksi kybertilaan.

Douglas Kellnerin (2005) mukaan nykypäivän korkean teknologian yhteiskunnissa on syntymässä tai on jo syntynyt merkittävä julkisen tilan laajentuminen ja uudelleenmäärittely, jonka määrittelyssä hän menee omien sanojensa mukaan *”Habermasin tuolle puolen”* ja muotoilee uuden julkisen tilan informaation lähteeksi, keskustelun foorumiksi ja poliittisen kamppailun alueeksi. Uuteen julkiseen tilaan sisältyy myös medioiden lähetykset (broadcasting) ja uudet kybertilat sekä myös jokapäiväiset arkiset face-to-face kohtaamiset. Kuten Sassi (2000b, 91) sanoo: *”Huolimatta internetin sotilaallisesta tai kaupallisesta syntyperästä, ihmisten välinen kommunikaatio on se elementti, joka on tehnyt siitä sen mitä se on nykyään.”*

Terveen julkisen sfäärin toiminta elvyttää demokratiaa ja poistaa osaltaan kriisiä tilanteissa joissa ihmiset eivät osallistu tarpeeksi. Toisin sanoen, virtuaalisen kansalaiskeskustelun ja muiden uusien osallistumismuotojen vilkastuminen olisi hyvin tervetullutta demokratialle. Kuten työssäni monessa eri vaiheessa tulee ilmi, internet ja koko kybertila on yhteisöllisyydellä rakennettu ja yhteisöllisyyttä lisäävä innovaatio. Siten se on myös poliittisen toiminnan kannalta äärimmäisen tärkeä innovaatio.

Internet on luonut mahdollisuudet ja potentiaalin parempaan, helpompaan ja nopeampaan kansalaisosallistumiseen. On kuitenkin täysin toinen asia, kuinka paljon kansalaiset osallistuvat. Osallistuminen ei monien tutkimuksien mukaan riipu välineistä vaan kulttuurisesta osallistumisen ympäristöstä ja instituutioista. Osallistumisen problematiikkaan liittyy olennaisesti vaikutus ja vaikuttaminen. Osallistuminen koetaan turhaksi, mikäli oman osallistumisen tuotoksia ja tuloksia ei voida selvästi havaita. Tutkimusten mukaan länsimainen demokratia on kriisissä koska ihmiset eivät osallistu. Nyt sekä hallinto, että kansalaiset ovat kiinnostuneita uusista vaikutusmahdollisuuksista. Kansalaiset haluavat vaikuttaa ja hallinnosta pystytään tekemään demokraattisempaa ja parempaa. Digitaalinen demokratia pyrkii etsimään ratkaisuja myös näihin haasteisiin.

Web 2.0

Web 2.0 on abstrakti määre, jolla pyritään tekemään eroa vanhahtaviin verkkoyhteisöihin, joissa internetin nettikansalaiset eivät itse pääse vaikuttamaan sisältöön. Web 2.0 on abstraktio, jolle voidaan antaa vain muutamia kuvaavia määreitä, mutta kukaan ei osaa tarkasti hahmotella minkälainen se tulee olemaan. Web 2.0 on idea ihmisten päässä, joka muuttuu kaiken aikaa uusien innovaatioiden kautta. Enemminkin tästä ideasta tiedetään, mitä se ei ole.

Web 2.0:sta on tullut myös verkossa toimivien kaupallisten toimijoiden ja verkkokehittäjien markkinointiväline. Se on kuitenkin internetin tulevaisuus, jonka perimmäisenä tarkoituksena on antaa käyttäjien itse muodostaa sisältö ja verkostonsa. Uudet sosiaaliset mediat kuten Facebook ja Myspace luetaan osaksi kehitystä, jonka nimi on Web 2.0.

Web 2.0 on internetin kehittäjien pääsuuntaus. Sillä pyritään viittaamaan uuteen versioon koko internetistä, eräänlaiseen vallankumoukseen. Webiä ei kukaan voi päivittää yhdellä kertaa, sillä web on verkosto ja se uusiutuu vasta kun kaikki tai suurin osa sen rihmastoista ja etäpesäkkeistä on uusiutunut.

Web 2.0 on ideaali, jossa yhdistyy joitain tiettyjä ominaisuuksia. Se on enemmänkin adjektiivi kuin substantiivi. Jostain ilmiöstä voi kysyä kuinka web 2.0 se on? Koko idea perustuu osallistumiseen ja siinä sen toimintalogiikka: käyttäjistä ja surffaajista muodostuu toimijoita, jotka luovat kaiken sisällön. Toinen merkittävä ja perustavanlaatuinen web 2.0:n ominaisuus on sen voimakas pyrkimys yhteisöllisyyteen. Lyhesti kiteytettynä web 2.0:n idea kaatuu ilman osallistumista ja ilman yhteisöä. Idea tarjoaa paljon mahdollisuuksia ideoiden, sovellusten ja informaatiolähteiden kehittämiseen. Yhteisöllinen, osallistuva kulttuuri auttaa luomaan maailmanlaajuisia miljoonia toimijoita koskevia aivoriisiä helposti ja halvasti. Yhteisöllinen verkko tarvitsee toimijoita ja toimijoiden tuottamaa sisältöä saadakseen enemmän toimijoita.

(Kuva: Wikipedia)

Kuten yllä olevasta mindmapista voi lukea, web 2.0 on ainakin osallistumista, wikejä, suosittelua, muokattavuutta, taloudellisuutta ja niin edelleen. Se yrittää ylittää monin eri tavoin ”vanhan” webin pelkkään sivujen selailuun, katsomiseen ja lukemiseen perustuvan surffaaja-tyyppisen toiminnan. Web 2.0 ei ole vain *download*-toimintaa vaan ennen kaikkea *upload*-toimintaa. Web 2.0 on webin lopullisen sosiaalisen vallankumouksen aikakausi. Sosiaalisten medioiden vakuuttavuudesta kertovat kaupallisten toimijoiden miljardien eurojen panostukset esimerkiksi Facebookiin, Myspaceen ja muihin vastaaviin yksityisten käyttäjien muodostamiin yhteisöihin. Web 2.0:lla on myös kaupallinen varjopuolensa: omistajat ja mainostajat hyötyvät käyttäjien tuottamasta sisällöstä.

Hacker ja van Dijk (2000, 3) lainaavat Richard Davisin & Diana Owenin vuonna 1998 tekemää tutkimusta:

”ICT:n käyttäjät saavat helposti informaatiota poliittisista asioista ja hallinnon toimista, keskusteluryhmissä ja voivat tuottaa helpommin poliittista aktiivisuutta. Kansalaiset voivat seurata lainsäädännön etenemistä pöytäkirjoista. Äänestystulokset, kampanjatulokset ja

politiikan suunnan selvittäminen on helpompaa kuin koskaan ennen. Silti, nähtävissä ei ole trendiä joka johtaisi lähemmäksi suoraa demokratiaa.” (Hacker & van Dijk 2000, 3.)

Edellä oleva suora lainaus kertoo tilanteesta vuonna 1998 ja kertoo totuuden sen ajan internetistä. Internetin ensimmäinen sukupolvi alkaa kuitenkin olla jo historiaa. Toisen sukupolven internet nimittää itseään nimellä *web 2.0*. Nimityksen taustalla on vakiintunut tapa määrittää uuden ohjelmistoversion lanseerausta, mutta web 2.0 ei ole kuitenkaan uusi versio vaan oikeastaan uusi tapa suhtautua koko internetiin. Onkin sanottu, että jos web 1.0 oli informaation etsinnän paikka, niin web 2.0 on verkkotoiminnan alusta. Web 2.0 olettaa käyttäjiltään paljon aktiivisempaa roolia osallistumisessa. Koko ideana onkin, että käyttäjät itse luovat sisällön rakenteiden päälle. Tästä esimerkkinä ovat wikisivustot, erilaiset vapaasti muokattavat virtuaaliyhteisöt, vapaat mediat ja avoimet ohjelmistot.

Web 2.0 on virtuaalisen julkisen sfäärin teknologinen alusta, jolle uusi osallistumisen politiikka voisi rakentua.

Web 2.0 kulttuuria on kritisoitu siitä, kuinka kaupalliset toimijat rikastuvat käyttäjien tai toimijoiden luomalla sisällöllä. Esimerkkinä Facebook, joka täysin maksuttomana sosiaalisena mediana on arvioitu miljardien euron arvoiseksi mainostulojensa ja potentiaalinsa ansiosta. Ilman käyttäjien *upload*-toimintaa, itse sivustolla ei ole mitään mielenkiintoista, eikä mitään informaatiota vaan käyttäjät tulevat sinne katsomaan toisia käyttäjiä. Facebookin nerokkuus perustuu helppoon ja toimivaan alustaan, jonka perustalle yksittäiset käyttäjät voivat luoda oman profiilinsa ja löytää haluamiensa käyttäjien profiilit.

Web 2.0:n ideaan kuuluu, että mikään ei ole valmista vaan kaikki on muokattavissa ja tehtävissä paremmaksi. Myös sisältöjen remiksausta pidetään tulevaisuuden potentiaalina. Tämä luo aivan uudet edellytykset poliittiselle toiminnalle ja muuttaa väistämättä internetin poliittista julkisuutta. Kannanottoja poliittisiin asiakysymyksiin voidaan muokata yhteisön toimesta ja pyrkiä löytämään vaikeille ratkaisuille yleinen mielipide hyvin ja rationaalisesti perusteltuna. Esimerkkinä voisi olla uuden ydinvoimalan rakentaminen Suomeen. Joku perustaa wiki-sivuston nimellä *”Tulisiko Suomeen rakentaa uusi ydinvoimala?”* Ensimmäisessä vaiheessa yhteisö voisi koota kaikkien nähtäväksi mahdollisimman paljon faktaa energiantarpeesta, ydinvoiman haitoista ja hyödyistä, hinnoista ja muusta. Linkittäminen ja erilaisten aineistojen yhdistäminen onnistuu nykyään

helposti ja niitä voidaan pitää luotettavina. Sen jälkeen, tarvetta voitaisiin vastustaa tai puolustaa kirjatulla argumentointisäännöillä niin kauan, että jonkinlainen kanta saataisiin aikaan. Tämän jälkeen kanta on taas vapaasti muutettavissa, jos kumoava kollektiivinen argumentti ilmaantuu. Web 2.0 on keksinyt lääkkeen myös yhä kasvavaan suodattumattomaan informaatiotulvaan. Suositte- ja arviointityökalut helpottavat suodattamaan olennaisen ja kiinnostavan miljoonista turhista ja merkityksettömistä viesteistä ja merkittävyyden päättää käyttäjäyhteisö. Erilaiset pisteytysmenetelmät ja user-to-user suositte- ja arvostukset ovat jo melko yleisiä. Tämänkaltaisia toimintoja hyödyntää muun muassa Digg⁴ ja Youtube⁵.

Mikä on web 2.0:n poliittinen potentiaali?

Internet on Lappalaisen (2005, 30) mukaan oiva uudenlaisen poliittisen toiminnan väline, joka toimii yhtäältä poliittisen toiminnan koordinoinnin välineenä ja toisaalta löytämisen välineenä. Web 2.0 antaa tähän parempia mahdollisuuksia.

Tapio Häyhtiön (2004, 284) mukaan internetiä ei voida nähdä enää pelkästään poliittisen online-keskustelun alueena vaan pikemminkin välineenä poliittiselle toiminnalle, jolla on päämääränä vaikuttaminen julkiseen mielipiteeseen, poliittiseen päätöksentekoon ja poliittisten toimijoiden tavoitteiden edistäminen.

Hacker & van Dijk (2000, 4) ovat listanneet erilaisia lupauksia ja odotuksia, mitä uuden viestintäteknologian harteille on kasattu demokratian näkökulmasta. Niitä ovat muun muassa: parempi informaation kulku ja pääsy hallinnon informaatiolähteisiin, poliittisen osallistumisen helpottuminen esteellisyyden poistumisen myötä, CMC luo uusia tapoja luoda ja vaikuttaa erilaisissa intressiryhmissä globaalisti, CMC sallii uusien poliittisten ryhmien esiinnousun ilman valtion tai hallinnon väliintuloa, hierarkkinen poliittinen

⁴ Digg-sivustolla käyttäjät voivat lisätä linkkejä etusivulle, joita muut käyttäjät arvioivat pisteyttämällä niitä. Suosituimpien eli parhaat pisteet saaneet uutiset nousevat kärkeen. [Http://www.digg.com](http://www.digg.com)

⁵ Youtubessa käyttäjät voivat antaa pisteitä videoille. Eniten pisteitä saaneet ja katsotuimmat videot näkyvät TOP-listoilla. <http://www.youtube.com>

järjestelmä tulee horisontaalisemmaksi, kun lisätään poliittista CMC:tä, kansalaisilla tulee olemaan enemmän valtaa poliittisten esityslistojen laatimisessa, CMC auttaa poistamaan vääristynyttä tiedottamista ja uutisointia sekä auttaa korjaamaan ne oikeiksi, poliitikot ja puolueet pystyvät paremmin vastaamaan kansalaisten ja äänestäjien tarpeisiin, sillä uusi teknologia mahdollistaa hyvin tarkan ”markkinointitutkimuksen”. (Hacker & Van Dijk 2000, 4.)

Julkisuuden laajentumisen internetissä voi nähdä kahdesta suunnasta. Ensinnäkin, asiat ovat julkisempia kuin ennen, eli informaatio on lisääntynyt. Parempi informaation kulku ja informaation löytäminen ovat aluetta, johon web 1.0 on jo antanut merkkinsä toimivuudestaan. Esimerkiksi Suomessa jokaisella kunnalla ja kaupungilla on omat verkkosivunsa, jotka toimivat vähintäänkin paikallishallinnon ilmoitustauluna. Valtionhallinto tiedottaa ja kyselee hankkeista ja erittäin suuri määrä dokumentoitua materiaalia poliittisesta valmistelusta ja päätöksenteosta on nähtävillä verkossa. Suomessa internet-kulttuuri on kehittynyt siihen pisteeseen, että nykyään odotetaan ja vaaditaan, että hallinto avaa informaatiolähteitään internetin kautta. ”*Nykyään kaikki on netissä*” on paitsi yleinen sanonta, myös osuva määritelmä suomalaisesta informaatiokulttuurista tällä hetkellä.

Toiseksi, julkisuuden laajentuminen voidaan nähdä julkiseen sfääriin pääsemisen helpottumisena. Internetin odotetaan myös helpottavan osallistumista ja tekevän osallistumisen mahdolliseksi niille, joille se on ollut aikaisemmin mahdotonta. Jos esteellisyydellä tarkoitetaan fyysisiä vammoja, joiden takia poliittinen osallistuminen äänestystapahtuman kautta on aikaisemmin ollut mahdotonta, CMC voisi tuoda tähän teknologisen helpotuksen esimerkiksi internet-äänestyksen kautta. Esteellisyyden poistaminen CMC:n kautta ei Suomessa ole realisoitunut ainakaan virallisten internet-äänestysten kautta. Jos esteellisyydellä tarkoitetaan esimerkiksi liiallista ujoutta omien mielipiteiden ja ideoiden esille tuomiseen kasvokkain tapahtuvassa keskustelussa, tähän CMC on tuonut helpotusta.

Web 1.0:n rooli poliittisessa toiminnassa on realisoitunut varmasti kaikkein selvimmin uusien poliittisten ryhmien esiinnousuna, sekä erilaisten intressiryhmien globaalina toimintana ja vaikuttamisena. Monet uudet globaalit intressiryhmät ja poliittiset ryhmät perustuvat lähes kokonaan internetin kokoavaan ominaisuuteen. Tiedon jakaminen ja

toiminnan organisointi on halpaa ja helppoa, lisäksi intressit omakseen kokeva löytää hakukoneella helposti ”omiensa luo”.

Dahlgrenin (1999, 150) mukaan poliittisen viestinnän geografia muuttuu samaan aikaan kun kansallisvaltioiden välisten rajojen merkitys vähenee. Poliittinen viestintä alkaa siis saada ylikansallisia muotoja globalisaation ja globaalien poliittisten asioiden kuten ilmastonmuutoksen ja kehitysavun kautta.

Kuten myös myöhemmin todetaan, internetillä on kykyä poistaa hierarkioita tai ainakin madaltaa niitä. Internetin sisäinen viestintä eroaa melko lailla kasvokkain tapahtuvasta viestinnästä ja on omiaan luomaan melko tasavertaisen keskusteluasetelman. Kuten myöhemmin kuitenkin todetaan, erilaiset rakenteelliset piilovallat ja sensuurivallat vaikuttavat myös ensi näkemältä melko anarkistisessa internetissä. Vakiintuneet poliittiset toimijat kuten kansallisvaltiot eivät ole internetissäkään neutraaleja toimijoita.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että Web 2.0 viimeistään lunastaa lupauksen, jossa internetin luvattiin poistavan vääristynyttä tiedottamista ja uutisointia, koska kansalaiset itse valvovat toisiaan ja tiedon oikeellisuutta. Erilaiset wikinews-palvelut ja kansalaismediat antavat julkisyhteisölle luvan toimia journalisteina ja tiedottajina, jolloin objektiivisuus lisääntyy. Yhteisöllisen kirjoittamisen on havaittu olevan tehokasta ja hämmästyttävän oikeellista.

Perinteisen parlamentaarisen järjestelmän pääpelurit, poliitikot ja poliittiset puolueet osaavat myös hyödyntää internetin mahdollisuuksia. Erilaiset gallupit, kyselyt, vaalikoneet ja adressit antavat melko tarkkaa kuvaa siitä, mikä on yleinen mielipide. Tulee kuitenkin muistaa, että valmiiden vaihtoehtojen valitseminen ei ole aidon julkisen mielipiteen oikea muodostumistapa. Internet antaa kuitenkin aika lailla erilaisen, aidomman ja laajemman kuvan kansalaisten poliittista tarpeista kuin esimerkiksi sanomalehtien yleisönosastokirjoittelu.

Yksi tämän työn tutkimuskysymyksistäkin on, miten kansalaiset pääsevät vaikuttamaan internetin kautta poliittisen agendan laatimiseen. Voiko internet tuottaa yleisestä mielipiteestä konkreettisia aiheita poliittisen päätöksenteon areenalle? Voisiko osallistuminen olla muutakin kuin spekulatiivista keskustelua ja hallinnon kritisointia ilman vaikutuksia päätöksentekoon?

Tarkastelen aineisto-osiossani kahden erilaisen erimerkin kautta poliittisen julkisuuden tiloja. Toinen esimerkeistäni on melko perinteinen keskustelufoorumi, jonka tuotokset otetaan osaksi hallinnon päätöksentekoa. Toinen taas on uusi, vielä kokeilun asteella oleva kansalaislähtöinen avoimen politiikan wikidemokratia-ohjelma, jossa kansalaiset määrittelevät kokonaan poliittisen agendan ja tekevät päätösehdotuksia.

Julkinen ja yksityinen sfääri tietoverkossa

Jokainen tietokone säilyy käyttäjän yksityisenä omaisuutena ja yksityisen piirissä niin kauan kuin se ei ole kytkettynä verkkoon. Verkkoon kytkettynä kone liittyy miljardien koneiden yhteisöön ja altistuu samalla verkon kautta tuleville hyökkäyksille, vakoilulle tai tietomurtoihin. Käyttäjän henkilökohtainen tieto-omaisuus pystytään ryöväämään yhteiseen käyttöön. Tietoammattilaisten nyrkkisäännön mukaan salaisuuksia sisältäviä koneita ei missään tapauksessa saa kytkeä internetiin.

Verkossa kommunikoinnin välineet pitää hallita, jotta toimiminen verkon julkisuudessa onnistuisi. Voidaan kuitenkin ajatella, että niin kauan kuin käyttäjä ei kommunikoi verkossa niin hän pysyy verkottuneenakin yksityisen alueella. Sähköpostin käyttö ja erilaisten verkkoviestimien logiikan hallitseminen on edellytyksenä kommunikoinnille verkossa. Sähköpostilistat ja keskustelufoorumit ovat keskustelun areenoita eräänlaisia sähköisiä *poliksia*, joiden varaan kybertilan julkisuus osaltaan rakentuu.

Edellä mainittu Antiikin Kreikan poliittisen yksityisyyden ja julkisuuden erottelukin toimii mielenkiintoisessa valossa virtuaalisessa julkisessa tilassa, jossa kansalainen on yhtä aikaa kotonaan yksityisessä tilassa, mutta informaation kautta poliittisessa julkisuudessa. Ilmiö ei ole samanlainen kuin esimerkiksi sanomalehtien yleisönosastokirjoituksissa ajallisuuden perspektiivistä katsottuna. Virtuaalisessa julkisessa tilassa yksityishenkilöt ”kokoontuvat” keskusteluun samaan aikaan ja se voi olla jopa reaaliaikaista. Paikallisuuden perspektiivistä katsottuna verkko on kuitenkin hajautunut niin laajalle alueelle, että ei ole mitään mahdollista paikkaa, minne kaikki voisivat ”kokoontua” yhtä aikaa. Vertailun vuoksi voitaisiin ottaa esimerkiksi televisiolähetys, jota voisi ainakin teoriassa katsoa suurin osa maailman ihmisistä. Televisiolähetyksellä ei ole kuitenkaan kykyä antaa ääntä kuin muutamalle harvalle toimijalle kerrallaan.

Kokoontuminen internetissä saman asian ja aiheen ympärille voi kuitenkin olla mahdollista lukemattomissa, toisistaan tietämättömissä pisteissä ympäri verkkoa. Näin kävi muun muassa Tuusulan Jokelassa sattuneen kouluverilölyn selviämisen aikoihin. Koskaan aikaisemmin suomalaiset mediapalvelut ja keskustelufoorumit eivät olleet täyttyneet samalla voimakkuudella yhden aiheen ympärillä. Murhaajan henkilöllisyys oli myös kybertilan tiedossa vain muutamia minuutteja ammuskelun jälkeen ja joillakin keskustelupalstoilla se tiedettiin jo ennen kuin poliisillakaan oli vihiä asiasta. Tapaukseen luo erityisluonteen murhaajan vahvat kytkökset kybertilaan ja hänen virtuaali-identiteettinsä antamat ennusmerkit organisen maailman tapahtumista.

Sassin (2000, 71) mukaan julkisten sfäärien kokonaisuus koostuu toistensa kanssa yhteydessä olevista mikrosfääreistä (henkilöiden väliset), mesosfääreistä (paikalliset, kansalliset tasot) ja makrosfääreistä (kansainvälinen media). Internet näyttäisi liittävän näitä yhteen niin, että ne limittyvät ja linkittyvät toistensa kanssa. Verkko on hajautumista edistävä tekijä ja sillä on lukemattomia hajautuneita osajulkisuuksia, joilla ei ole yhteyttä toisiinsa. (Sassi 2000, 71.)

Tavallinen sähköpostiliikenne siis rakentaa oman mikrosfäärin julkisen tilan kahden tai useamman henkilön välille, kun taas koko internetiä kokonaisuutena voitaisiin ajatella yhtenä laajana makrosfäärinä tilana. Internetin sfääri voitaisiin nähdä taas yhtenä osana kaikkien sfäärien yhdistelmää, eräänlaista sfäärien sfääriä. Jos organisisessa maailmassa kahdenkeskeisen tai ystäväpiiriin rajoittuvan julkisen sfäärin rakentaminen ja toiminta on suhteellisen helppoa, niin suuren julkisuuden saaminen on jo kohtuullisen työlästä. Virtuaalisessa maailmassa se on paljon helpompaa. Asian sisältö itsessään pitää huolen siitä, että se nousee laajaan julkisuuteen jos sen sisältö koskettaa laajaa ihmisjoukkoa. Toisaalta, Dahlgrenin (1999, 150) mukaan elämme valtaisan informaatiomäärän aiheuttamassa kaaoksessa. Mediatulva ja laajeneva poliittisten toimijoiden määrä luo kakofoniaa.

Nykyisen internetin web 2.0-sovelluksien mekanismit kuitenkin kiihdyttävät kiinnostavien ja suosittujen aiheiden julkisuutta kun taas merkityksettömät ja arkipäiväiset asiat hautautuvat informaatiotulvan alle. Tästä mekanismista huolehtivat esimerkiksi erilaiset ranking-listat ja käyttäjien omat suositukset.

Sassin mukaan verkon olemassaolo ja toiminta ovat yksi osa nykyistä kehityssuuntaa, jossa yhteiskunta rakentuu yhä enemmän media varassa ja sen välityksellä. (Sassi 2000, 71) Internet on nykyään ennen kaikkea sosiaalinen verkosto ja suomalaisessakin yhteiskunnassa normaalikansalaiselta odotetaan jonkinlaista kykyä hankkia tietoa internetin kautta.

Nykymaailma ja globaali yhteiskunta on verkottunut erittäin monimutkaisella ja monisyisellä tavalla ja trendi tulee tulevaisuudessa jatkumaan voimakkaana. Internetillä on kyky luoda hajaannusta ja integraatiota samaan aikaan. Hajaantumisesta ja desentralisaatiosta kertoo myös tiedon ei-paikallistuminen, sillä sama tieto voi löytyä monista eri paikoista, tieto voidaan ripotella ympäri internetiä niin, että sitä ei voida enää poistaa. Jos laajaa yleisöä kiinnostava kuva julkaistaan suositulla sivustolla, on sen poistaminen hetken päästä turhaa, sillä joku on todennäköisesti ladannut sen omalle koneelleen ja jakaa sitä eteenpäin jossain toisella sivustolla ja niin edelleen. Osaltaan tämä tiedon leviämisen ja hajaantumisen mahdollisuus poistaa perinteistä sensuurivaltaa. Kuvitellaan esimerkiksi epädemokraattista hallitusta tukevan poliisin väkivallasta kertovan videon leviäminen nettiin. Vaikka hallinto varmasti yrittää kaikkensa videon poistamiseksi, se on todennäköisesti mahdotonta ja aiheuttaa siinä vaiheessa jo kansainvälistä julkista keskustelua. Verkostoitunut globaali internet-yhteisö monesti auttaa kanssaihmiään tiedon levittämisessä.

Van Dijk (2000, 34) käyttää Guéhennon (1995) teoriaa selittämään politiikan verkostoitumisen logiikkaa. Guéhenno ennustaa kansan, politiikan ja demokratian loppumista sellaisena kuin me ne tunnemme, sillä ne korvataan tai ne korvaantuvat suhteellisena verkostojen järjestelmänä ilman tiettyä keskusta. Tämä voidaan ymmärtää myös Beckin (1992) mukaan politiikan katoamisena (*displacement of politics*) sikäli kuin se ymmärretään valtion harjoittamana keskitettynä toimintana. Poliitikko on nykyään van Dijkin mukaan levinnyt kaikkialle yhteiskuntaan eli siitä on tullut monikeskuksista, monikeskeistä eli polysentristä. Kaikki nämä monet keskuksset ovat yhdistyneenä ja verkottuneena toisiinsa informaation vaihdon kautta. (Hacker & van Dijk 2000, 34.)

Mieleeni tulee metafora internetistä itsestään, sillä internet ei ole mikään yksi konkreettinen paikka tai kokonaisuus vaan se on miljoonien tai miljardien itsenäisten tietoa sisältävien tietokoneiden muodostaman verkko, jotka on kytketty verkkokaapeleilla

toisiinsa informaation vaihdon takia. Eli internetissä tieto on yhtä aikaa vain tietyllä koneella ja kuitenkin kaikkialla.

Digitaalinen verkosto omaa Sassin (2000, 51) mukaan konfliktisen luonteen, sillä se luo yhtä aikaa fragmentaatiota ja yhdistymistä. Verkko on luonut uusia mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden luomiseen ja työskentelyyn. Eräänlaisesta yhdistymisestä ja fragmentaatiosta kertoo erilaiset valtaiset vapaan ohjelmistokoodin projektit (suurimpana tietysti Linux), joissa erilaiset ihmiset ympäri maailmaa tekevät yhteistyötä vakavassa projektissa hyvinkin läheisinä kollegoina ehkä koskaan tapaamatta kasvokkain tai orgaanisessa maailmassa. Suurena yhteiskunnallisena fragmentaationa tuskin voidaan vielä nykypäivänä nähdä kasvokkain tapahtuvan kommunikaation selkeää vähenemistä, mutta tulevaisuudessa ehkä tällainen ilmiö on nähtävissä. Toisaalta, virtuaalinen sosiaalinen kanssakäyminen ja yhdistyminen puolestaan lisääntyvät. Sassin (2000, 51) ajatus fragmentaatiosta kuitenkin koskee enemmän virtuaalista mahdollisuutta irtautua esimerkiksi kansallisvaltion rajojen tai kansallisuuden määritelmien ulkopuolisiin intressiryhmiin virtuaalisessa maailmassa. Ennen kaikkea Sassi näkee fragmentaatiota myös julkisen tilan sisällä: internet luo yhä syvempää fragmentaatiota siihen joukkoon, jota ennen kutsuttiin sanalla *public*, mutta vastaavasti löytää uusia sidosryhmiä eri puolilta maailmaa. (Sassi 2000, 51.)

Aktiivinen osallistuminen tietoverkon julkiseen sfääriin tarkoittaa informaation hankkimista ja sen tuottamista sekä osallistumista keskusteluun erilaisilla foorumeilla, tai oman informaation julkaisemista esimerkiksi kotisivulla tai blogissa. Osallistumisen mahdollisuuksia on monia, esimerkiksi vaihtoehtoiset uutispalvelut voivat julkaista normaalikansalaisten tekstejä. Osallistuminen internetissä poliittiseen keskusteluun voi antaa kansalaiselle liiallisen merkityksellisyyden tunteen. Se, että kirjoitus on internetissä, ei vielä yksin tee siitä tärkeää. Osallistumisen ja vaikuttamisen suhdetta on monesti vaikea arvioida, saati mitata. Monesti osallistumisella ei ole näkyviä vaikutuksia, mutta silti se saattaa vaikuttaa piilevästi. Esimerkiksi keskustelufoorumien kirjoitus saattaa muuttaa lukijan preferenssejä, vaikka hän ei kirjoitusta ikinä mitenkään kommentoisiakaan. Toisaalta monet hienolta ja vaikuttavilta kuulostavat nettikampanjat saattavat kaikkua kuuroille korville.

Internetissä olevan tiedon oikeellisuudesta oltiin aikaisemmin hyvin huolestuneita, sillä kuka tahansa voi julkaista siellä materiaalia. Internetiin on kehittynyt kuitenkin itse itseään korjaava kollektiivinen mekanismi, joka toteutuu näkyvimmin Wikipedian avoimessa internet-tietosanakirjassa. Kuka tahansa voi julkaista Wikipediassa tietoa, mutta jos tieto on väärää kuka tahansa voi myös korjata sen oikeaksi. Tulokset Wikipedia osalta ovat yllättäviä. Tutkijoiden mukaan Wikipediaa voi huoletta verrata luotettavuudessaan maailman parhaisiin painettuihin tietosanakirjoihin. (www.wikipedia.fi/Wikipedia) Wikipedian tyyppiset yhteisöllisen kirjoittamisen sovellukset ovat sitä tarkempia ja oikeellisempia, mitä enemmän ihmisiä kirjoitusprosessiin osallistuu. Yhteisö määrittelee mikä on oikein ja mikä väärin argumentaation hyvin sääntöjen puitteissa.

Uuden aspektin kybertilan julkiseen sfääriin ovat tuoneet blogit, jotka ovat internet-käyttäjien luomia yksisuuntaisia oman mielipiteen välittämisen foorumeita. Yksityisen ja julkisen alueen hahmottelu on blogien kohdalla melko vaikeaa. Periaatteessa niiden sisältö voi olla henkilökohtaista ja yksityistä, mutta kuitenkin kaikkien nähtävillä. Useat bloggajat jaksavat jankuttaa, ettei blogi ole ainoastaan verkkopäiväkirja vaan samaan aikaan privaatti ja julkinen media. Blogit ottavatkin monesti kantaa yhteiskunnallisiin asioihin ja pyrkivät keskusteluun muiden bloggaajien kanssa. Bloggaajat julkaisevat artikkeleita, joissa on yleensä linkkejä upotettuna tekstin sekaan. Bloggeja voidaan myös kommentoida, mutta harvemmin ne ovat tasasuhtaista vuoropuhelua. Blogin pitäjällä on aina rajoittamaton sensuurivalta.

Kuuluisa bloggaaja voi olla tehokas mielipidevaikuttaja ja niinpä viime presidentinvaaleissa Suomessa jokaisella presidenttiehdokkaalla oli oma blogi ja valtava määrä lukijoita. Blogin erityisluonteena verrattuna muihin verkkofoorumeihin on sitä käyttävän toimijan erottuminen henkilönä tai selkeänä ryhmänä. Vaikka bloggeja voidaan kommentoida, blogin pitäjä on tavallaan ylempänä kuin muut ja hän käyttää sensuurivaltaa. Bloggaaja määrittelee keskusteluaiheet tai yksinkertaisesti tuo mielipiteensä julkiselle alueelle. Eri bloggeja pitävien bloggaajien keskustelu on asia erikseen, siinä suhteessa kaksi keskustelun osapuolta ovat teoriassa tasavertaisia.

Tuntuu siltä, että internetissä yksityisen ja julkisen sfäärin raja on hämärämpi kuin orgaanisessa maailmassa. Yksilö voi olla yhtä aikaa kotonaan orgaanisessa yksityisessä tilassa, mutta samaan aikaan myös keskellä virtuaalista julkisuutta. Internet tarjoaa

helpompaa julkisuutta ja internetissä saattaa olla tietämättäänkin osa julkista sfääriä esimerkiksi silloin, kun yksityiset ja salatut sivut hakkeroidaan kaikkien nähtäviksi. Vastaavaa voi tietysti tapahtua orgaanisessa maailmassakin, mutta se on paljon harvinaisempaa ja ongelmallisempaa. Se vaatii paljastuksia, joiden pitää olla tarpeeksi merkityksellisiä, jotta media julkaisee ne.

Valtasuhteet kybertilassa

Kybertila kätkee sisäänsä paljon rakenteellista valtaa, näkyvää ja näkymätöntä. Erilaiset sivustojen arkkitehtuurit ovat suunniteltu palvelemaan tiettyjä tarkoituksia niin, ettei normaali surffaaja osaa edes kyseenalaistaa niiden toimintaperiaatteita. Kybertilassa on paljon erilaisia toimijoita: eliittiä, asiantuntijoita, webmastereita, kapinallisia, hakkereita, alamaisia, käyttäjiä, surffaaajia. Moni verkossa olija on varmasti sekoitus näiden toimijoiden ominaisuuksia. Kybertilassa tapaa myös lähes kaikkia orgaanisen maailman vastineita.

Peter Dahlgren (2005, 148) jaottelee kybertilan julkisen sfäärin toimijoita seuraavalla jaolla:

1. E-hallinto, eli kybertilassa tapahtuva ylhäältä alaspäin suuntautuva vuorovaikutus päätöksentekijöiden ja kansalaisten välillä.
2. Ehdokas- ja aktivisti-domainit, jotka sisältävät perinteisen parlamentaarisen politiikan pelaajia kuten puolueita ja järjestäytyneitä intressiryhmiä, kuten ay-liikkeitä ja uusia yhden asian liikkeitä sekä poliittisia aktivisteja.
3. Erilaiset kansalaisfoorumit, joissa kansalaisten keskustelusta on luettavissa deliberatiivisia piirteitä.
4. Esipoliittiset ja parapoliittiset domainit, joissa esiintyy kulttuurisia ja sosiaalisia aiheita. Dahlgren muistuttaa, että poliittisen ja parapoliittisen ero on monesti kuin veteen piirretty viiva.
5. Journalistiset domainit, joihin kuuluvat viralliset mediat, vaihtoehtoiset mediat sekä yksittäisten käyttäjien blogit.

Tieto on valtaa, kuten vanha viisaus sanoo. Kybertilassa valta perustuu hyvin pitkälle informaation varaan. Eri toimijat määrittyvät suhteessa informaatioon, sillä he voivat olla sen tuottajia tai vastaanottajia. Modernin demokratian kriteereihin kuuluu informaation vapaa kulku. Kansalaisilla on oikeus tietää heitä koskevista päätöksistä ja päätöksentekoprosessista. Internetin aikakaudella kansalaiset osaavat vaatia rehellistä ja avointa kontaktia poliitikkojen ja kansalaisten välille.

Tästä esimerkkinä Open politics-liikkeen vaatimukset julkisten kokoontumisten ja äänestysten videoinnista ja median pääsystä kaikkiin kokouksiin. Moderneissa demokraattisissa yhteiskunnissa pyritään tekemään salailu vaivalloiseksi ja kalliiksi vaihtoehdoksi. Demokraattisessa yhteiskunnassa vallanpitäjät ovat tilivelvollisia kansalle ja heidän tulee lain mukaan tiedottaa päätöksistään. Valtion ja muiden julkisten virastojen tiedottaminen on ylhäältä alaspäin valuvaa informaatiota, jota he pystyvät säätelemään. Vallanpitäjät laativat esitysmuodon, ajan sekä sisällön kansalaisten nähtäväksi ja kuultavaksi. Yleensä hyvin tärkeää on se mitä jää sanomatta ja mitä tiedottamatta. Suinkaan kaikki informaatio ei päädy julkisuuteen vaikka se olisikin kansalaisten intressien mukaista. Sassi (2000, 77) sanookin:

”Valtiokoneistolla ja yrityksillä on aktivisteja huomattavasti paremmat mahdollisuudet hyödyntää sekä julkisuutta että salaisuutta, vaikka aktivisteilla onkin omat keinonsa päästä olennaisille lähteille. Tuloksena on julkisuuden strategisen merkityksen kasvu, mutta myös entistä tarkempi analyysi siitä, milloin toiminta tai sen vastatoiminta kannattaa pitää pois julkisuudesta.”

Internet on mahdollistanut laajemman ja helpomman informaation virran ylhäältä alaspäin. Valtio, kunnat ja erilaiset virastot julkaisevat päivittäin tiedotteita sivustoillaan. Kansalaisilla on mahdollisuus myös saada syvällisempää tietoa arkistoista, joita nykyään pidetään enenevässä määrin myös digitaalisena. Digitaaliset ilmoitustaulut palvelevat kansalaisia ja kuntalaisia Suomessa jo vanhalla rutiinilla.

Digitalisaatio on myös muuttanut valtasuhteita. Perinteisestä byrokratiasta on tullut informaatioaikakaudella infokratiaa, joka on eräänlaista tietoon perustuvaa valtaa. Infokratiat ovat virkamies-koneistoja, jotka omaavat suuren määrän tietoa yhteiskunnallisista asioista erilaisten tutkimusten ja selvitysten kautta. Infokratiat osaavat

käyttää ICT:tä tehokkaasti hyväkseen ja saattavat van Dijkin (2000, 34) mukaan käyttää tätä informaatiovaltaansa hallitusta tai hallintoa vastaan, päinvastoin kuin mitä olisi tarkoitus.

Koko internet laajasti ajateltuna on hajaantunut niin pirstaloituneesti eri kansallisvaltioiden ja palveluntarjoajien alueelle, ettei kukaan vallankäyttäjä pystyisi yksin kontrolloimaan sitä. Internetin sulkeminen on tämän teknologisen tietämyksen valossa mahdotonta. Se vaatisi miljardien verkkoyhteyksien yhtäaikaista katkaisemista. Voidaan sanoa, että virtuaalinen maailma on jollain tasolla orgaanisen maailman ulottumattomissa vaikkakin on tavallaan vain sen jatke.

Kybertilan käyttöä ja julkaisutoimintaa säätelevä lainsäädäntö on tuomittu epäonnistumaan. On olemassa lukuisia esimerkkejä siitä, kuinka sivuston sulkemisen ja palvelimen sammuttamisen jälkeen sivusto käynnistyy uudestaan samalla osoitteella seuraavana päivänä eri maassa. Suomalainen palveluntarjoaja ylläpiti Tshetsheenien riippumatonta uutispalvelua, kunnes Suojelupoliisi sulki palvelimen Venäjän painostuksesta. Hetken päästä palvelu löytyi taas internetistä ja palvelin Ruotsista.

Kiinan hallitus on sulkenut paljon sivustoja koskien sen tekemiä ihmisoikeusrikkomuksia, mutta se on huomannut, että sensuuri alkaa olla kalliimpaa ja vaivalloisempaa kuin siitä saatava hyöty (Toulouse & Luke 1998, 59).

Nykyaikaisen sodankäynnin uusimpia muotoja on elektroninen sodankäynti, jossa pyritään lamauttamaan vastapuolen informaatioverkosto ja mahdollisesti murtautumaan vastapuolen tietolähteisiin vakoilumielessä. Tästä on saatu esimerkkejä jo esimerkiksi Viron ja Venäjän välisessä patsas-kiistassa vuonna 2007.

Sassi (2000b, 91) muistuttaa, että hallinnolliset ja taloudelliset toimijat eivät suinkaan ole neutraaleja toimiessaan informaatioverkon rakenteissa. Vaikka kybertilaa pidetään anarkistisena ja demokraattisena tilana, sen sisälläkin on olemassa luokkajako, vaikka se näyttäisi vapaalta sosioekonomisesta, sukupuolisesta tai rodullisesta jaosta. (Sassi 2000b, 91.)

David Resnickin (1998, 54) havainnon mukaan kybertilan luokkajako on webmastereiden ja surffaajien eli tiedon tuottajien ja kuluttajien välillä. Web 1.0 aikaan jako oli ja on

paljon selkeämpi, sillä ehdottomasti suurin osa internetin käyttäjistä käytti sitä tiedon etsimiseen, viihteeseen ja kuluttamiseen. Vastapelureina heillä oli palveluntarjoajat, kotisivujen tekijät, kaupalliset toimijat ja tiedottavat tahot. Web 2.0:n ideassa tämä hierarkia kaventuu, kuka tahansa voi tuottaa sisältöä. On kuitenkin selvää, että joku luo rakenteet, joiden päälle sisällöntuotanto onnistuu ja tähän kätkeytyy piilovaltaa. Monet ilmaiset palvelut ja yhteisöt ovat suuria rahasampoja mainostuloja niittäville ylläpitäjille. Tämä taas johtaa siihen, että ylläpitäjät pyrkivät rakentamaan arkkitehtuurin, joka houkuttelee mahdollisimman paljon potentiaalisia mainosten kohdeyleisöä sivustoille. Esimerkiksi ilmaisten verkkolehtien sisältö on monesti radikaalimpaa ja lööppihakuisempaa kuin printtilehdissä, koska internetissä kalastellaan suuria kävijämääriä, joiden mukaan mainosrahoja jaetaan. Rakenteiden luojat luovat ennakkoletuksia sisällön laadusta ja suunnasta sekä kätkevät sisällöntuotannon vaihtoehtojen valitsemisen taakse.

Verkkoyhteisöissä ja keskustelupalstoilla sensuuri on vaikea pala purtavaksi, sillä se sisältää kaksi vastakkaista puolta. Ilman sensuuria kunnon keskustelu saattaa uppoutua spammiin, epäasiallisuusiin ja häiriköintiin, mutta toisaalta taas on vain moderaattorin päätettävissä mikä on ”häiriköintiä” tai ”epäasiallista käytöstä”. Moderaattorit toimivat ikään kuin verkkoyhteisöjen poliisieliminä.

Verkkoyhteisöissä ja keskustelupalstoilla on myös sisäistä jakoa, jossa kauemman mukana olleet ja enemmän sisältöä tuottaneet kohoavat hierarkiassa korkeammalle. He pääsevät ehkä informaation tasoille, jonne hierarkiassa alempana olevilla ei ole pääsyä. Heille saatetaan antaa niin sanottua moderaattori-valtaa, eli valtaa kontrolloida yhteisöä esimerkiksi poistamalla ”ei-toivottuja käyttäjiä” ja ”häiriköitä” sekä ”epäasiallisia viestejä”. Ei varmasti ole harvinaista, että vallasta huumaantuneet moderaattori-vallan käyttäjät toimivat jollain tasolla mielivaltaisesti.

On myös yhteisön valvomaa sensuuria ja yhteisön harjoittamaa sensuuria. On olemassa myös wikisovelluksia, joissa käyttäjäkunta yhteisönä päättää epäasiallisen tai virheellisen tiedon poistamisesta.

Julkisuuden näkökulmasta on siis merkittävää, että kaikki sensuroitu materiaali rekisteröidään, tallennetaan ja laitetaan nähtäville. Tällainen sovellus voisi olla esimerkiksi

roskakori-sovellus, jossa käyttäjät pääsevät tarkastelemaan poistettuja viestejä ja käyttäjiä ja näkevät samalla niiden syyt.

Uuden median rooli virtuaalisessa julkisuudessa

Jos Habermasin määrittelemä porvarillinen julkinen sfääri muodostui vapaiden kriittisesti keskustelevien yksityishenkilöiden muodostamista salonkikokoontumisista, niin nykyään julkinen sfääri on laajempi ja kovin erilainen rakenteeltaan. Vaikka kahden ihmisen välinen keskustelu voidaan nähdä mikrotason julkiseksi sfääriksi, nykyään mediavaikuttajat ja hallinnon tiedottajat pitävät julkista tilaa hallussaan ainakin ihmisten mielissä.

Mediaa pidetään kuitenkin nykypäivänä enemmän hätiköivänä, viihteellisenä, räikeänä, kehystävänä ja lööppihakuisena kuin analyttisenä pitkän aikavälin johtopäätöksiä tekevänä kanavana. Viime vuosien mediatrendi on ollut kallellaan viihteellisempään ja sensaatiohakuiseen uutisointiin. Kun oikeita sensaatioita ei synny, niitä tehtaillaan väkisin. Mediaa pidetään kuitenkin tärkeänä neljäntenä valtiomahtina, jonka tarkoitus on vahtia päätöksentekoa ja hallintoa ja tuoda aiheet julkisuuden areenalle. Media on siis tärkein julkisuutta ruokkiva toimija.

2000-luvulla demokraattisten länsimaiden kansalaisilla on kohtuullisen hyvät mahdollisuudet osallistua julkisen tilan keskusteluun. Viestintäteknologia mahdollistaa kansalaisten suoran kommunikaatioyhteyden päätöksentekijöiden kanssa ja toisaalta ylhäältä alaspäin virtaavan informaation eli päätöksentekijöiltä kansalaisille suunnatun tiedottamisen. Nykyaikainen viestintäteknologia tarjoaa mahdollisuuden siihen, että kansalaiset pääsevät tarkkailemaan päätöksentekijöitä nykyistä paremmin ja jopa laatimaan politiikan esityslistaa.

Valtamedialla tarkoitetaan vakiintuneita suuria mediavaikuttajia, kuten suuria sanoma- ja aikakauslehtiä, suurimpia TV-kanavia, radiota ja näiden digitaalisia sovelluksia. Valtamedialla on vallanpitäjiin kaksinainen suhde. Toisaalta se toimii vahtikoirana vallanpitäjille ja kertoo sen mikä vallanpitäjillä jää tiedottamisessaan kertomatta. Valtamedia toimii myös vallanpitäjien sylikoirana ja kertoo, mitä vallanpitäjät haluavat. Valtamedialla on omat intressinsä, joista pienimpänä ei ole maksavien lukijoiden ja

rahoittajien palveleminen. Tämä voi johtaa joskus sensaatiohakuisuuteen, viihteellisyyteen ja rankkaan kehystämiseen. Valtamedia oli viime vuosisadalla lähes ainut uutisinformaationlähde. Se toimii myös mediana kansalaisten ja vallanpitäjien välisenä linkkinä esimerkiksi yleisönosastokirjoittelun muodossa.

Vapaan lehdistön historia on olennaisessa roolissa kehityksessä, jota Habermas kuvaa julkisuuden rakenteelliseksi muodostumiseksi. Se kehittyi 1600-luvun lopun Englannissa, kun ennakkosensuuri kumottiin Englannin pankin perustamisen yhteydessä. Habermas sanoo:

”...se avasi kriittiselle pohdinnalle pääsyn lehdistöön ja salli lehdistön kehittyä välineeksi, jonka avulla poliittiset päätökset voitiin saattaa uuden julkisuusfoorumin eteen” (Habermas 2004, 100).

Lehdistöstä kehittyi todellinen neljäs valtiomahti, joka tarkkaili päätöksentekijöitä ja pyrki etsimään kritisoitavaa. Habermasin mukaan:

”Haastettuna julkisuuden foorumin eteen julkinen valta muuttui – siitä tuli julkinen kaksinkertaisessa mielessä. Julkisuuden kehitystasetta alkoi nyt mitata valtion ja lehdistön välienselvittelyn tila” (Habermas 2004, 103).

Kansalaiset käyvät vuoropuhelua valtamedian kanssa, joskaan keskustelusuhte ei ole aina tasavertainen. Kansalaiset kirjoittavat mielipidekirjoituksia sanomalehtiin ja nykyään uutisia voi kommentoida medioiden verkkosivuilla. Esimerkiksi Helsingin Sanomilla uutisotsikoista tehdään monesti keskustelualueen otsikoita. Digitaalisen viestinnän aikana mediat ottavat myös mielellään apua vastaan kansalaisilta, jotka ovat oikeassa paikassa oikeaan aikaan ottamassa digikuvia ja raportoimassa tilanteesta. Olemme viime vuosien aikana saaneet nähdä tärkeistä uutisista ainoastaan amatöörien kuvaamaan kännykkävideokuvaa. Valtamedian uusin aluevaltaus ovat journalistien omat blogit, jonne he kirjoittavat kolumneja. Kolumneja voidaan kommentoida, lainata ja linkittää kansalaisten omiin blogeihin. Blogiaikana kuka tahansa voi olla kolumnisti kybertilassa.

Media voi käyttää julkisuutta tietysti myös manipulointiin. Tästä voisi esimerkkinä toimia median itse tekemät uutiset, joissa sisältöarvo on kevyt, mutta tarpeeksi suurella julkisuudella ne saadaan vaikuttamaan tärkeiltä asioilta. Julkisuuden areenalla visuaalisuus on myös merkittävä osa vaikuttavuuden luomisessa. Kuva antaa kasvot tekstille ja

tapahtumalle. Monesti hyvä uutiskuva ei edes tarvitse kummoista tekstiä toimiakseen vaikuttavasti.

Vaihtoehtoiset mediat lähettävät valtamedioille vaihtoehtoista informaatiota tai kommentoivat valtamedian tuotoksia. Vaihtoehtoiset mediat pyrkivät sanomaan sen, mistä valtamedioissa ei puhuta. Vaihtoehtoisuus perustuu monesti ”totuuden” kertomiseen maailmasta ja sisältää monesti rankkaa propagandaa. Internet on luonut uudenlaisen kasvualustan erilaisille vaihtoehtomedioille, jotka ovat kansalaisten palveluksessa. Ne välittävät uutisia, joita tavalliset nettikansalaiset ovat kirjoittaneet ja joista valtamedia vaikenee tai joita se kehystää. Tästä hyvänä esimerkkinä on Wikinews-palvelu, joka kerää yhteen tuhansia kirjoittajia ympäri maailmaa. Periaatteessa kuka tahansa voi kirjoittaa uutisen, jota sitten kollektiivinen yhteisö muokkaa ja editoi mikäli tarvetta ilmenee. Wikinews turvaa puolueettomuutensa tarkasti määriteltyyn neutraaliin näkökulmaan. Siinä on tarkoitus tuoda esiin asiakiistojen kaikki näkökulmat puolueettomasti.

Verkossa julkista tilaa ei voi ajatella yhdeksi tai ainakaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi vaan Habermasiin kohdistuneen kritiikin mukaisesti joukoksi *osajulkisuuksia*. Sassin (2000, 71) mukaan verkolla on taipumus edistää hajaannusta ja fragmentaatiota, joka puolestaan synnyttää lukemattomia osajulkisuuksia, jotka eivät ole mitenkään kytköksissä toisiinsa.

Kansalaislähtöinen uskottava massatiedotus on myös uusi internet-aikakauden ilmiö. Lappalainen (2005, 125) antaa esimerkiksi Seattlen WTO:n vastaisissa mielenosoituksissa vuonna 1999 käytetyn IMC:n eli Independent Media Centerin, joka välitti valtamedialle vaihtoehtoista uutismateriaalia. Kuka tahansa saattoi lisätä kantaan informaatioita, jonka jälkeen se oli kaikkien nähtävillä organisaation web-sivuilla ja paikanpäälle rakennetussa mediakeskuksessa.

Dorothy Kidd (2003, 60) luonnehtii IMC-verkkoa anti-hierarkiseksi päätöksentekovälineeksi, joka perustuu demokraattisen konsensuksen rakenteelle. Hänen mukaansa IMC voittaa vanhan ongelman vaihtoehtoisten uutisten liian pienestä näkyvyydestä, sillä käytössä on periaatteessa rajoittamaton määrä ”palstatilaa”, sitä voidaan käyttää taktisesti tilanteen mukaan ja sen epäkeskitetty verkosto luo valtavia resursseja.

Tapio Häyhtiö (2004, 284) kirjoittaa artikkelissaan:

”Kansalaisten muutoshakuisessa verkkopolitikoinnista onkin kyse jatkuvasti keskeneräiseksi luonnehdittavasta toiminnasta, jossa kansalaisryhmät muokkaavat sähköisiä verkkotiedotusvälineitä ja niiden sisältöjä haluamansa kaltaisiksi.”

Verkko keskeneräisenä, alati muuttavana projektina on se, mitä nykyään ymmärretään web 2.0:n ideana. Verkkopolitikointi ottaa tämän uuden tietoverkon määritelmän oman verkkotoimintansa alustaksi, aivan kuten kaupalliset ja sosiaaliset toimijatkin.

Kybertila poliittisena alueena ei ole enää pelkästään poliittisen informaation etsimisen tila vaan väline poliittiselle, muutoshakuiselle toiminnalle. Verkkokansalainen ei ole niinkään kuluttaja vaan toimija. Sassin mukaan nykyaikaisessa tietoverkossa määreet *toimija* ja *subjekti* ovat relevantimpia kuin esimerkiksi *vastaanottaja* tai *käyttäjät*. (Sassi 2000, 71) Hyvänä esimerkkinä toimivat Suomessakin viime aikoina suuren suosion saavuttaneet sähköiset kansalaisadressit, blogi-kirjoittelu tai wiki-projektit. Silti suuri osa verkkojulkisosta tai ehkä paremminkin yleisöstä on passiivista, ei-osallistuvaa, vierestä seuraavaa massaa.

Julkiso ja poliittinen osallistuminen kybertilassa

Englannin kielen ”*public*” voi tarkoittaa yhtä aikaa julkista, yleisöä ja kansaa. Sille tarvitaan parempi termi, jota Veikko Pietiläkin käyttää Habermas-suomennoksessaan: *julkiso* (Habermas 2005, 57). Julkisolla tarkoitetaan julkisuuden subjektia, joka ei ole pelkästään mediayleisöä eikä pelkästään kansalaisia juridisessa mielessä. Julkiso on kansalaisyhteiskunnan vastapeluri politiikan ja esivallan instituutioille. Julkiseen kuulumisen kriteerinä on kykeneminen vapaaseen kriittisrationaaliseen keskusteluun. (Habermas 2005, 57.)

Jos oletetaan, että kansalaisilla olisi pääsy kybertilaan ja tekninen osaaminen sovellusten hallintaan; se ei vielä riitä. Kommunikaatio Internetissä kätkee sisäänsä oman toimintalogiikkansa ja etikettinsä. Sana ”*netizen*” tulee sanoista ”*net citizen*” eli verkkokansalainen. Verkkokansalainen on ikään kuin ansainnut kansalaisuutensa verkkoon ja osaa käyttää kansalaisoikeuksiaan. Verkkokansalainen hallitsee tietokoneen käyttötaidon, tunnistaa uusien sovellusten ja tilanteiden logiikan, tietää mistä etsiä tietoa

sekä kykenee erottelemaan relevantin tiedon irrelevantista, kuten esimerkiksi tiedon mainoksesta.

Verkkokansalaisuus rakentuu teknisestä osaamisesta ja ennen kaikkea medialukutaidosta. Aito verkkokansalaisuus, toimijaksi tuleminen, vaatii kuitenkin mielestäni osallistumista. Osallistumisen kautta demokraattinen järjestelmä ruokkii itseään ja terve julkinen sfääri voi toimia. Modernin demokratiakäsityksen mukaan demokraattinen kansalaisuus rakentuu aktiivisesta osallistumisesta, joka on muutakin kuin vaalien aikaan uurnalla käyntiä. Verkkokansalaisuus tarkoittaa myös poliittista osallistumista verkossa, tarkoittipa se keskustelua tai sähköisen adressin keräämistä.

Kuten Tapio Häyhtiö (2004, 284) totesi, internet toimii nykyään poliittisen toiminnan alustana, jolla pyritään vaikuttamaan julkiseen mielipiteeseen, poliittiseen päätöksentekoon ja poliittisten toimijoiden tavoitteiden edistämiseen. Poliittista toimintaa löytyy jo hyvin monissa muodoissa vaikka niiden suoraa yhteyttä poliittisen päätöksentekoon ei voidakaan palauttaa. Poliittisella keskustelufoorumilla ollut huomaamattoman tuntuinen kirjoitus saattaa muuttaa päätöksentekijän tai kansalaisten mielipiteen ja preferenssit. Yleisesti ajatellaan, ettei verkkokeskusteluilla ole minkäänlaista vaikutusta poliittiseen päätöksentekoon, mutta asia ei välttämättä ole niin yksinkertainen. Ehkä ongelma ei olekaan internetin osallistumisen vaikuttavuudessa vaan sen mittaamisessa, kuten Petteri Järvinen toteaa Tietokone-lehden kolumnissaan. (Järvinen 2007, 24)

Verkkokansalaisuus rakentuu virtuaalisesta identiteetistä joka syntyy informaation tuottamisesta ja vastaanottamisesta. Koko internetin idea on ihmisten välinen kommunikaatio ja vuorovaikutus. Internetin viestintä eroaa myös täysin muista medioista, kuten Jordanin (1999, 87) havainto kertoo: ”*Kybertilassa keskustelijat puhuvat suuremmin ja tasa-arvoisemmin kuin kasvokkain.*” Sproull & Kieslerin tekemän tutkimuksen mukaan koehenkilöt osallistuivat huomattavasti enemmän tietokonevälitteiseen keskusteluun kuin kasvokkain tapahtuvaan. Empiirisenä havaintona oli myös monikertaisesti avoimempi keskustelu. Hintana oli kuitenkin päätöksenteon hitaus ja henkilöiden selvästi alhaisempi loukkauskynnys. (Jordan 1999, 87.)

Lappalainen (2005, 27) arvioi myös verkkokansalaisen olevan mieltynyt vahvoihin argumentteihin. Hänen mukaansa erilaiset verkon vuorovaikuttamisen muodot edellyttävät

osallistujilta myös poikkeuksellisia argumentaatiotaktiikoita. Verkon kommunikaatiotapojen hallinta vaatii aikaa ja on tärkeää osata erilaisia netikettejä eli verkossa toimimisen käyttäytymissääntöjä. Internetin keskustelukulttuuria kuvaa myös tosiasia, jonka mukaan koskaan ei voi olla täysin varma onko sisältö sitä miksi sitä väitetään tai onko henkilö se, joksi hän itseään väittää. Näin ollen kybertila on myös epävarmuuden tila. Hänen tekemän havainnon mukaan verkon käyttäjät ja keskustelufoorumeiden aktiivit eivät kuitenkaan käytä niitä vain ”*ollakseen mitä ikinä haluavatkaan*”, sillä pitkällä aikavälillä se on itsetuhoista ja menettää viehätöksensä. (Lappalainen 2005, 27.)

”*Kybertilassa kukaan ei tiedä, että olet koira*” kuuluu sanonta. Kybertilassa yksilö voi luoda identiteetin, joka on hyvin kaukana hänen elämismailman identiteetistään. Sukupuoli ja etninen tausta eivät vaikuta, eivätkä tule esiin samalla lailla kybertilassa kuin elämismailmassamme. Koska kybertila on informaation tila, myös virtuaaliset elämät kybertilassa luodaan informaation vaihdon avulla. Jordanin (1999, 69) mukaan yksilöt eivät kuitenkaan ole anonyymejä kybertilassa jos he konstruoivat identiteettejä, joita vaaditaan webin käyttöön.

Yksilön tuottama informaatio yksistään määrittää yksilöä kybertilassa. Sen luomiseen kybertila tarjoaa monia erilaisia resursseja. Kybertilassa voi luoda netti-identiteetin, niin sanotun avatarin. Avataria identifioivat erilaiset osoitteet, kuten email ja ip-osoite, keksityt ja annetut nimet sekä itsemäärittelytekstit. Yksilön ”aidon” identiteetin ja avatarin välinen ero on vaikea pitää kovin suurena, sillä vaatii valtavasti työtä ollakseen jotain aivan muuta kuin mitä todellisuudessa on. Jordan muistuttaa, että avatarin pitää olla vakaa, jotta kybertilassa voisi luoda pitkäaikaisia kontakteja (Jordan 1999, 69-79.)

Virtuaaliset elämät ovat suomalaisessa yhteiskunnassa todellisuutta. Synkkänä esimerkkinä toimii Jokelan koulun verilöylyn tekijä Pekka-Eric Auvinen, joka eli virtuaalista elämää Sturmgeist89- ja Naturalselector89-nimisillä avatareilla. Hän loi verkkoon itsestään kuvaa aggressiivisena, nihilistisenä ja kyynisenä elämänvihaajana, joka sekoittaa omaan sairaaseen filosofiaansa darwinistista luonnonvalinnan teoriaa. Hänen YouTube-videoistaan näkyi mieltymys aseisiin sekä natsien ja joukkomurhaajien ihannointi. Hän tuotti omaa virtuaalista minuuttaan YouTube-videoiden muodossa. Hänen

virtuaalielämäänsä sekoittui myös räiskintäpelien pelaaminen, jossa kohoaa virtuaaliyhteisössä sitä korkeammalle tasolle mitä enemmän tappaa ihmisiä.

Orgaanisessa elämismaailmassa Auvinen esiintyi kuitenkin hyvänä, älykkäänä oppilaana, hieman omaperäisenä, rauhallisena ja hiljaisena kaverina, jolla tiedettiin olevan melko jyrkkiä filosofisia mielipiteitä. Kun orgaanisen arkielämän ja virtuaalisen välille syntyi sairaassa mielessä yhteys, lopputuloksena oli yhdeksän kuollutta ihmistä. Emme voi tietää, kumpi vaikutti toiseensa enemmän: virtuaalinen maailma orgaaniseen maailmaan vai toisinpäin. Kyllä joukkomurhaajia on ollut historiassa ennen internetiäkin ja ajatukset rakennetaan edelleen oman fyysisen pään sisällä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että virtuaalisessa maailmassa hän antoi melko selkeää viestiä aikeistaan, eikä kukaan kiinnittänyt siihen huomiota.

Verilöylyn estäminen virtuaalisen avatarin antamien viitteiden perusteella tuskin olisi ollut mahdollista, sillä vastaavanlainen uhittelu virtuaalimaailmassa on kuitenkin melko yleistä. Pelottavan tapauksesta tekee se, että Auvinen latsasi materiaalia, suunnitelman ja itsemurhaviestit tapauksesta internetiin jo ennen kuin hän lähti suorittamaan veritekoaan. Hänen tiedetään myös pelanneen samana aamuna rakastamaansa räiskintäpeliä. Tapaus on aiheuttanut Suomessa runsaasti keskustelua siitä, onko virtuaalinen elämä tunkeutunut liiaksi orgaaniseen maailmaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja elävätkö orgaanisessa maailmassa syrjäytyneet omaa elämäänsä virtuaalisessa maailmassa.

Internetin keskustelufoorumit ovat ehkä konkreettisin ja yleisin esimerkki virtuaalisesta kohtaamisesta kybertilassa. Keskustelufoorumeiden historia alkaa Usenetin uutisryhmistä ja bulletin boardeista 1980- ja 1990-luvuilla. Nykyään internetissä lienee satoja miljoonia keskustelufoorumeita, joista monet tarjoavat mahdollisuuksia myös monenlaiseen kansalaiskeskusteluun. Se on nimenomaan potentiaalia ja ainakin vielä nykyään käyttämätöntä potentiaalia. Teknologiset valmiudet ovat olemassa. Jordanin mukaan kybertila antaa uuden mahdollisuuden konferensseihin ja keskusteluihin, joita ei muuten voitaisi käydä. (Jordan 1999, 82) Kybertilassa virtuaaliset hahmot eli keskustelijat ovat tasavertaisia ja vapaita elämismaailmassa vaikuttavista sosioekonomisista ynnä muista valtasuhteista. Poliittinen keskustelu kybertilassa voi tulevaisuudessa olla merkittävä osa poliittista päätöksentekoa sekä kansalaisdemokratiaa.

David Resnick (1998, 54) kuitenkin muistuttaa, että kansalaiset katselevat mieluummin esityksiä esitysten perään kuin aktiivisesti osallistuisivat keskusteluun, niin reaali maailmassa kuin internetissäkin. Nettikansalaisetkin ovat tämän näkemyksen mukaan suurena enemmistönä enemmän kuluttajia kuin tuottajia.

Poliittista keskustelua löytyy internetistä määrällisesti paljon, mutta laadullisen keskustelun löytäminen on jo työläämpää. Monesti internetistä löytyvät keskustelut ovat päällepäin dialogia, mutta tarkemman tarkastelun jälkeen alkavat vaikuttaa omaa mielipidettä ilmaisevalta monologilta. On olemassa keskustelufoorumeja, jotka keskustelevat kyllä poliittisista aiheista, mutta voidaanko näitä keskusteluja pitää laadullisesti hyvänä poliittisena keskusteluna. Monissa internet-keskusteluja tutkineissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että hyvin usein keskustelufoorumit toimivat samanhenkisten keskustelijoiden kokouspaikkana, jossa kehutaan toisia ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä. Käsittääkseni poliittiseen keskusteluun erityinen kuuluu ongelmatilanne, johon keskustelulla pyritään saamaan ratkaisu.

Deliberatiivinen demokratia ja avoin politiikka kybertilassa

Veikko Pietilä teki vuonna 2002 tutkimuksen kolmesta tamperelaisesta verkkoareenasta otsikolla: *Verkkokeskusteluareenat – deliberatiivista julkisuuttako?* Artikkelin tutkimuksesta julkaistiin *Politiikka*-lehden numerossa 4/2002. Tutkimuskysymyksikseen Pietilä ottaa

- 1) Millaisia julkisuustiloja tutkittavat areenat ovat?
- 2) Onko niillä käytävä keskustelu deliberatiivista tai missä määrin ja millä tavoin se sitä on?

Tuloksia Pietilä tulkitsee niin, että aitoa deliberaatiota ei tällä aikavälillä ollut keskustelufoorumeilla havaittavissa. Hän näkee kuitenkin deliberaation mahdollisuuden ja myöntää, että argumentaatio on askel deliberaation suuntaan. Pietilä spekuloi verkkokeskusteluareenoiden asettamalla deliberaation esteillä. Suurimpina esiin nousevat syyt, joiden mukaan ”viestit koetaan muutoksen kannalta riittämättömiksi” eli todellisen osallisuuden ja vaikuttamisen tuntemukset jäävät pieniksi jolleivät olemattomiksi. Jälleen kerran todiste siitä, että osallistuminen ilman vaikuttamisen tunnetta ei motivoi yrittämään. Kansalaiset eivät tunne, että heidän keskustelullaan voisi olla vaikutusta

päivänpolitiikkaan, varsinkaan internetissä. Toiseksi esteeksi Pietilä näkee keskusteluun osallistuvien kilpailun ja voittamispakon sekä tavallaan vääränlaisen viestinnän. Viestintä oli habermasilaisittain enemmänkin strategista kuin viestinnällistä eli yhteisymmärrykseen tähtäävää. Deliberaatio puolestaan on aina yhteisymmärrykseen tähtäävää. Hänen tutkimustulostensa mukaan, useasti keskustelun tavoitteena oli ainoastaan kiistan voittaminen. (Pietilä 2002, 352.)

Tapio Häyhtiön (2004, 283) mukaan monesti uusien tietoyhteiskunta-projektien epäonnistumista mitataan juuri deliberatiivisuuden mittareiden mukaan. Hänen mukaansa poliittista keskustelua ei voida aina arvioida niiden ”järkevyyden” ja erimielisyyksiä poistavan luonteensa avulla. Häyhtiö muistuttaa:

”Politiikan ominaisluonteeseen kuuluu kuitenkin tavallisesti enemmän tai vähemmän jyrkät erimielisyydet poliittisista kysymyksistä, ja järkevä, tietoon pohjautuva argumentointi, ei ole keino, joka pystyisi poistamaan politiikan peruselementin eli konfliktin. (vrt. Rättilä 1999, 54–57)” (Häyhtiö 2004, 283).

Lewis Friedlandin (1996, 189) mukaan diskursiivista demokraattista keskustelua ei synny virtuaalisissa online-verkkotiloissa, ellei yhteisöllä ole sosiaalisen pääoman muodostamaa infrastruktuuria eli yhteisöllistä luottamusta nostattavia vastavuoroisuuden normeja ja kansalaisten muodostamia sosiaalisia verkostoja. Deliberaatio tai deliberatiivinen keskustelu vaatii itsensä likoon laittamista kaikkien deliberatiivisuuden kriteerien täyttymiseksi. Osallistuminen vaatii aikaa ja paneutumista, eivätkä ihmiset normaalisti näe vaivaa, ellei ole olemassa jokin hyvä motivaatiotekijä. Eli jälleen kerran törmätään tuttuun asiaan: osallistuminen ilman vaikuttamisen kokemusta ei ole motivoivaa. (Friedland 1996, 189.)

Herne & Setälän (2005, 184) mukaan deliberatiivista keskustelua motivoi lupaus keskustelun vaikutuksesta päätöksentekoon. Deliberatiivisen keskustelun motivaattorina voi olla myös pääsy yhteisymmärrykseen tai ”totuuden” selviäminen. Kansalaisjuryt USA:n oikeusjärjestelmässä edustavat deliberatiivisia päätöksentekoelementtejä.

Habermasin mukaan ideaalitulanteessa deliberaatio johtaa sekä parasta toimintavaihtoehtoa että myös sen perusteluja koskevaan yksimielisyyteen. Scanlonin ja Rawlsin näkemykset eivät odotakaan yksimielisyyttä vaan tähtäävät kohtuulliseen sopimukseen. Herne &

Setälän (2005, 186) mukaan ylikansallisella deliberaatiolla voisi olla jonkinlainen vaikutus ylikansallisen päätöksenteon demokratiavajeeseen.

Peter Dahlgrenin mukaan demokraattinen deliberaatio on hautautunut kaupallisten, viihteellisten ja epäpoliittisten tasojen alle. Hänen mukaansa osallistuminen kansalaiskeskusteluun internetissä tarjoaa kuitenkin hyvän mahdollisuuden niille, joiden osallistuminen kasvokkain tapahtuvaan keskusteluun olisi syystä tai toisesta mahdotonta tai vaivalloista. (Dahlgren 2005, 156)

Tamara Witschgen (2002, 2) mukaan empiiriset kokeet osoittavat, että ihmiset välttävät deliberatiivisia tilanteita, joissa asiat joutuvat vastakkain ja mieluummin hakeutuvat keskustelemaan politiikasta sellaisten kanssa, jotka ovat poliittisesti samalla kannalla. Tutkimukset osoittavat, että internet ei ole vielä tuonut haluttua moniäänisyyttä keskusteluun. Kybertilan näennäinen anonyymisyys ei vapauta keskustelua kuten odotettiin, vaan osittain samanlaiset estot säilyvät kybertilassa. Internetin voi kuitenkin nähdä välineenä, joka omaa potentiaalia helpottamaan aitoa deliberatiivista keskustelua. Witschgen tutkimukseen kuuluukin, poistaako internet tai onko sillä potentiaalia poistaa sitä eriävien mielipiteiden vastenmielisyyttä, jota "riitelevässä" poliittisessa keskustelussa esiintyy. Hänen mukaansa deliberatiivisuus on aina prosessi ja deliberatiivisuus vaatii vahvan julkisen tilan ja vilkkaan kansalaiskeskustelun. Deliberatiivisuuden tärkeimpiä haasteita on auttaa osallistujia saavuttamaan yhteisymmärrys äänten moninaisuuden joukosta. Kun erilaisia ääniä on paljon, pääsevät uudet ideat paremmin esille ja suuresta äänten määrästä alkaa vähitellen löytyä laajempi harmonia vastikkeena perinteiselle riitasointuiselle ja vastakkaisten äänten poliittiselle keskustelulle. (Witschge 2002, 2)

Van Dijk (2000, 34) ei näe internetiä kovinkaan erilaisena verrattuna perinteisiin massaviestimiin. Ainoana erona hän näkee interaktiivisuuden. Hän kysyy silti implisiittisesti, mitä interaktiivisuudella voidaan tehdä? Erilaiset interaktiivisuuden tasot vaikuttavat merkittävästi toimintaan ja hän onkin listannut erilaisia interaktiivisuuden tasoja. Hänen mukaansa jää vielä nähtäväksi mille tasolle internet yltää interaktiivisuudessaan. Monien tutkimuksien mukaan esimerkiksi keskustelufoorumeilla on paljon pelkkiä "tirkistelijöitä", jotka eivät tuota yhteisölle mitään vaan ainoastaan lukevat muiden kirjoituksia, eli kuluttavat muiden tuottamaa informaatiota. Kuitenkin, interaktiivisuus antaa mahdollisuuden keskustelulle aikaa ja paikkaan katsomatta.

Kerrataan vielä deliberatiivisuuden kriteerit Herne & Setälän (2005, 176-179) mukaan:

- 1) kollektiivinen päätöksenteko
- 2) inklusiivisuus ja tasa-arvo
- 3) deliberatiivinen keskustelu
- 4) preferenssien muuttaminen
- 5) legitimitetti
- 6) kansalaiskasvatus

Näitä deliberatiivisuuden kriteerejä on todella mielenkiintoista verrata wiki-periaatteella toimivaan poliittisen kannan laatimiseen. Esimerkiksi wikipuolueen käytännöissä luetellaan selvästi ongelmalähtöinen tahdonmuodostus, joka sopii aika hyvin yksiin deliberatiivisen argumentoinnin kanssa. Preferenssien muuttaminen on koko wiki:n idea: parempi korjaus astuu voimaan, jos kaikki ovat sitä mieltä. Wiki-periaatteessa ja deliberaatiossa pyritään aina myös mahdollisimman laajaan yksimielisyyteen.

Avoimen politiikan teoria yhdistelee avoimen lähdekoodin kulttuuria deliberatiiviseen päätöksentekoon. Sen kokeiluja ollaan käytetty ainakin Pohjois-Amerikan Vihreissä liikkeissä Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Etupäässä avoin politiikka, kuten open source yleensäkin on enemmänkin idea ja teoria kuin liike. Työssäni tarkastelema Wikipuolue ja wikidemokratia ylipäättäänkin voidaan lukea osaksi avoimen politiikan ajatusta.

Avoimen politiikan määreitä:

- kuka tahansa voi osallistua, halutessaan myös anonyymisti
- kaikki osallistujat ovat tasavertaisia ja ratkaisevat erimielisyyksiä tasaisilla voimasuhteilla toisiinsa nähden
- kaikki toiminta on läpinäkyvää eikä kenelläkään ole suurempaa mahdollisuutta tutustua siihen kuin muillakaan
- kaikki osallistuminen tallennetaan, eikä näitä tietoja voi jälkikäteen muuttaa
- kaikki osallistuminen on jäseneltyä, tai voidaan erimielisyyksien syntyessä jäsentää
- kaikki sisältö on osallistujien järjestämää ja muokkaamaa

- osallistumisen muoto itsessään rajoittaa häiriökäyttäytymistä, käyttäjät luovat säännöt ja yhteiskunnan lait johdetaan yleisestä keskustelusta
- foorumin hallinta voidaan siirtää luotetuimmille käyttäjille, ei perustajajäsenille

(Wikipedia, Avoin politiikka 26.3.2008)

Avoimen politiikan tärkeimpiin tavoitteisiin kuuluu vielä vallan ja auktoriteetin desentralisoiminen ja puolestaan informaation sentralisoiminen. Teorian tukee kaikkien mahdollisuutta osallistua ja pitää parempana mitä enemmän näkökulmien moninaisuutta kuullaan. Tavoitteena ei ole siis helppo konsensus-ratkaisu, vaan asian perinpohjainen tarkastelu, jonka tuloksena voidaan tehdä ”oikea” ratkaisu.

Deliberatiiviseen demokratiaan liittyy myös tietysti omat ongelmansa. Niistä päällimmäisenä on Kallion (2003, 42) mukaan moniäänisyyden näkyminen päätöksenteossa. Päätöksentekovaiheessa ilmenee väistämättä konfrontaatiota, mikä johtaa äänestämiseen. Joka tapauksessa voimaan tuleva päätös on jonkun esittämän vastakkaisen kannan vastainen. Deliberatiivinen demokratia nähdäänkin joidenkin teorioiden mukaan poliittista mielipidettä muokkaavana prosessina, ei päätöksenteon välineenä. (Kallio 2003, 42.)

Digital Divide ja informaatioajan luokkajako

Scott Lash 1995: Kansalaisyhteiskunta tulee rakentumaan yhä enemmän verkon varaan ja se, kuka on verkon ulkopuolella, on myös kansalaisyhteiskunnan ulkopuolella (Sassi 2000, 33.)

Demokratian elvyttäminen uuden teknologian avulla kuulostaa hyvältä ja tervetulleelta ilmiöltä. Tulevaisuuden toiveissa siintää jopa kansainvälisen demokratian synnyttäminen. Osallistumisen lisääntyminen ja julkisen sfäärin toiminnan elpyminen voisivat muuttaa yhteiskuntia demokraattisempaan suuntaan, mutta todellisuudessa matka kohti tätä utopiaa on pitkä. Voidaankin Sassin (2000b, 93) tapaan kysyä, onko uusi julkinen sfääri aidosti julkinen, jos sinne ei ole kaikilla pääsyä digitaaliajan eriarvoisuuden näkökulmasta tai jos se ei yksinkertaisesti kiinnosta ihmisiä?

Demokratian parantuminen uuden viestintäteknologian avulla jakaa tutkijat ja kansan kahtia. Etupäässä digitalisaation kautta noussut ICT:n yleistymisen koskee vauraita,

jälkiteollisia yhteiskuntia, mutta se ulottaa muutosvoimansa myös köyhiin kehitysmaihin. On olemassa kehitysapuprojekteja, jotka auttavat kolmannen maailman yhteiskuntia pääsemään mukaan digitalisaatioon. Käytännössä tällaiset kehitysapuprojektit ovat laite- ja sovellusvalmistajien kanssa yhteistyössä suunniteltuja halpoja ja yksinkertaisia kannettavia tietokoneita ja muita apuvälineitä.

Vauraissa demokraattisissa yhteiskunnissakin kansalaisen muuntuminen nettikansalaiseksi vaatii muutakin kuin uuden tietokoneen ja laajakaistayhteyden. Verkkotoiminnan aloittaminen vaatii aikaa, rahaa, koulutusta, medialukutaitoa sekä kybertilan etikettien tuntemusta. Todellisuutta on, että edes teknologia ei vielä mahdollistu suurimmalle osalle maailman asukkaista pitkään aikaan. Puhutaan uudesta informaatioajan luokkajaosta, jossa kansalaiset jaetaan informaatiorikkaisiin ja –köyhiin.

Wilhelmin (2001, 40) tekemien havaintojen mukaan viestintäteknologian hallinta ja omistus tuntuu linkittyvän ainakin USA:ssa hyvin paljon sosioekonomiseen asemaan. Wilhelm kysyy myös, onko kirjaston tietokone tai muu vastaava ilmainen palvelutietokone laajakaistayhteydellä riittävä resurssi kansalaisen toimimiseen internetin julkisessa sfäärissä (Wilhelm 2001, 40)?

Wilhelmin (2001, 55) tutkimuksien mukaan koulutus yhdistettynä perheen tuloihin on suurin selittäjä koneen omistamiselle ja online-käytölle. Tämä selittää, mitä tarvitaan ollakseen informaatioteknologian ytimessä. Mitä suuremmat tulot sitä varmemmin tietokone löytyy kotitaloudesta. Tuloilla ja poliittisella online-aktiivisuudella oli tutkimuksessa myös selvä korreloiva yhteys. Toisaalta, hyvin ansaitsevat koulutetut ihmiset ovat muutenkin poliittisesti aktiivisempia kuin syrjäytyneet ja köyhät.

Sukupuolella tuntuu olevan jonkinlainen vaikutus kybertilan ytimessä olemiselle. Pojat ovat perinteisesti olleet kiinnostuneempia tietokoneista kuin tytöt ja heillä esiintyy myös vähemmän niin sanottua ”tietokonekammoa.” (Wilhelm 2001, 55.)

Jordanin (1999, 66) mukaan väittämä ”*Kybertilassa kukaan ei tiedä, että olet koira*” voi hyvinkin pitää paikkaansa, sillä sosioekonominen, sukupuolellinen ja rodullinen asema ei hänen mukaansa näy kybertilassa. Asiasta ollaan tieteellisellä kentällä erimielisiä. On kuitenkin selvää, että kaikilla ei ole pääsyä kybertilaan. Brian Loaderin mukaan nykyajan informaatioköyhät eivät ole enää homogeeninen sosiaalinen vastinpari vauraimmalle

ryhmälle. Tämä sosiaalinen ryhmä on fragmentoitunut ja jakaantunut sukupuolen, etnisen taustan, vammaisuuden, luokan, sijainnin ja uskonnon mukaan. Heidän kokemuksensa informaatioteknologiasta vaihtelee valtavasti, kuten myös heidän mahdollisuutensa käyttää sitä. (Wilhelm 2001, 55.)

Informaatioyhteiskunnan digitaalisen ajan luokkajaossa voidaan Wilhelmin mukaan nähdä neljä kehää: ytimessä ovat aktiiviset käyttäjät, joille koko internet tarkoittaa jokapäiväistä tiedonhakua, julkaisemista, yhteydenpitoa ja vaikuttamista. Toisella kehällä ovat perifeeriset käyttäjät, jotka kyllä käyttävät tietokonetta, mutta vain harvoin tiedonhakuun tai yhteydenpitoon. Kolmannella kehällä ovat henkilöt, joilla on perifeerinen pääsy tietokoneelle, eli he eivät omista tietokonetta tai eivät pääse missään internetiin. Neljännellä kehällä ovat niin sanotut ”kehitykselle immuunit”, jotka eivät ole kuulleetkaan internetistä tai eivät osaa tai edes halua käyttää tietokonetta. (Wilhelm 2001, 74.)

Käyttäjien jaossa on selkeä jako ikäluokkiin: nykyajan nuoriso saa koulutuksen lähes automaattisesti kotona ja koulussa, kun taas ikääntyneet eivät yleensä edes vaivaudu opettelemaan uusia teknologioita. Uuden oppiminen on myös todettu olevan huomattavasti vaikeampaa vanhoille kuin nuorille.

Sassi (2000b, 93) kertoo kuinka Fraserin mukaan alkuperäinen porvarillinen julkinen sfääri perustui paljolti ulossulkemiselle, eritoten naisten, proletariaatin ja populaarikulttuurin kohdalla. Nykyään ulossulkemista ei länsimaisessa yhteiskunnassa tapahdu samassa mielessä, mutta on myös niitä, jotka jäävät sen ulkopuolelle Informaatioaikakaudella ”*fiksut tulevat fiksummiksi ja tyhmät tyhmemmiksi*”. (Sassi 2000b, 93.)

On olemassa tiettyjä ehtoja, jotka helpottavat ja tehostavat toimijan toimintaa kybertilan sisällä. Tiedonhaun nopeus ja medialukutaito ovat ensimmäisiä ehtoja, ja niihin kuuluu teknologian hallinta ja tieto siitä mistä lisätietoa voisi mahdollisesti löytyä. Toinen on kyky yhdistellä erilaisia lähteitä informaatiota niin, että niiden yhdistelmä on enemmän kuin osiensa summa. Luotettavan ja perustellun argumentin esittäminen kybertilassa vaatii monesti kykyä osoittaa argumenttinsa todeksi hypertekstejä, kuvaa, videota ja ääntä hyväksi käyttäen. Ilman tiettyjen käyttäytymismallien hallintaa, ei argumentointi ja toiminta internetissä ole mahdollista. Yhteisöjen sisäpiiriin pääseminen ja virtuaalisen vallan kasvattaminen vaatii myös paljon luotettavaa esiintymistä, osallistumista ja

toimintaa. David Resnickin (1998, 54) havainnon mukaan kybertilan luokkajako on webmastereiden ja surffaajien eli tiedon tuottajien ja kuluttajien välillä.

Edellä mainittujen teorioiden pohjalta jaon voisi laajentaa kuluttajamaisen massan ja tuottavien toimijoiden välillä. Vaikka web 2.0:n sanotaan olevan toimijuuden alusta, olemme kuitenkin kaukana siitä, että jokainen internetiä käyttävä *käyttäjä* muuttuisi *toimijaksi*. Julkisen tilan ja poliittisen kannalta ajateltuna verkon jäsenet voisivat jakaantua tirkistelijöihin, tiedonetsijöihin, sivustakatsojiin ja varsinaisiin toimijoihin.

Hacker & van Dijk (2000, 93) lainaavat John Streetiä, jonka mukaan vallalla on kolme virheellistä käsitystä teknologiasta: 1) se on neutraalia 2) sillä on autonomia 3) se on valittavissa vapaasti. Monet digitaalisen demokratian puolustajat väittävät kirjan toimittajien mukaan, että teknologia on neutraalia ja että modernin demokratian ongelmat ovat ratkaistavissa teknologisin innovaatioin. Kirjan kirjoittajien mukaan teknologia ei ratkaise ihmisten kiinnostuksen, ajan ja taitojen puutetta. Digitaalinen demokratia voi yhtä hyvin toimia omaa tarkoitustaan vastaan kun se vie huomiota pois yhdestä kaikkein tärkeimmästä toimijasta: kansallisvaltiosta. Mitä tulee digitalisaation autonomiaan, kirjoittajat väittävät, että uudet verkostot eivät välttämättä ole epä-hierarkisia vaan niiden sisälläkin löytyy helposti hierarkioita. Niin ollen, kansallisvaltion ei kannattaisi luovuttaa asemaansa ilman taistelua. (Hacker & van Dijk 2000, 93)

4 AINEISTO:KESKUSTELUFOORUMEILTA WIKIDEMOKRATIAAN

Aineistosta

Aineiston valitseminen tuli työssäni vasta teoriapainotteisen lähestymistavan valitsemisen jälkeen. Halusin saada aineistoksi mahdollisimman uuden ja ajankohtaisen aineiston, jolla tietysti on hyvät ja huonot puolensa. Koska aineisto valmistuu suunnilleen samaa tahtia kuin tämä työ, en voi tehdä kovin syvällisiä johtopäätöksiä ja analyysyjä aineistosta. Esittelen kahden esimerkin kautta kybertilan poliittisia ominaisuuksia ja mahdollisuuksia. Kahden erilaisen aineistoesimerkin vertailu onkin pohjana työni aineistoanalyysissä.

Aineistoa hyväksikäyttämällä pyrin selventämään niitä teoriaosiossa määrittelemiäni toimijoita ja toimintoja, joita internetin julkisuus pitää sisällään. Alun perin tarkoitukseni oli tarkastella ainoastaan Otakantaa.fi-foorumia, mutta huomattessani juuri avatun Wikipuolue-sivun, en voinut olla sivuuttamatta sitä. Mielestäni wikidemokratia vastaa aika hyvin niihin puutteisiin, mitä perinteisellä varsinkin valtiovallan ylläpitämällä keskustelufoorumilla on aidon julkisuuden saavuttamisen näkökulmasta. Aineistoanalyysini karkeana jakona voisi olla kahden erilaisen kansalaisosallistumisen tilan pohtiminen julkisuuden deliberatiivisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen näkökulmista. Wikipuolue on sen verran uusi keksintö, että voin vain esitellä heidän suunnitelmiaan ja pyrkimyksiään todellisten johtopäätösten sijaan. Aineistoanalyysin pohjana voisi toimia seuraavanlainen jako:

Otakantaa.fi

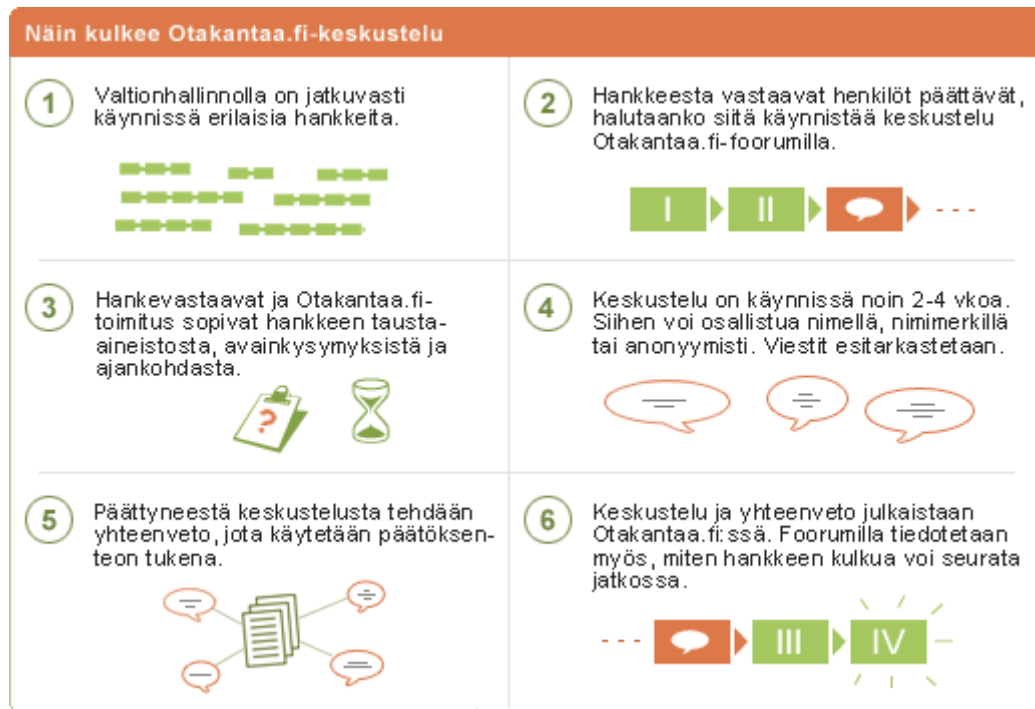
”Otakantaa.fi on valtiohallinnon sähköinen kansalaisfoorumi, jolla kansalaiset voivat kommentoida hallinnossa käynnistyviä ja käynnissä olevia hankkeita, lainsäädäntöuudistuksia tai muita hallinnon ajankohtaisten toimenpiteiden valmistelua.” (Otakantaa.fi, tietoa palvelusta 27.9.2007)

ruutukaappaus: www.otakantaa.fi

Otakantaa.fi on ollut käynnissä vuodesta 2004. Se on oikeusministeriön demokratian vastualueen ylläpitämä ja organisoima virkamiesten ja kansalaisten kohtaamisen sähköinen foorumi. Arkistosta löytyy keskusteluja yhteensä kaksikymmentä, joista eniten

vastauksia keräsi ”Mitä kokemuksia sinulla on toteutumattomista oikeuksista?”-keskustelu 156 vastuksella.

Valtiorhallinnolla on jatkuvasti käynnissä monia uusia hankkeita. Hankkeista vastuussa olevat virkamiehet päättävät halutaanko siitä käynnistää keskustelu kyseisellä foorumilla vai ei.

kuva: www.otakantaa.fi

Hankevastaavat ja Otakantaa.fi-toimitus sopivat hankkeen tausta-aineistosta, avainkysymyksistä ja ajankohdasta. Keskustelu on sivuston mukaan avoimena noin 2-4 viikkoa. Keskusteluun voi osallistua nimellä, nimimerkillä tai anonyymisti. Toimitus esitarkastaa kaikki viestit ja sensurointia tapahtuu. Päättyneestä keskustelusta tehdään yhteenveto, jota käytetään päätöksenteon tukena. Valtiohallinto siis lupaa ottaa kansalaisten äänen huomioon päätöksenteossa. Keskustelu ja yhteenveto julkaistaan lopuksi sivustolla. Foorumilla tiedotetaan myös kuinka hankkeen kulkua voi seurata jatkossa.

Otakantaa.fi-sivustolla osallistuminen tapahtuu jokseenkin seuraavasti:

1. Toimitus kysyy mielipidettä tai ehdotuksia toimituksen määrittelemään asiaan X

2. Ensimmäinen vaihtoehto on, että kansalainen vastaa suoraan kysymyksiin
3. Toinen vaihtoehto on, että kansalainen ei vastaa kysymyksiin, mutta aloittaa uuden keskustelun juuren asiaan liittyvästä aiheesta.
4. Kolmannessa vaihtoehdossa kansalainen voi kommentoida muiden kirjoituksia, joko yksittäisiä tai koko keskustelua
5. Toimitus kokoaa näistä kansalaisten tuotoksista yhteenvedon, joista joissain tilanteissa voi olla vielä mahdollista keskustella.
6. Toimitus liittää itse tekemänsä yhteenvedon osaksi päätöksentekoprosessia
7. Päätöksentekijät ottavat huomioon kansalaisten tuotoksen päätöstä tehdessään

Tutkimassani keskustelussa oli aiheena: ”*Miten haluaisit vaikuttaa verkossa?*” Keskustelun ensimmäinen vaihe oli avoimena 6.6.-31.8.2007. Julkaistuja vastauksia löytyy 41 kappaletta. Toimituksen laatimat kysymykset olivat:

1. *Kiinnostaako sinua sähköinen osallistuminen valtiohallinnon asioihin?*
2. *Minkälaisia foorumeita ja menetelmiä haluaisit käyttää osallistumisessa?*
3. *Mitä kokemuksia sinulla on verkkovaikuttamisesta?*

Otakantaa.fi-työryhmä on laatinut graafisen mallin hankkeen vaiheista, jossa hanke käynnistyy sähköisen kuulemisen kehittämisen työryhmässä. Työryhmästä hanke siirtyy Otakantaa.fi-keskustelufoorumille. Työryhmän esiraportti on saatavissa syyskuussa 2007. Tämän jälkeen käydään toinen keskustelu samaisella keskustelufoorumilla. Työryhmä antaa lopullisen raporttinsa joulukuun lopussa 2007. Kolmas Otakantaa.fi-keskustelu käydään tammikuussa 2008.

Otakantaa.fi-toimituksen verkkotoimittaja Oili Salminen kartoittaa sivuilla mielipiteitä verkko-osallistumisen mahdollisuuksista. Ainakin seuraavat asiat askarruttivat keskustelijoiden mieliä:

- Osallistumisen ajoitus, uskottavuus ja vaikuttavuus virkamiesvalmistelun ja päätöksenteon yhteydessä sekä osallistumista tukevan ilmapiirin luominen.
- Kansalaiskeskustelun aiheista ja ajankohdista päättäminen.
- Taustatiedon tarjoaminen selkeästi, riittävästi ja kattavasti eri vaihtoehtoista valmistelun yhteydessä (access-to-information).
- Verkko-osallistumisen suhde perinteisiin kansalaiskuulemisen muotoihin.
- Hallinnon kyky ja halukkuus ottaa käyttöön uusia verkkopalveluja ja -menetelmiä; oppia on haettava mm. EU:n käytännöistä.
- Virkamiesten toiminnan reunaehdot, tiedonhankintatavat valmisteluvaiheessa ja heidän asenteensa kansalaiskeskusteluihin.
- Eri ikäryhmien, eritaustaisten ja erilaisin resurssein toimivien ihmisten huomioiminen kuulemiskäytännöissä.
- Demokratian oppimateriaalin tarve.

(Otakantaa.fi 28.9.2007)

”Sähköinen osallistuminen tulee monien kirjoittajien mielestä sisällyttää laajempaan kehykseen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisessä...Sähköinen osallistuminen ja yleisemmin e-demokratia vaativat osallistujilta hyviä taitoja ja tietoja, joita opitaan vanhemmilta ja koulussa, ystäväpiirissä ja muun toiminnan kautta...Verkkofoorumit mahdollistavat toisenlaisen tiedon tarjontaa keskusteluun. Puutteena nähdään, että verkkovaikuttamiseen osallistuu vain pieni osa suomalaisista, joten siitä voi tulla näennäisvaikuttamista. Näin saadaan asiat näyttämään hyviltä, mutta todellista vaikuttamista ei edes haluta...Verkkovaikuttaminen nähdään väylänä sellaisille ihmisille, jotka eivät ole virallisesti mukana missään organisaatiossa...Tämänhetkisestä tarjonnasta on eri näkemyksiä: tarjolla on riittävästi niille joita asiat kiinnostavat, toisten mielestä tarjontaa on liian vähän...Sähköisen vaikuttamisen vaikuttavuutta myös epäillään.”

(Otakantaa.fi, 26.9.2007, Oili Salminen 24.9.2007)

Keskustelussa esitettiin erilaisten verkko-osallistumisen menetelmiä otettavaksi käyttöön.

- Kyselyt tyyliin "Haittaisiko päivähoidon nollamaksuluokan poisto?" (KARI KUUMAILMAPALLO)
- Kansanäänestykset: "verkko on siinä tehokas ja kustannustehokas työkalu" (KANSALAINEN)
- Pilottihankkeita käyttöön: kysymys-vastaus-palvelu, kansalaisjärjestöjen ylläpitämä foorumi tyyliin yhteiskunta.info, laajojen nelikannassa tehtävien lainsäädäntövalmistelujen seuranta kansalaisille kommentointia varten sekä suunnattuja kuulemisia esim. lääkäreille (PETRI SALO)
- Otakantaan tyyppinen keskustelufoorumi, adressit, eduskunnan kyselytunnin tapaiset keskustelut nettiin, tietokanta edustajien äänestyskäyttäytymisestä, mielipideäänestys (POHTIJA)
- Tulevaisuusfoorumit ja monipuolisuutta tiedonhankintaan, sillä virkamiehet pitää saada ymmärtämään todellisuus (Ritva Lehtonen)
- YLEn tyyppiset keskusteluillat, mielipiteet tekstiviestein (INSINÖÖRI)
- Verkkosivusto, jossa voi laatia ja pelata budjetin laadintaa verotuksesta (HANNU KULJU)
- Avoin ideoiden ja ratkaisujen kehittäminen ja sen takaamiseksi ministeriöille vaatimus hankkia kansalaispalautetta siinä vaiheessa kun työryhmän toimeksiantoa valmistellaan ja järjestetään lausuntokierroksia (mm. AKTIIVINEN AJATTELIJA ja LADY 50 V)
- Osallisuuden kokemuksen lisäämiseksi avoin kehittäminen wikipedian tyyliin, elektroninen äänioikeus kansanäänestyksissä (MARKUS) ja konkreettisten asioiden esiinnostaminen (OLLI SAVONEN)
- Erityisesti ikäihmiset on muistettava palveluja suunniteltaessa ja innostettava heitä mukaan (ESKO K. JÄRVENPÄÄ)

Sivuston mukaan esille tulivat:

Ehdotetuissa malleissa ja palveluissa korostuvat vuorovaikutuksen lisääminen keskustelijoiden ja virkamiesten välille, käsiteltävien aiheiden valintaperusteet, aloitteen tekemisen mahdollistaminen, keskustelujen tason parantaminen ja yleisemmin e-demokratian muotojen lanseeraaminen ja uusien tapojen omaksuminen. Niin ikään arkitiedon merkitys asiantuntijatiedon täydennykseksi nousee esille.

Ajoitusta pidetään tärkeänä, erityisesti sen sitomista päätöksenteon järjestelmiin. Vaihtoehtoisia tapoja olisivat mm. valmistelun alkuvaiheissa ideoiden ja ajatusaihioiden kokoaminen tai suuntaa-antava äänestys (vetoisuus) vaihtoehtoista, jotka on perusteltu dokumentein tai vapaamuotoinen sähköpostivaikuttaminen ja adressit (Pirjo Mattila). *"Tarpeeksi aikaisessa vaiheessa keskustelut, hallintovirkamiehet mukaan keskusteluun ja generoimaan ajatuksia; hyvin editoituja (kuten Otakantaa.fi) (Judex, Otakantaa.fi 28.9.2007)*

Asialistan luomiseen osallistuminen on aihe, johon useat kirjoittajat ottivat kantaa. Aiheiden esittäminen mahdolliseksi, nyt toimii valtion määräämistä asioista (Jukka K. Korpela) ja aloitteet aiheista kansalaisille, ei virkamiehille; virkamiehet seuraamaan kansalaissivustoja ja tuomaan niistä tärkeimpiä aiheita omalle foorumille (Skeptikko Kansalainen). Epäiltiin myös, että kuumista aiheista ei haluta keskustelua foorumille (A:T:L.). Arki pitää tulla esille, vaati Anita. Markus esitti, että nykyinen järjestelmä on yksisuuntaista tiedottamista (push-mediaa), jolloin aloite tulee puhtaasti kansalaismielipidettä haluavilta valtionhallinnon virkamiehistöltä, vaikka välineitä ja käytäntöjä olisi tarjolla runsaasti toisenlaiseen käyttöön.

Keskustelufoorumilla esiintymisestä nimellä, nimimerkillä tai täysin nimettömänä jakoi mielipiteitä. Jos ei tarvitse käyttää omaa nimeä, epäiltiin, että keskustelun taso on matala eikä kommunikaatio toimi. Toisaalta esitettiin, että nimettömyys ja nimimerkki ovat riittäviä sen esittämiseksi, mitä asiaa haluaa tuoda esille ja virkamiesten tietoon. *Olavin* mukaan nimettömyyden ja nimimerkkien käytön salliminen on hyvä asia; jos esiintyy nimellään, saa usein hyökkäyksiä itseään kohtaan. Nimettömänä voi verkossa tuulettaa tuntojaan *Äksyn Ämmän* mukaan, kun itsenään esiintyminen vaarantaa asioiden hoitamista, ja hän toivoo, että viranomaiset lukevat nimettömiäkin asiakaspalautteita yrittääkseen oppia ja korjata työskentelytapojaan. Vaarana rekisteröitymisen vaatimisessa nähtiin se, että se vähentää kiinnostusta foorumille.

Virkamiesten asenteisiin ja tapoihin puututtiin muutamissa viesteissä. SuperDuper otti esille kuulemisen ja osallistumisen eron. *"On eri asia 'kuulla' kansalaisia kuin aidosti osallistaa heitä päätöksentekoon ja sen valmisteluun."* Virkamiesten viestintätapoihin puutui Petri Salo ja muistutti, että edes asiallisiin viesteihin ei vastata kuukausien odotusajalla tai niihin vastataan asian vierestä. (SuperDuper, Otakantaa.fi 28.9.2007)

Ensimmäisessä keskusteluvaiheessa aktiivisia kirjoittajia ei ollut kovin montaa, jos ottaa huomioon, että kohdeyleisönä oli koko Suomen kansa.

Kansalainen Kane, Marjike Klinga, Jukka K. Korpela, Olavi, Pirjo Mattila, Kansalainen, Kari Kuumailmapallo, Petri Salo, Pohtija, sn65, Ritva Lehtonen, insinööri, Hannu Kulju, SuperDuper, Judex, Markus, Eräs, Skeptikko Kansalainen, A.T.L., Anita, Äksy Ämmä,

Aktiivikansalainen, Tava Pulli, P, Art, Pipsa, Jaw, Wikipedisti, Olli Savonen, tolo, Arttu Vanninen, Aktiivinen ajattelija, Esko K. Järvenpää.

Ensimmäisenä kysymyksenä keskustelun pohjaksi annetaan seuraavaa:

Kiinnostaako sinua sähköinen osallistuminen valtionhallinnon asioissa? Osallistuminen ymmärretään siis toimintana, joka ei automaattisesti kiinnosta kansalaisia. Puhe nimenomaan sähköisestä osallistumisesta on tietenkin enemmänkin teknillisluonteinen kysymys ja saakin kritiikkiä nimimerkki Kansalaiselta:

On aika hassua kysyä, kiinnostaako sähköinen osallistuminen. Olennaista olisi kysyä, kiinnostaako osallistuminen. Jos kiinnostaa, sitten tulisi olla erilaisia tapoja, joista sähköinen on yksi. (Kansalainen, Otakantaa.fi 28.9.2007)

Osallistuminen ja vaikuttaminen koetaan jokseenkin samaksi asiaksi toimituksen esipuheessa:

Keskustelussa voit kertoa omista osallistumis- ja vaikuttamiskokemuksistasi ja tuoda esille hyviä osallistumisen muotoja ja menetelmiä.

Osallistuminen voi olla vaikuttamista, mutta ei ole sitä automaattisesti. Toisaalta, osallistumien vaikutuksia on hyvin vaikea mitata, sillä ne voivat ilmetä vasta pitkien aikojen päästä ja monen mutkan kautta. Keskustelufoorumeidenkin vaikuttavuutta on hyvin hankala mitata, sillä osallistuminen julkiseen keskusteluun saattaa muokata lukijoiden ajatuksia ja vaikuttaa tätä kautta. Suoran vaikutuskartan piirtäminen olisi hyvin vaikeaa. Vaikuttaminen ja osallistuminen kuitenkin limittyvät keskustelijoiden puheissa:

Verkkovaikuttaminen pitää tehdä yhdeksi vaikuttamisen keinoksi puolueiden rinnalle, koska mielestäni kansalaisia ei pidä sitoa puolueiden eikä järjestöjenkään päätösten varaan. Lisää siis julkisia keskustelupalstoja. (Marjike Klinga, Otakantaa.fi, 8.6.2007)

Verkossa osallistuminen nähtiin myös individualistisena ja konsumeristisena aktina, jota on hankala sovittaa yhteen vanhojen osallistumistapojen kanssa:

Kansalaisten sähköinen osallistuminen valtionhallintoon on lähellä individualismin ja konsumerismin ajatuksia, jotka ovat hyvin suosittuja nykyaikana. Sähköisen osallistumisen kehittäminen on poliittinen valinta näiden asioiden puolesta. En näe, miten

vanhanaikaista, yhteisöjen kautta tapahtuvaa vaikuttamista ja yksilöllistä, verkossa jätettyä palautetta voitaisiin huomioida yhtä aikaa oikeudenmukaisilla painoilla. (Kari Kuumailmapallo, Otakantaa.fi 12.06.2007)

Otakantaa.fi paljastaa seuraavaa:

”Eduskunta kuten myös Suomen Kuntaliitto ovat edustettuina työryhmässä, joka tekee vuoden loppuun mennessä ehdotuksen laajoista ja monipuolisista hallinnon sähköisistä kansalaispalveluista. Tarkoitus on luoda mahdollisuuksia osallistua tietoverkossa päätöksentekoprosessiin eri vaiheissa ja eri tasoilla muiden osallistumis- ja vaikuttamistapojen rinnalla. Oletettavasti tietoverkko tuo mukaan osallistujia, joita ei kiinnosta esimerkiksi järjestö- ja puoluetoiminta ja sen kautta vaikuttaminen.”
(Otakantaa.fi, 8.6.2007)

Osallistujia nähdään tässäkin vaikuttajana.

Keskusteluissa osattiin nähdä osallistuminen myös laajemmassa mittakaavassa ja puhuttiin jopa osallistumisen kulttuurista, joka ei kehity samaa vauhtia kuin sen mahdollistava teknologia:

”Tulisi nähdä, että varsinkin näissä webihommissa tekniset uudistukset tapahtuvat aidosti ällistyttävää vauhtia. Ei voida olettaa, että niiden mahdollistama positiivinen osallistumiskulttuuri syntyisi samaa tahtia. Sitä ei kuitenkaan olla luomassa kulttuuriseen tyhjiöön.” (SuperDuper, Otakantaa.fi 28.06.2007)

Positiiviseen osallistumiseen liitettiin osallisuuden kokemus, jonka kautta osallistumisesta voi tulla vaikuttamista.

Kiinnostus etenkin virkamiestyöhön sekaantumiseen edellyttää "osallisuuden" kokemusta; ja kuten aiemmin joku sanoi tuolla ylhäällä, tällaista vahvaa "osallisuutta" löytyy keskimäärin lähinnä aktivistien ja virkamiesten itsensä keskuudesta. (Markus, Otakantaa.fi 28.06.2007)

Negatiivisen, ei-vaikuttavan osallistumisen alalajeiksi jaettiin *muodollinen osallistuminen* ja *kaavaosallistuminen*. Kaavaosallistumisen tunnusmerkiksi kirjoittaja antaa huonon

vaikuttavuuden. Mielenkiintoinen termi on myös *osallistaminen*, jossa kansalainen ikään kuin laitetaan osallistumaan.:

YM:n ja Kuntaliiton tutkimuksissa on huomattu kansalaisten rupeavan väsyä kaavaosallistumiseen, koska sen vaikuttavuus on niin huono. Jos kansalaisella on asiaan X käytettävissä Y tuntia, kustannus/hyöty-analyysin perusteella yhä useampi rupeaa rationaalisesti panostamaan resurssinsa muutoksenhakuvaiheeseen "leikittämisen" sijasta. Sähköiset osallistumiskeinot olisivat yksi tapa laskea osallistumisen kynnyksiä. Mutta ilman osallistumisen huomioon ottamista kansalaiset väsyvät muodolliseen osallistamiseen. Silloin aktiivisuus voi purkautua tavoilla, jotka eivät ole yhtä rakentavia ja kauniita. (Judex, Otakantaa.fi 29.06.2007)

Toisessakin puheenvuorossa tuli ilmi osallistumaan laittaminen tai pakottaminen:

Olemmeko valmiit tähän vai vieläkö kekkoslandian ylhäältä-alaspäin pakottavat osallistumistavat vaikuttavat? (Anita, Otakantaa.fi 19.07.2007)

Reaalimaailman osallistuminen ja osallistuminen web-keskusteluun nähtiin eri asioina:

Foorumit voivat olla päätöksenteon tuki, muttei web ole demokratian autuus. Siihen tarvitaan reaalimaailman osallistumista ja kontakteja. (Art, Otakantaa.fi 03.08.2007)

Virkamiehet versus kansalaiset

Tarkastelemani keskustelu on siinä mielessä mielenkiintoinen valinta, että siinä keskustellaan siitä mitä juuri parhaillaan tehdään, eli kansalaiset keskustelevat virkamiesten ja toistensa kanssa siitä, pitäisikö kansalaisten keskustella virkamiesten ja toistensa kanssa valtiohallinnon hankkeista verkossa ja miten. Keskustelu on siistiä ja keskivertoa keskustelupalstakulttuuria huomattavasti analyttisempää. Tämä johtuu osaksi todennäköisesti Otakantaa.fi:n esitarkastus- eli sensuurikulttuurista. Keskustelufoorumeiden sensuuripolitiikka on monitahoinen ja pulmallinen kysymys. Jos sensuuria ei harjoiteta ollenkaan se vie keskustelun monesti kauas alkuperäisestä aiheestaan ja saattaa kerätä niin paljon häirikkökirjoituksia, että olennainen asia hukkuu massaansa. Toisaalta, kuka valvoo moderaattorin valtaa keskustelufoorumeilla, ettei hän poista omien etujensa vastaisia viestejä. Jos roskakori olisi kaikille avoimesti nähtävillä, kirjoittajat näkisivät mitkä kirjoitukset ovat jääneet keskustelun ulkopuolelle.

Tarkastelemani keskustelua värittää mielestäni voimakas vastakkainasettelu julkisen hallinnon tai julkisvallan ja kansalaisten välillä. Loppujen lopuksi koko keskustelun kysymyshän on tämän vastakkainasettelun kaventamisesta ja sen keinoista yhteistyön saavuttamiseksi. Julkishallinnon byrokratiakulttuuri on Suomessa ymmärretty aina etäiseksi, koneistomaiseksi laitteistoksi, jonka rattaissa yksittäinen kansalainen ei ole näkyvä toimija. Myös virkamiehet nähdään monesti suuren koneiston pieninä pelinappuloina *”jotka vain kuuntelevat esimiehensä ohjeita”* tai kotiinpäin pelaavina, valtansa humalluttamina kulissivaikuttajina. Kansalainen Kane kirjoittaa keskustelussa:

”Nythän on niin, että virkamiehet nojaavat pikemminkin työnantajansa antamiin vähimmäisiin ”ohjeisiin” ja jopa selkeistä lain päätöksistä voi tulla vain tulkintoja, jotka ”nahkapäätöksinä” eivät nauti kansalaisten luottamusta.” (Kansalainen Kane, Otakantaa.fi 7.6.2007)

Suomalaisten suhtautuminen virkamiehiin ja poliitikkoihin on erilainen ja se johtuu virkamiesten kasvottomuudesta, kun taas poliitikon toimet henkilöityvät hyvin vahvasti hänen persoonaansa.

Keskustelussa ei oikein luoteta vielä virkamielien lupaamaan parempaan mahdollisuuteen osallistua kansalaisena valtionhallinnon asioihin. Onko skeptisyys tervettä ja aiheellista vai onko taustalla vielä vanha kulttuuri, jonka mukaan kansalaisilta ei kysytä hankkeita valmisteltaessa tai ainakin se tehdään vaikeaksi.

Markus kirjoittaa:

”Kiinnostuminen etenkin virkamiestyöhön sekaantumisesta edellyttää ”osallisuuden kokemusta; ja kuten aiemmin joku sanoi ylhäällä, tällaista vahvaa osallisuutta löytyy keskimäärin lähinnä aktivistien ja virkamiesten itsensä keskuudesta.” (Markus, Otakantaa.fi, 28.6.2007)

Otakantaa.fi-sivuston kansalaisvaikuttamisessa on selkeä asetelma, jossa kansalaiset ovat kuluttajia ja surffiajia, kun taas toimitus on oikea toimija, tuottaja ja webmaster. Kuten Sinikka Sassi sanoo: kuluttajana moderni ihminen on lähinnä valitsija ja kansalaisenakin hän on vain rajoitetussa määrin toimija. Valittaminen on ensisijainen toiminta, millä kansalaiset ilmaisevat tyytymättömyyttään yhteiskunnallisiin oloihin, mutta rakentavien

vaihtoehtojen ehdottaminen monesti puuttuu. (Sassi 2000, 72) Keskusteluissa kritisoitiin hallinnon tapaa luoda selkeä asetelma, jossa he kysyvät mitä haluavat, milloin haluavat kansalaisilta. Monissa puheenvuoroissa se koettiin näennäiseksi demokraattiseksi välttämättömyydeksi, jonka varjolla voidaan sanoa, että kansalaisia on kuultu.

Jukka K. Korpela kirjoittaakin keskustelussa, että

“Puuhastelu otakantaa.fi:n kaltaisilla hallinnon sisäänpäin lämpiävillä suoritteilla olisi syytä lopettaa. Jos virastot ja virkamiehet eivät halua mennä keskustelemaan sinne, missä ihmiset muutenkin keskustelevat, niin ei paljon auta, että pieni joukko virkamiehiä kirjoittelee toisilleen ja muutamalle kansalaisaktivistille otakantaa.fi:ssä” (Jukka K. Korpela, Otakantaa.fi 8.6.2007)

Max Weberin mukaan hyvän hallinnon perusta on arvovapaa ja kasvoton byrokraattinen hallinto, joka perustuu legitiimeihin lakeihin. Otakantaa.fi sopii hyvin tällaisen byrokraattisen hallinnon legitiimiyden saavuttamisen välineeksi. Kasvoton koneisto jauhaa hankkeita eteenpäin, joihin kansalaiset voivat kukin vaikuttaa oman hiljaisen äänensä verran. Ei kukaan pääse ainakaan sanomaan, että ei ole 'kuultu' kansalaisia. Toisaalta, asiaa ei voi nähdä huononakaan asiana. Väline ja periaate on miltei ihanteellinen, mutta käytännön kulttuuri ja toimintaperiaatteet ovat vain vielä selkiintymistilassa.

Otakantaa.fi:ssä on ollut syyskuun loppuun mennessä 12 keskustelua, joista on julkaistu yhteenveto. Helmikuun alusta lähtien forumilla on vierailut 40 000 eri kävijää.

Työryhmän väliraportti

Oikeusministeriön demokratian vastuualueen koordinoiman poikkihallinnollisen hankkeen nimenä on *Sähköisen kuulemisen kehittäminen valtionhallinnossa* ja sen johtoon on nimitetty oikeusministeriövetoinen työryhmä. 30.9.2007 julkaistiin hankkeen II-vaiheen väliraportti, jonka nimi on *Kansalaisosallistumisen edistäminen tieto- ja viestintätekniikan avulla*. Raportin johdannossa todetaan näin:

Väliraportissa esitetään näkökulmia ja suosituksia, miten Suomessa voitaisiin parantaa kansalaisten osallistumismahdollisuuksia hyödyntämällä tietoverkkopalveluja ja -sovelluksia nykyistä tehokkaammin ja enemmän päätöksenteon osana. Hyötyä

lisääntyvästä osallisuudesta koituu suoraan hallinnon omaan työhön, esimerkiksi lainsäädännön valmistelun laatu paranee, toiminnan avoimuus lisääntyy ja informaatiolähteet monipuolistuvat. (Oikeusministeriö 2007, 4)

Raportissa todetaan myös, että uudet e-demokratian vaikuttamisen muodot on tarkoitettu toimivan rinnan vakiintuneiden, edustuksellisen demokratian instituutioiden kanssa. Samaa sanottiin digitaalisen demokratian määritelmässä.

Raportissa lihavoitiin sana *kansalaiskeskustelu* Otakantaa.fi-foorumin keskustelusta puhuttaessa, eli työryhmälle on hyvin tärkeää profiloida Otakantaa.fi-foorumilla käytävä debatti juuri *kansalaiskeskusteluksi*. (Oikeusministeriö 2007, 7)

Raportissa määritellään aihepiirin kannalta välttämättömiä käsitteitä. Apuna käsitteistön laadinnassa on Ann Macintoshin e-Participation-teoksessa määritellyt käsitteet.

Sähköinen kuuleminen kautta syntyvä osallistumisulottuvuus tulee ymmärtää tieto- ja viestintätekniiikan mahdollistamana toimintana, joka syventää ja laajentaa poliittista osallistumista mahdollistamalla a) kansalaisten paremmat yhteydet toisiinsa ja b) yhteydet edustajiinsa ja hallintoon.

(Oikeusministeriö 2007, 9)

Kuuleminen on vakiintunut menetelmä kansalaisia ja kansalaisjärjestöjä osallistavissa hallintokäytännöissä. Kuulemista harjoitetaan lakien määräämänä mm. ympäristövaikutusten arvioinneissa, mutta myös ilman lakisääteisyttä hankkeissa, joissa kuuleminen koetaan hyväksi tavaksi hankkia valmisteluun kansalaismielipiteitä ja uusia näkökulmia.

Sähköinen kuuleminen ei eroa huomattavasti ns. perinteisestä kuulemisesta tavoitteiltaan ja menetelmiltään, vaan erottavana tekijänä on tieto- ja viestintätekniiikan käyttö kuulemisen toteuttamisessa. Esimerkkejä kuulemisesta ovat mm. lausuntopyyntöt, gallupkyselyt, foorumit ja keskustelutilaisuudet.

Osallistumisessa on kyse kollektiivisesta ihmisten välisestä vuorovaikutuksellisesta toiminnasta. Sen tarkoituksena on tuoda julki asianomaisille tärkeitä asioita, tukea tai vastustaa vallitsevaa tilannetta tai tehdä uusia avauksia. Osallistumiskertojen määrä voi vaihdella yhdestä kerrasta jatkuvaan osallistumiseen. Osallistumisen muotona voi olla aktiivinen kannanottojen esittäminen, mutta osallistua voi myös hiljaisella mukanaololla.

Esimerkkejä osallistumisesta ovat mm. hankkeiden ja valmisteluelinten jäsenyys ja keskustelutilaisuudet.

Vaikuttaminen on osallistumista vahvempaa toimintaa, joka tähtää muutosten aikaansaamiseen tai tilanteen pysymiseksi ennallaan. Kyseessä on myös taistelu vallasta, sen uudelleen jakamisesta ja oikeudesta nostaa esiin puheenaiheita esimerkiksi poliittisessa päätöksentekoprosessissa, vaikuttaa luottamushenkilöiden käytökseen äänestyksissä, esittää vaihtoehtoja menettelyihin jne. Vaikuttaminen voi olla asioiden ja esitysten vastustamista tai kannattamista, ja sitä voidaan harrastaa julkisesti tai salassa. Vaikuttamisen tarkoituksena on saada vaikuttavuutta aikaan. Vaikuttaminen vaatii tekijöiltään kansalaistaitojen hallintaa kohteiden ja toimintamuotojen valinnassa.

Osallisuuden käsitteestä ja soveltamisesta todetaan Osallisuusselonteossa (Valtioneuvoston selonteko kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä VNS 3/2002 vp6) seuraavaa:

Osallisuus liittyy käsitteenä kiinteästi demokratiaan. Nykyaikaisten valtioyhteisöjen kansalaisilleen tarjoama pääasiallinen vaikuttamismenetelmä on edustuksellinen demokratia. Sen ohella ja sen täydentämiseksi sovelletaan ja kehitetään suoran osallisuuden muotoja. Osallisuus on laaja-alaisempi käsite kuin osallistuminen. Osallistumiseen sisältyy ajatus kansalaisesta aktiivisena subjektina, joka haluaa, osaa ja saa toimia välittömänä vaikuttajana itselleen tärkeissä yhteiskunnallisissa asioissa. Osallisuus liittyy myös edustuksellisen demokratian kehittämiseen tai se voi olla laissa sääntelemätöntä omaehtoista kansalaistoimintaa, kansalaisaktivismia tai järjestöosallisuutta.

Lisäksi osallisuutta määritellään raportissa erilaisilla tasoilla: tieto-osallisuus, suunnitteluosallisuus, päätösosallisuus ja toimintaosallisuus.

Osallistamisen muoto/ politiikan prosessi	Tiedon/informaation tarjoaminen, osallistumisen mahdollistaminen	Sähköinen konsultaatio (ylhäältä-alas)	Sähköinen valtaistaminen (alhaalta-ylös)
Asialistan muokkaus	Verkkolähetykset, usein kysyttyä -palstat, blog, sähköiset uutiskirjeet/uutissyötet	Mielipidekysely, tutkimus, chat, päätöksentekosimulaatiot/pelit, Keskustelufoorumi, sähköinen paneeli, Sähköinen deliberaatio + äänestys	Keskustelufoorumi, sähköinen paneeli, sähköinen vetoamus, virtuaaliyhteisö
Valmistelu	Webcasting, usein kysyttyä -palstat, blog, sähköiset uutiskirjeet/ ilmoitusjärjestelmät, päätöksentekosimulaatiot/pelit jne.	Tutkimus, chat, päätöksentekosimulaatiot/pelit, keskustelufoorumi, sähköinen paneeli, sähköinen deliberaatio + äänestys	ks. edellinen yläpuolella
Muotoilu/ Viimeistely	Usein kysyttyä -palstat, uutiskirjeet/ ilmoitusjärjestelmät	Keskustelufoorumi, sähköinen paneeli, Sähköinen deliberaatio + äänestys	ks. edellinen yläpuolella
Toimeenpano	uutiskirjeet/ ilmoitusjärjestelmät	Sähköinen deliberaatio + äänestys	Sähköinen vetoamus, virtuaaliyhteisö
Seuranta	Usein kysyttyä -palstat, blog	Mielipidekysely, tutkimus, sähköinen deliberaatio + äänestys	Keskustelufoorumi, sähköinen vetoamus, virtuaaliyhteisö

(Oikeusministeriö 2007 / Ann Macintosh, Napier University, Iso-Britannia)

Raportissa maalataan tulevaisuuskuva vuodelle 2012:

Kansalaisten ja hallinnon välinen vuorovaikutus on vuonna 2012 jatkuvaa, luonnollista ja arvostettua kanssakäymistä yhteiskunnallisten asioiden käsittelemiseksi ja päätösten tekemiseksi. Vuorovaikutus, viestintä ja yhteydenpito tapahtuvat luontevasti eri välinein, tavoin ja menetelmin arkisissa yhteyksissä. (Oikeusministeriö 2007: 14)

Raportin strategisissa linjauksissa tuodaan esiin pitkä lista erilaisia keinoja tämän toteuttamiseksi. Niitä ovat muun muassa: osallistuminen integroidaan hallinnon suunnittelu-, toiminta- ja hankeprosesseihin, osallistamisen eri muotoja käytetään tehokkaasti ja monipuolisesti, vuorovaikutuksen kehittäminen strategian painopisteenä, kehitetään asiantuntijaosallistumisen muotoja, kehitetään kansalaisten osallistumisen muotoja, kehitetään kansalaisten mahdollisuuksia tehdä aloitteita, kehitetään valmistelun ja päätöksenteon seurantamahdollisuuksia ja tiedon tarjoamista, osallistumismyönteisyyden

lisääminen hallinnossa, Otakantaa.fi – Kansanvalta.fi osallistumisen portaaleina, erityistarpeiden huomioiminen.

Raportissa on erillinen osio myös Otakantaa.fi-foorumin arvioinnille:

Otakantaa.fi:n "irrallisuus" päätöksentekoprosesseista tulee esille esim. valtiovarainministeriön kyselyn tuloksista. Siinä kysyttiin Otakantaa.fi-foorumin käytöstä ja suunnitelmista hyödyntää sitä jatkossa. Vasta alle puolet ministeriöistä on käyttänyt uudistettua foorumia omien hankkeiden kansalaiskeskusteluihin. Aikomuksia ja harkintaa sen käyttämiseen tosin ilmenee lähes kaikissa ministeriöissä.

(Oikeusministeriö 2007, 20)

Keskustelussa esitettiin otettavaksi käyttöön erilaisia verkko-osallistumisen menetelmiä, mutta esitettiin myös kriittisyyttä verkkovaiuttamisesta, mikäli sen avulla tarjotaan vain jälkijättöistä näennäiskuulemista. Esille tulivat kyselyt, suunnatut kuulemiset eri ryhmille, kansanäänestykset, kysymys-vastaus-palvelu, adressit, eduskunnan kyselytunnin tapaiset keskustelut nettiin, tietokanta edustajien äänestyskäyttäytymisestä, mielipideäänestys, tulevaisuusfoorumit ja monipuolisuutta tiedonhankintaan, YLEn tyyppiset keskusteluillat, mielipiteet tekstiviestein, pelejä, avoin ideoiden ja ratkaisujen kehittäminen ja sen takaamiseksi ministeriöille vaatimus hankkia kansalaispalautetta siinä vaiheessa kun työryhmän toimeksiantoa valmistellaan ja järjestetään lausuntokierroksia, osallisuuden kokemuksen lisäämiseksi avoin kehittäminen wikipedian tyyliin ja elektroninen äänioikeus kansanäänestyksissä.

Keskustelussa nousi esille tarve nostaa esille konkreettisia aiheita ja muistaa palvelujen suunnittelussa erityisesti ikäihmiset, jotka ovat mm. äänestäjinä ja kansalaistoiminnassa aktiivisempia kuin monet muut ikäryhmät.

(Oikeusministeriö 2007: 20)

Kansallisia ja kansainvälisiä velvoitteita ja suosituksia kansalaisosallistumisen lisäämiseksi on tehty mm. Euroopan unionin piirissä. Kuten raportista käy ilmi, niin kansalaisten osallistumismahdollisuuksia pohditaan oikeusministeriössä hanakasta ja monelta suunnalta. Avoimen politiikan vaatimus on ymmärretty myös hallinnossa. Nyt pitäisi vielä keksiä miten ikivanha hallinnolliskulttuurinen juopa virkamieskoneiston ja

ruohonjuuritason kansalaisten välillä saataisiin ratkaistua. Olisiko valtiohallinnon viisasta lähteä vain tukemaan kansalaisten omia ja alkuunpanemiaan hankkeita, kuten wikidemokratian sovelluksia ja wikipuoluetta?

Wikidemokratia

Yksi web 2.0 tunnusmerkeistä on käyttäjien, webjulkison tai webyleisön tuottama informaatio ja sisältö. Moderaattoreiden ja webmastereiden valta kutistuu tai ainakin vetäytyy syvemmälle rakenteisiin pois kansan silmistä. Web 2.0 perustuu vuorovaikutukseen ja nopeaan kollektiiviseen uusiutumiseen, joka ilmenee hyvin esimerkiksi erilaisissa avoimissa open source-ohjelmissa sekä avoimissa tietkopankeissa kuten wikipediassa. Wiki- alkuiset yhteisölliseen kirjoittamiseen perustuvat sisältöpankit ovat lisääntymässä hurjaa vauhtia, sillä sen tulokset ovat yllättäneet positiivisesti. Wikipediaakin pidetään jo maailman laajimpana ja luotettavimpana sanakirjana.

Wiki-sana tulee hawajilaisesta ilmauksesta *wiki, wiki*, joka tarkoittaa *nopeammin*. Wiki-idean kantavimpia ajatuksia onkin nimenomaan päivitysnopeus.

Wikidemokratian kokeilu on käynnistetty myös meillä Suomessa. Wikipuolue.fi perustettiin vuonna 2007 ja se kasvattaa suosiotaan kovalla vauhdilla. Etusivulla luonnehditaan toimintaa:

”Wikipuolueen tavoitteena on demokratisoida politiikkaa. Se perustuu ajatukseen uudenlaisesta avoimesta politiikasta, wikidemokratiasta, joka lisää kansalaisten osallistumismahdollisuuksia.” (Wikipuolue, 1.10.2007)

”Wiki on verkkosivusto, jonka sisältöä kaikki lukijat voivat itse muokata, yleensä jopa ilman omilla tunnuksilla sivustolle kirjautumista. Vuorovaikutteisuus ja muokkaamisen helppous tekevät wikistä tehokkaan yhteisöllisen kirjoittamisen työkalun.” (Wikipuolue, 1.10.2007)

Demos Helsingin ylläpitämässä Yhteiskunta 2.0 – blogissa mainitaankin:

”Teknologisesti ajatteleville metafora kulkisi näin: demokratian tulevaisuus on siirtymisessä internet-foorumeilla kinaamisesta wiki:n rakentamiseen. Wikipedia on maailman suurin yhteistyötyökalu.”

Siinä kysytään vielä, että onko ”politiikan näkeminen taisteluna tarkoituksenmukaista?” ja jatkaa: ”Wikidemokratia ei kuitenkaan ole konsensusta. Konsensuksessa etupiirien eliitti tekee viisaan päätöksen. Wikiin ottavat osaa kaikki.”

(Yhteiskunta 2., 1.10.2007)

Habermasin utopia kuvaa demokratiaa tilana, joka on käytännössä mahdotonta saavuttaa, mutta jota pitää koko ajan tavoitella. Tämä kehitys tapahtuu julkisessa sfäärissä. Siellä ulkoiset instituutiot, kuten valtio tai markkinat, eivät voi vaikuttaa siihen mitä kukin kannattaa tai vastustaa. Sinne on kaikilla yhtäläinen pääsy. Marginaaliryhmätkin pääsevät luomaan ja neuvottelemaan identiteettiään ja asemaansa. Julkinen sfääri antaa meille mahdollisuuden toimia kansalaisina. (Mokka & Neuvonen 2007, 98)

Wikipuolue ei ole kuitenkaan ainut avoimeen politiikkaan keskittynyt projekti, vaan maailmalta löytyy samansuuntaisia sovelluksia muualtakin. Yksi Wikipuolueen idean vaikuttajista on Diggocracy. Se kuvaa itseään avoimen politiikan puolueeksi ja manifestissaan luettelee seuraavia määreitä:

1. Tuemme paikallisen hallinnon demokratisoitumista tavalla, jossa lainsäädäntö perustuu digg-tyyliseen käytäntöön⁶
2. Me uskomme, että sosiaalisen median web-sivut ovat osallistuvan ja demokraattisen hallinnon tulevaisuutta.
3. Mielestämme perinteistä äänestysmenettelyä tulisi laajentaa turvallisella verkkopohjaisilla äänestyssovelluksilla.
4. Haluamme että, vapaan lähdekoodin ohjelmistot, formaatit ja filosofiat korvaavat omistukseen perustuvat ohjelmistot kuten Microsoftin monopoliin perustuvan ylivallan julkisvirastoissa.
5. Vaadimme, että poliitikot pitävät säännöllisesti päivittyvää blogia, jossa on vapaan kommentoinnin mahdollisuus. Näin poliitikot saadaan pitämään yhteyttä edustamiensa äänestäjien kanssa.

⁶

(Diggocracy, <http://www.diggcracy.com/about/> 20.11.2007 15:17)

6. Haluamme nähdä wiki-tyylistä kollaboratiivista kirjoittamista lakiehdotuksista ja poliittisista aloitteista.
7. Vaadimme, että kaikki hallinnolliset elimet julkaisevat YouTube-tyylisiä videoita julkisista kokoontumisistaan ja äänestämistään.
8. Tuemme täydellistä patenttien, tekijänoikeuksien ja kopiosuojan reformia, jonka tulisi vastata enemmän Creative Commons-tyylistä lisensointia⁷
9. Vastustamme julmaa DRM⁸-kopiosuojaustekniikan implementointia
10. Me haluamme avata viestintäkanavia valittujen viranomaisten ja kansalaisten välille.

(Diggocracy.com, 20.11.2007)

Toinen merkittävä avoimen politiikan sivusto on amerikkalainen OpenPolitics.ca. Se vakuuttaa olevansa metodologia hyvän hallinnon saavuttamiseksi sekä ennen kaikkea julkisen mielipiteen esiinsaamiseksi ja korostaa, ettei sillä ole ideologiaa.

Avoimen politiikan peruseriaatteet OpenPolitics.ca:n mukaan:

1. Objektivisuus – persoonat tulee erottaa ideoista
2. Demokraattisuus – julkisolla (public) on oikeus avoimeen ja rehelliseen keskusteluun kaikista julkisista asioista.
3. Deliberatiivisuus - deliberaatio on retoriikan vastakohta ja paras keino kohti viisautta

⁷ **Creative Commons** on Yhdysvalloissa vuonna [2001](#) perustettu voittoa tavoittelematon yhteisö, joka pyrkii edistämään luovan työn tuotteiden levittämistä laillisesti. Creative Commons tarjoaa erilaisia [lisenssejä](#), joilla voi määrätä [tekijänoikeuslain](#) suomista oikeuksista. Samalla Creative Commons kokoaa verkkoon helposti etsittävään muotoon tällaisia teoksia.

⁸ DRM - [digitaalinen käyttöoikeuksien hallinta](#), engl. *Digital Rights Management*, yleisnimi digitaalisen tiedon suojaustekniikoille

4. Vastuullisuus – kansalaisten ei tarvitse hyväksyä valehtelua tai pimitteilyä heidän valitsemaltaan edustajalta
5. Läpinäkyvyys – salailun kustannusten tulee olla suurempia kuin salailusta luopumisen

(OpenPolitics.ca, 20.11.2007)

Wikipuolue – www.wikipuolue.fi

Wikipuolue on suomalaisten ylläpitämä eräänlainen wikidemokratian testi. Wikipuolueen on tarkoitus olla kaikille avoin, vapaa ja kattava. Kuka tahansa voi vaikuttaa sen puolueohjelmaan wikimedia-arkkitehtuurin mahdollistamana. Wikipedian ydinporukka eli sen perustajat osaavat ja haluavat käyttää mahdollisimman paljon hyödykseen sosiaalisen webin, web 2.0:n luomia mahdollisuuksia, niinpä myös Wikipuolueen ympärille rakentuu erilaisista sosiaalisista sivustoista muodostuva rihmasto. Wikipuolue löytyy mm. Jaikusta⁹, Ningistä¹⁰

⁹ **Jaiku** on [Web 2.0](http://www.jaiku.com) -palvelu, joka muodostuu mahdollisuudesta kirjoittaa *Jaikuja*, lyhyitä viestejä, lähes mistä tahansa välineestä (matkapuhelin, www-selain, pikaviestinohjelma), sekä kommentoida niitä. <http://www.jaiku.com>

¹⁰ **Ning** is an online platform for users to create their own social websites and social networks. <http://www.ning.com>

ruutukaappaus: www.wikipuolue.fi

Wikipuolueen tavoitteena on tilanne missä se omien sanojensa mukaan voisi olla ”yhteiskunnan käyttäjärjestelmä” tietoteknisiä termejä lainaten. Se käynnistettiin vuoden 2007 puolivälissä ja lokakuun alussa sivuilta löytyy jo puolueen perusperiaatteita. Sivuille kerrotaan näin:

”Wiki-politiikkaa vaatii onnistuakseen kriittisen massan osallistujia. Kun wikipuolue-sivusto on avattu kaikille internetin käyttäjille ja kriittinen massa on saavutettu, eksperimentin seuraavia vaiheita ovat rekisteröidyn puolueen perustaminen sekä kampanjointi ja wiki-koulutus, joiden tavoitteena on edelleen laajentaa wiki-yhteisöä ja kirjoittajistoa.” (Wikipuolue, 2.10.2007)

Wikipuolue käyttää suoraan Habermasin julkisen sfäärin sanavarastoa puhuessaan kriittisestä massasta. *Kriittinen massa* viittaa myös ydinaseissa ennen ydinräjähdystä tapahtuvaan ydinreaktioon. Koko wikipuolueen idea siis perustuu kansalaiseen, jotka käyvät keskustelua päivän poliittisista asioista wikipuolueen sivulla. Tärkeäksi koetut keskusteluaiheet nostetaan wikisivuston julkilausumaksi tai kirjataan puolueohjelmaa kenen tahansa toimesta. Julkilausumaa tai puolueohjelmaa muokataan jatkuvasti, joten se ei ole koskaan ”valmis”. Myöhemmässä vaiheessa wikipuolue valitsee keskuudestaan edustajaehdokkaita kunnanvaltuustoihin ja kansanedustajiksi. Edustajat sitoutuvat

tekemään poliittiset päätöksensä tarkasti wikipuolueen linjaa noudattaen. Toisin sanoen: kansalaiset määräävät hyvin tarkasti kuinka edustajan tulee toimessaan toimia, eli hän on vain väline kansan ja hallinnon välillä. Wikipuolueen pamfletissa ei puhutakaan edustajista vaan ”asianajajista”. Kuulostaa edustuksellisen demokraatian huippuonnistumiselta. (Wikipuolue, 2.10.2007)

Puolueen pamfletissa mainitaan myös mahdollisuus kansallisten rajojen unohtamiseen, sillä wikipuolueen virtuaalinen luonne mahdollistaa sen helposti. Kansainvälinen wikipuolue kirjaisi maailmankansalaisten yleisen mielipiteen ja joka maassa wikipuolueen asianajajat hoitaisivat yleisen mielipiteen parlamentaariseksi päätöksiksi. (Wikipuolue, 2.10.2007)

Kysyä sopisikin, miten wikipuolue rajaa osallistujat Suomen kansalaisiin? Nythän periaatteessa kuka tahansa voisi käydä osallistumassa päätöksentekoon, jonka vaikutuksiin ei itse kuulu. Toisaalta, onko sillä merkitystä jos paikalla käy kommentoimassa ei-kansalainen?

Kuinka wikidemokratiaa sitten käytännössä toteutetaan wikipuolueen toimesta? Vastauksen voi antaa tämänhetkisten tietojen perusteella, mutta kuten wiki-ideaan kuuluu: kaikki on uudelleenmuokattavissa ja päivitettävissä, niin myös puolueen perustavanlaatuiset toiminnot.

Wikipuolueessa ei ole varsinaisia sääntöjä vaan ennemminkin toiminnallisia, vakiintuneita käytäntöjä, jotka ovat muutettavissa. Wikipuolueen käytäntöjä-sivulla listataan näitä käytäntöjä.

Avainkäytännöt

Aloitteellisuus. Wikipuolue esittää poliittisia kantoja.

Ongelmalähtöinen käytännönmuodostus. Wikipuolue muodostaa kantojaan ongelmalähtöisen mielipiteenmuodostuksen kautta.

Tekijänoikeus. Wikipuoluean sijoitettu materiaali ei saa rikkoa kenenkään tekijänoikeutta.

Wikipuolue on puolue. On monia asioita, joita Wikipuolue ei ole.

Wikipuolue pyrkii johdonmukaisuuteen. Pyrimme luomaan johdonmukaista politiikkaa.

Wikipuolue.fi , 2.10. 2007

Aloitteellisuus voidaan ajatella osallistumiseksi. Pelkkä sivustolla vierailu ja lukeminen eivät auta toiminnan kehittämisessä vaan aloitteellisuuden tukemisella pyritään rohkaisemaan mahdollisimman moni kansalainen osallistumaan.

Miten wikipuolue määrittelee ongelmalähtöisen tahdonmuodostuksensa? Käytössä on niin sanottu seitsemän askeleen mielipiteen muodostus. Ensimmäisenä kohtana on *käsitteiden selventäminen*. Käsitteet ja asiayhteydet tulee siis selvittää, niin että kaikki ymmärtävät ne. Toisena askelmana on *ongelman määrittelemine*n, jossa muodostetaan virikkeen pohjalta ongelma aivoriihen lähtökohdaksi. Ongelman muodostuksen tulee olla mahdollisimman kuvaava ja kattava. Kolmannessa vaiheessa suoritetaan *aivoriihi*. Aivoriihen tarkoituksena on palauttaa mieliin aikaisemmat tiedot aihepiiristä, johon kuuluu erilaiset selitykset, vaihtoehtoiset lähestymistavat, yksittäiset faktat ja hypoteeseja ratkaistavasta ongelmasta. Tässä kohdassa on tarkoitus antaa jo ratkaisumalleja ongelman ratkaisemiseksi ja myös saada jokaisen osallistujan panos mukaan yhteisen päämäärään saavuttamiseksi. Aivoriihen aikana kansalaiset voivat kysyä muilta asiasta ja tehdä tarkentavia kysymyksiä. Vaiheen tarkoituksena ei ole päättää lopullisia selityksiä tai ratkaisuja ongelmaan vaan paremminkin listata ylös eri vaihtoehtoja ja tietoja. (Wikipuolue.fi 2.10.2007.)

Seuraavaksi on vuorossa varsinainen *ongelman analysointi ja selitysmallin rakentaminen*. Tässä vaiheessa aivoriiehdessä esille tuodut asiat ryhmitellään kokonaisuuksiksi, joiden pohjalta hahmotellaan ilmiölle ratkaisumalli. Tarkoituksena on luoda yhteyksiä ja syy- ja seuraussuhteita listattujen asioiden, selitysten ja eri ratkaisumallien välille. Tässä vaiheessa otetaan huomioon myös ilmiöön liittyvät epäselvät kohdat ja selitysmallissa olevat aukot. Viidentenä kohtana on *ohjelmatavoitteiden muodostaminen*, jonka tarkoituksena on luoda kaikille ryhmän jäsenille yhteiset ohjelmatavoitteet, jotka helpottavat mielipiteen muodostusta. Tavoitteet pohjautuvat niihin asioihin, jotka kansalaiset mieltävät ongelmallisiksi. Tarkoituksena on luoda yhteys ratkaisuselitysmalliin ja siinä esiin tulleisiin asioihin. Ohjelmatavoite tai -tavoitteet muodostetaan selkeästi, hyvin määritellyin käsittein ja termein. Keskeisintä tässä vaiheessa on kuitenkin miettiä, mikä käsiteltävässä aiheessa on tärkeintä. Ohjelmatavoitteita muodostetaan yleensä yhdestä neljään. Seuraavana vaiheena on *itseopiskelu*, jonka aikana kansalaiset perehtyvät konsensuksen saavuttamiseksi tarvittavaan materiaaliin. Viimeisenä vaiheena on *purku ja arviointi*, jossa käyttäjät käydyn keskustelun jälkeen pyrkivät yhdessä vastaamaan asetettuihin

ohjelmatavoitteisiin ja luomaan yhteyksiä puolueen kokonaisuohjelmaan. (<http://www.wikipuolue.fi/> , Ongelmalähtöinen käytännönmuodostus, 2.10.2007.)

Wiki-sovellusten yhteisöllinen kirjoittaminen on kuin laajalle levittäytyneen rihmasto-organismien toimintaa. Ideat lähtevät yksilöistä, mutta yhteisö korjaa, muokkaa ja soveltaa niitä niin, ettei kukaan yksin ole enää sen kirjoittaja. Yksilöiden ideat tavallaan häviävät osaksi suuremman massan eli yhteisön kirjoitusta.

5 VIRTUAALISEN JULKISUUDEN SOVELLUKSIA

Osallistumista vai näytösluonteista julkisuutta

Kansalaisten osallistuminen tai pikemminkin vaikuttaminen edustuksellisessa demokratiassa on pääasiassa äänestämistä. Osallistumisella tarkoitetaan oman panoksen antamista julkiseen keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon. Osallistuminen on poliittinen teko, olipa se sitten mielipidekirjoitus tai käveleminen mielenosoituskulkuessa. Otakantaa.fi-foorumin tarkoitus on antaa paremmat mahdollisuudet kansalaisten osallistumiseen. Osallistumisen kautta voi tapahtua vaikuttamista ja tämä sivusto yrittää ainakin markkinoida itseänsä tämän osallistumisen kautta tapahtuvan vaikuttamisen käyttökelpoiseksi kanavaksi.

Habermas (2004, 307) käyttää teoksessaan *äänestäjän*, siis poliittisesti aktiivisen henkilön ”persoonallisuuden” määrittelemiseen Berelsonin luettelemia äänestäjän rakenneaineksia: *kiinnostus julkisiin asioihin, asioiden tunteminen ja tietäminen, vakaat poliittiset periaatteet tai moraalinormit, tarkka havaintokyky, osallistuminen viestintään ja keskusteluihin, järkiperäinen toiminta sekä yhteisön edun huomioon ottaminen.* (Habermas 2004, 307.)

Habermasin määritelmä ei sovi yhteen keskiverron hiljaisen suomalaisen kansalaisen kanssa. Väittäisin, että kiinnostus julkisiin asioihin on vähäistä, asioiden tuntemus ja tietämys melko pientä ja vakaat poliittiset periaatteet jäämässä historiaan. Määritelmä sopii mielestäni paljon parempi poliittisesti erittäin aktiiviseen henkilöön, jolle poliittinen vaikuttaminen on elämäntapa. Voi hyvinkin olla, että Otakantaa.fi-sivustokin kokoaa yhteen jo ennestään aktiivisia vaikuttajia ja mielipidejohtajia, joiden on tärkeä tuoda esiin oma mielipiteensä.

Habermas (2004, 309) lainaa Katz & Lazarsfeldiä ja toteaa, että poliittiset mielipidejohtajat ovat monesti varakkaampia ja koulutetumpia ja heidän sosiaalinen asemansa on parempi kuin heidän, joihin he vaikuttavat. Habermasin mukaan on myös pystytty osoittamaan, että nämä mielipidejohtajat eivät ole kovin halukkaita asettamaan omia mielipiteitään aidon kriittisen keskustelun areenalle.

”Julkisuuskelpoisetkaan mielipiteet eivät kehity julkiseksi mielipiteeksi ilman järkeään käyttävän keskusteleavan julkison viestintävirtaa.” (Habermas 2004, 309.)

Tällä voisi Otakantaa.fi-sivuston kontekstissa ajatella niin, että mikä motivoisi niitä ihmisiä, joilla on asioissa todellista valtaa (jos ei päätösvaltaa niin mielipidevaltaa) tulemaan keskustelemaan kriittiseen ja rationaaliseen keskusteluun jos oma mielipide nauttii jo muutenkin laajaa kannatusta.

Kuten aikaisemmassa teoriaosiossakin jo todettiin, Habermas vahvistaa, että ihmiset keskustelevat poliittisista asioista mielellään niiden kanssa, jotka ovat todennäköisesti jo muutenkin samaa mieltä tai on hyvin todennäköistä, että he tulevat olemaan samaa mieltä. (Habermas 2004, 309)

Näytösluonteisella ja manipulatiivisella julkisuudella Habermas tarkoittaa jonkun asian nostamista julkiseen keskusteluun tiettyyn aikaan, jonkun päämäärän saavuttamiseksi. Esimerkiksi vaalilupauksen tekemistä voidaan kai pitää tällaisen ei-julkisuuden yhdeksi muodoksi. Ei-julkinen, manipulatiivinen ja tehtailtu julkisuus ei silti välttämättä vähennä sen tuottamien vaikutusten merkitystä yhteisön hyväksi, mutta se ei ole aitoa julkisuutta sanan varsinaisessa habermasilaisessa mielessä. (Habermas 2004, 318-319)

Otakantaa.fi ja Wikipuolue julkisuuden näkökulmasta

OTAKANTAA.FI:

Jotkut keskustelijat kutsuivatkin Otakanta.fi-foorumien toimintaa näennäisdemokraattiseksi ja kansan osallistamiseksi, jonka motiivina olisi kansan mielipiteen sisällyttäminen päätöksentekoon, niin että virkamiesten tehtailemille valmiille päätöksille saadaan kansan legitimitetti. Tämä ei tarkoita välttämättä sitä, että lopputulos olisi huono tai edes kovin epädemokraattinen, mutta ei voida puhua julkisuudesta sen tiukassa, habermasilaisessa mielessä.

Nimimerkki SuperDuper huomauttaakin osuvasti foorumilla, että *”on eri asia kuulla kuin osallistaa kansalaisia.”* Kuuleminen voi olla vain näytösluonteinen temppu legitimitetin hankkimiseksi, mutta osallistamisella tarkoitetaan kansalaisten kutsumista mukaan aitoon päätöksentekoon.

Otakantaa.fi pyrkii tuottamaan aidosti julkisen tilan, jossa järkeilevä julkiso keskustelee poliittisista aiheista ennen päätöksentekoa. Ideaalin mukaan julkisen mielipiteen kautta saadaan paras mahdollinen legitimizeetti päätöksille.

Digital divide koskee myös suomalaista yhteiskuntaa. Tietokoneille on pääsy lähes kaikilla, mutta sen tekninen käyttötaito ja internetin kulttuurin tiedostaminen on monille vieras asia. Huonoimmassa osassa on ikääntyneen väestön se osa, joka ei enää kykene tai halua opetella mitään tietokoneisiin liittyvää.

Seuraavaksi voisi kysyä ovatko keskustelijat ja keskustelut tasa-arvoista? Rekisteröityminen on helppoa ja vaivatonta niille, jotka ovat osaavat käyttää internetiä. Omalla nimellä, nimimerkillä tai anonyymisti tapahtuva kommunikointi ei tunnu olevan este kenellekään.

Alun perin Habermasin porvarillisin julkisuuden periaatteena oli esivallasta vapaa, yksiöiden vapaasti muodostaman yhteisön keskustelu niistä aiheista, mistä julkiso milloinkin halusi keskustella. Nyt Otakantaa.fi-foorumilla esivalta määrittelee keskustelun aiheen, ajankohdan ja tavan. Aidosti vapaa julkinen keskustelu alkaa silloin kun sille koetaan olevaan tarvetta, spontaanisti ja niistä aiheista mistä kansa haluaa keskustella.

Keskustelijat itsekin kritisoivat tätä puolta muun muassa sillä, että miksi hallinto ei tule ihmisten luo vaan ihmisten pitää tulla hallinnon alueelle. Kuten puheenvuoroissa selviää, valtiohallinnon pitämälle sivustolle ei kannata odottaa valtaisa menestystä ainakaan osallistujien määrän perusteella mitattuna. Otakantaa.fi-foorumilla toimitus edustaa esivaltaa, hallintoa ja valtiota. Julkisoa ovat keskusteluun osallistuvat rekisteröityneet käyttäjät.

Kansalaiset ottavat kyllä kantaa, mutta on ennalta määrätty mihin aineisiin, koska ja millä tavalla. Voisi verrata monivalintavastauksien tekemiseen vapaavalintaisen esseen sijasta. Esimerkiksi kansalaisadressit (www.adressit.com) kertovat aiheista, joista kansalaiset ovat aidosti kiinnostuneita, kuten otakantaa.fi-keskusteluissakin tuli ilmi. Suunta pitäisi kai muuttua niin päin, että virta kulkee kansalaisilta päättäjien suuntaan: kansalaiset aloittavat keskustelut aiheista, joiden pohjalta kyseisestä asiasta tulisi tehdä hanke eikä toisin päin.

Myöskään sensuurivalta ei kuulu aitoon julkisuuteen. Sensuurin tarkoitus on palvella

keskustelua siivoamalla sitä, mutta kuka valvoo, mitkä tekstit joutavat roskiin. Miksi sivustolla ei näy roskakoria, josta voisi katsoa siivotut tekstit?

Otakantaa.fi:n kansalaisosallistumisen ja julkisuuden haasteita:

1. Kaikilla ei ole tietokonetta jne.
2. Toimitus määrittelee keskusteltavat asiat eli kansalaiset eivät voi keskustella mistä haluavat
3. Kansalaiset eivät voi seurata toimituksen tekemää sensuuria, sensuroidaanko asian vierestä menevä keskustelu ja kuinka kauaksi keskustelu saa karata?
4. Kansalaiset eivät tiedä mitä sivustolta sensuroidaan
5. Toimituksen yhteenvedoon liittyy valtaa. Voiko yhteenvedoon vaatia muutoksia?
6. Kuinka paljon osallistujia pitäisi olla, että voitaisiin puhua kansan mielipiteestä?
7. Kuka valvoo kuinka paljon päätöksentekijät ottavat huomioon kansalaisten äänen?

Otakantaa.fi on joka tapauksessa kehittyvä ja eteenpäin pyrkivä demokratiaa edistämään pyrkivä hanke ja se hakee muotoaan kysymällä sitä kansalta. Tulevaisuus näyttää millaiseksi se muotoutuu.

WIKIPUOLUE

Wikipuolueen sivusto antaa periaatteessa kenelle tahansa mahdollisuuden luoda uuden aloitteen, osallistua keskusteluun ja muokata vanhoja aloitteita, keskusteluja ja sääntöjä. Ainakin uuden aloitteen kirjaaminen onnistuu myös anonyymisti. Wikipuolueessa vallitsee yhteisön kollektiivinen sensuuri erotukseksi ylläpitäjien valtaa korostavasta sensuurivallasta. Ensisilmäyksellä näkyvien sivuston tasojen alta löytyy myös keskustelua. Keskustelu hoidetaan rationaalisen argumentaation hyvien sääntöjen mukaan, joista on laadittu ohjeet seitsemän askeleen tahdonmuodostukseen. Keskustelujen pohjalta muodostetaan mielipide ja tarvittaessa suoritetaan enemmistöpohjainen äänestys. Muodostettu mielipide on kuitenkin korjattavissa tai muutettavissa parempien tietojen tai argumenttien ilmaantuessa.

Wikipuolueen idealistisella mallilla on myös rajoitteensa. Wikipuolue ei ole ainakaan vielä rekisteröity puolue, joten sen on vaikeaa tai lähes mahdotonta saada omia mielipiteitään läpi päätöksentekoon. Toiseksi ongelmaksi nousee mahdollisen kansanedustajan toiminta myöhemmässä vaiheessa. Millä taataan, että wikipuolueen edustaja toimii sivustolla kollektiivisesti määriteltyjen mielipiteiden mukaan. Kansanedustajaa ei voida erottaa kesken kauden, vaikka hän ei toimisikaan puolueensa tahdon mukaisesti, kansanedustaja vastaa vain häntä äänestäneille kansalaisille. Kolmantena ongelmana on kahden yhtä hyvän tai kahden yhtä huonon vaihtoehdon väliltä ratkaiseminen, joka saattaa repiä yhteisön kahtia. Millä muokkaussodat estetään tällaisissa tilanteissa? Onko tahdonmuodostusta varten laadituissa säännöissä ”porsaanreikiä”, jotka antavat tulkinnanvaraa kiistatilanteissa?

Wikipuolueen ilmaantuminen herättää mielenkiintoisia kysymyksiä. Onko Wikipuolueen muodostama yleinen mielipide niin oikeassa, että enää ei tarvita kuin yksi puolue? Entä onko puolueen sisäinen oppositio demokraattisesti riittävää? Miten varmistetaan, etteivät Wikipuolueen aktiivit aja vain omaa etuaan, vaan myös niiden etua, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua kirjoittamiseen? Miten kilpailevat puolueet pääsevät häiritsemään tätä toimintaa? Tekeekö wikidemokratian idea koko vasemmisto-oikeisto-ajattelun turhaksi, kun poliittisiin aiheisiin otetaan kantaa rationaalisesti ja asiakohtaisesti?

Tällä hetkellä toimivat sovellukset perustavat toimintansa olemassa oleville puolueille, joiden puolueohjelmien laadintaan kansa pääsee vaikuttamaan wikisovelluksilla.

Välähdyksiä deliberatiivisesta demokratiasta

Ongelmalähtöisen tahdonmuodostuksen metodi vaikuttaa melko hyvältä menetelmältä deliberatiivisen päätöksenteon kannalta. Jos deliberatiivisen teorian keskeisiä kohtia ovat inklusiivisuus ja avoimuus, ne toteutuvat wikipuolueen nykysääntöjen valossa melko hyvin kun puhutaan aktiivisista virtuaalikansalaisista. ”Keskivertokansalainen” tuskin edes tietää vielä mitä wiki tarkoittaa. Toiseksi, kuten aikaisempi tutkimus osoittaa, ihmiset eivät välttämättä ole edes halukkaita ottamaan kantaa ja ottamaan osaa päätöksentekoon. Olennaista deliberatiivisuuden kriteereitä tarkasteltaessa on myös Herne & Setälän listaama preferenssien muuttamisen mahdollisuus, johon ongelmalähtöinen

tahdonmuodostuskin nojaa. Miten tämä eroaa normaalien keskustelupalstojen tavasta spekuloida asioita?

Valmiina olevat ohjeen mielipiteen muodostusta varten ovat hallitummassa käytössä. Valmis, yhteinen tavoite myös motivoi osallistujia saavuttamaan sen paremmin kuin yleinen, päättymätön ilmassa leijuva keskustelu. Kun tavoitteena on julkilausuman tai puolueohjelman kohdan kirjaaminen, keskustelu varmasti tehostuu päätösorientoituneemmaksi.

Miten toimintaa ohjaavat käytännöt syntyvät wikipuolueessa? Ne voivat syntyä kolmella eri tavalla: 1) kirjaamalla yleinen tapa ylös. Yksittäinen käyttäjä ei voi päättää käytännöistä, mutta voi kommentoida wikipuolueen prosessien toimintaa. 2) Käyttäjän ehdottaman käytäntöehdotuksen hyväksyminen konsensuspäätöksellä. Konsensuspäätökseen tarvitaan selkeä määränemmistö. 3) Käytäntöjen määrääminen. Wikipuolueen johtokunta ja tekniset kehittäjät voivat määrätä käytäntöjä

Wikipuolue ei vielä lokakuussa tiennyt täysin mitä se on tai tulee olemaan. Enemminkin se tiesi mitä se ei ole. ”*Mikä Wikipuolue ei ole*” –nimisessä osiossa on reippaasti tietoa.

Wikipuolue sanoo harjoittavansa avointa politiikkaa. Mitä se on?

Wikipedia määrittelee sen näin. Kuka tahansa voi osallistua, myös anonymisti. Kaikki osallistujat ovat tasavertaisia ja ratkaisevat kiistatilanteet tasavertaisessa valtasuhteessa. Kaikki toiminta on julkista ja läpinäkyvää, eikä kenelläkään ole enempää arvosteluvaltaa kuin muilla. Kaikki toiminta kirjataan, tallennetaan ja säilytetään eikä näitä voi jälkikäteen muuttaa. Kaikki pohdinta ja deliberaatio on säännönmukaista tai voidaan palauttaa tiettyyn säännölliseen muotoon erimielisyyksien ratkaisemiseksi. Kaikki tieto on käyttäjien eli osallistujien organisoimaa tai uudelleen organisoimaa. Foorumin kontrolli voi ainakin teoriassa siirtyä luotettavimpien osallistujien käyttöön pois niiltä jotka sen ovat perustaneet. (Wikipedia 2008)

Avoimessa politiikan perustaviin periaatteisiin kuuluu auktoriteetin hajottaminen pieniin osiin ja sen hajuttaminen (desentralisaatio). Valta on periaatteessa yhteisöllä sekä kaikilla yksilöillä, jotka kykenevät käyttämään avoimen politiikan tuottamiselle sovellettua viestintäteknologista sovellusta. Valta tulee osallistumisen kautta. Mitä enemmän

osallistuu, sitä enemmän on valtaa - edellyttäen kuitenkin, että omat osallistumisen panokset hyväksytään muiden osallistujien taholta.

Toiseksi periaatteisiin kuuluu informaation keskittäminen, niin että kenelläkään ei ole parempia tietolähteitä kuin toisella. Informaatioita on maailmassa lähes inhimillisesti katsottuna rajaton määrä. Wikisovellukset ovat erinomainen tapa kerätä mahdollisimman paljon hajautettuna olevaa informaatiota yhteen jostain tietystä spesifistä aiheesta. Wikisovellukset keräävät hajallaan olevan datan samalle sivulle. Kuka tahansa voi osallistua ja se tarkoittaa niin rivikansalaisia kuin tiettyjen alojen ammattilaisiakin. Tämä lähtee siitä olettamuksesta, että ihmiset keskustelevat mieluiten aiheista, joissa heillä on tietoa ja taitoa takanaan. Avoimen politiikan ideassa ammattilaiset ja erityisosaajat joutuvat vastaamaan suoraan kansalaisille ilman välikäsiä. Joten kyseessä on enemmänkin suora virkamies – kansalainen-suhde perinteisen parlamentaarisen mallin vastakohtaksi, jossa byrokraattisen virkamieskoneiston ja kansalaisen välillä on poliittiset edustajat ja kankeat virastot. (Wikipedia, Open politics, 1.10.2007 14:36)

Valtiohallinto	Kansalaisyhteiskunta
<i>Otakantaa.fi</i>	<i>Wikipuolue.fi</i>
<p>Hierarkisuus</p> <p>Valta keskitetty</p> <p>Informaation saannin epäsuhta</p> <p>Kinastelu ja kritisointi</p> <p>Ideoiden esittäminen ja kommentointi</p> <p>Valtiohallinto saa legitimitietin hankkeelle</p> <p>Selkeä jako vallankäyttäjiiin ja kansalaisiin</p> <p>Potentiaalia nopeaan ja tehokkaaseen kansalaisvaikuttamiseen</p> <p>Web 1.0</p> <p>Kausittaiset muutokset</p>	<p>Horisontaalisuus</p> <p>Valta desentraloitu</p> <p>Informaation keskittäminen</p> <p>Ei selkeitä johtajia, mekanismi estää valtarakenteiden syntymisen</p> <p>Deliberatiivisten ihanteiden noudattaminen</p> <p>Vaikutus todelliseen päätöksentekoon vielä epäselvää</p> <p>Potentiaalia deliberatiiviseen päätöksentekoon</p> <p>Web 2.0</p> <p>Ainainen muutostila</p> <p>Kauanko kiistat voivat kestää?</p> <p>Mikä on maksimikapasiteetti?</p>

Olen kerännyt taulukkoon merkittävimpiä sivustojen eroja. Tärkein ero lienee sivustojen alkuperä. Wikipuolueen perustaminenkin on jo kansalaislähtöistä ja pyrkimystä vaikuttaa poliittisiin aiheisiin, kun taas Otakantaa.fi on yritys osallistaa kansalaisia, eräänlainen muodollinen kuulemismenettely. Valta on Otakantaa-sivustolla ylläpitäjillä eli oikeusministeriön virkamiehellä, kun taas Wikipuolueessa valta on pyritty desentraloimaan kollektiiviselle yhteisölle. Wikipuolueen mekanismi estää myös valtarakenteiden synnyn sillä ylläpitäjät ovat vaihdettavissa mikäli yhteisö niin haluaa. Informaation epäsuhta Otakantaa.fi-sivustolla on ilmeinen. Virkamiehet tekevät hankkeista lyhyitä tiivistelmiä, johon aina liittyy esittelijän valtaa. Myös lisätietoa hankkeista saattaa olla vaivalloista hankkia. Wikipuolueen sivustolla periaatteen tasoalla kaikki materiaali, informaatio ja dokumentit ovat kaikkien nähtävillä tasapuolisesti.

Otakantaa.fi-sivuston keskusteluja tarkastelessa huomaa nopeasti, kuinka keskustelussa ilmenee ”juupas-eipäs”-tyyppistä väittelyä. Wikipuolueessa tällainen kinastelu on pyritty minimoimaan eräänlaisella käyttäytymissäännöstöllä, joka lyhyesti sanottuna perustuu paremman argumentin voimaan. Asioihin saadaan kanta siis deliberatiivisen keskustelun kautta.

Wikipuolue-kokeilussa on vielä epäselvää kuinka kauan yhdestä asiasta voidaan käydä keskustelua, jos asiasta pitäisi tehdä päätös nopeasti suuntaan tai toiseen ja jos vastapuolina ovat kaksi yhtä hyvää tai huonoa ideaa. Toisena asiana arveluttaa, ovatko käyttäjät todella kiinnostuneita kommentoimaan ja argumentoimaan jokaista aloitetta jos ne suosiota saavuttaessaan kasvavat huimasti. Esimerkiksi tuhannen aloitteen päivävauhti tuntuisi menevän kontrolloimattomaksi. Wikipuolueen vaikuttavuus reaaliolituikkanaan on myös vielä kysymysmerkki. Liikkeen suunnitelmissa on saada edustajia kunnanvaltuustoihin ja eduskuntaan ja siellä edustajan olisi määrä noudattaa wikipuolueen sivustolla määrittelmiä poliittisia kantoja. Ongelmaksi nousee, että mitä sitten jos ei noudata. Erottaminen ei liene perustuslain mukaista.

Nykyisellään Otakantaa.fi:n todellinen ongelma on kansalaisten ja virkamiesten välinen kuilu, jossa on paljon perinteitä, mutta myös paljon todellista etäisyyttä. Kansalaisilla tuntuu olevan sellainen olo, että heille heitetään ylhäältä keskustelumahdollisuuksia, jonka jälkeen pitäisi olla tyytyväinen että on päässyt vaikuttamaan. Kuten keskusteluissa todettiin, hallinnon pitäisi tulla ihmisten keskuuteen eikä ihmisten hallinnon keskuuteen jos haluttaisiin todellisia vaikuttamisen kokemuksia. Otakantaa.fi pitää kuitenkin sisällään suuren potentiaalin, jos sitä haluttaisiin käyttää oikein. Napakasti ja suurella volyyymillä kritisoidut ja promotoidut hankkeet voisivat saada kansalaisvaikuttamisen legitimitetin. Tosiasia kuitenkin on, että todelliset kansalaisia askarruttavat aiheet löytävät tiensä kansalaisten vaikutuskanaviin muitakin kautta.

Otakantaa.fi voidaan arkkitehtuurisesti nähdä vanhana web 1.0:n tuotoksena, kun taas Wikipuolue on web 2.0:aa parhaimmillaan. Se on kansalaisten itsensä rakentama sosiaalinen media, joka tuottaa poliittisia mielipiteitä. Sitä kuvaa ainainen muutoksen tila, mutta sen muutokset rekisteröityvät talteen. Se pystyy myös reagoimaan nopeasti päivän polttaviin aiheisiin.

Aineistossa esimerkkinä käyttämäni internet-sivustot näyttävät hieman eri valossa paikan ja ei-paikan hahmottelussa. Otakantaa.fi heijastaa voimakkaasti organisisessa maailmassa käynnissä olevia hankkeita, jotka on tuotu internetin julkiseen tilaan keskusteltavaksi. Wikipuolue taas on enemmän jo lähtöisin virtuaalisesta maailmasta, eikä sille vielä ole nähtävissä orgaanisen maailman vastinetta. Voidaan ajatella, että wikipuolueen toiminta irtautuu orgaaniseen maailmaan siinä vaiheessa kun he saavat edustajan kunnallishallintoon tai eduskuntaan. Wikipuolueen jäsenistä tai aktiivisista toimijoista kaikki eivät koskaan ole tavanneet toisiaan. Wikipuolueella ei ole siis oikeastaan käsin kosketeltavia muotoja, mutta Otakantaa.fi:n takana oleva Oikeusministeriö on jo rakennuksineen ja palkattuine virkamiehineen konkreettisempi orgaanisen maailman toimija.

Lopuksi

2000-luvun demokratiaa kuvaa kansalaisten väsyminen puoluepolitiikkaan. Syitä tähän edustuksellisen demokratian kriisiksiin kutsuttuun tilanteeseen on varmasti monia. Kirsi Kallion (2003, 38) mukaan politiikka ei kiinnosta kansalaisia, koska se on liian henkilöitynyttä, se on saanut kaupallisen leiman ja koetaan, että politiikka on siirtynyt enemmän ja enemmän talouden sfääriin, jossa kaikki suuret päätökset tehdään monikansallisten suuryritysten toimesta. Näin ollen kansan oman äänen vaikutus omiin asioihinsa tuntuu vähentyneen.

Tarvitaan julkista sfääriä, jossa kansalaiset voivat itse pohtia itseään koskevia päätöksiä. Moniäänisen, eli deliberatiivinen demokratian idea toimii rationaalisen dialogin kautta aina yhteisön hyväksi ja kuolettaa mahdollisuuden ajaa vain omaa etuaan. Toisin sanoen, julkisen tilan henkiin herättäminen nähdään lääkkeeksi edustuksellisen demokratian kriisiin.

2000-luvulla tapahtuneen mediajulkisuuden radikalisoitumisen myötä poliitikot ja poliittiset päätökset päätyvät entistä varmemmin julkisuuteen, mikä lisää avoimuutta, mutta monesti myös korostaa epäolennaisia asioita. Suomalaisessa demokratia ja sananvapaus-keskustelussa haetaan parhaillaan avoimuuden rajoja: missä määrin esimerkiksi pääministeri Vanhasen yksityisasiat kuuluvat julkisuuteen vai onko mitään perusteita kieltää niiden julkisuuteen tuloa? Youtubessa kiertää video, jossa Jurvan kunnanvaltuuston kokousta kuvaamaan tullut kansalaisopiston ryhmä sai määräyksen poistua kokouksesta. Youtuben katsotuimpien videoiden joukkoon kuuluvat muutenkin erilaiset poliitikkojen töppäilyt ja valheelliset lausunnot.

Avoimuus tarkoittaa julkisuutta. Julkisesta puheesta ja toiminnasta versoo Arendtin (1958, 63) idea, jonka mukaan ajatuksista ja ideoista tulee todellisia vasta julkisuuden näyttämöllä. Kun ihminen tuo esiin oman ideansa julkisuudessa, siitä tulee yhteistä ja siitä voidaan antaa palautetta. Julkisuuteen annettu asia asettuu automaattisesti arvostelun kohteeksi ja rakentaa osaltaan mittaamattoman suurta informatiivista sfääriä, joka rakentuu julkisuuteen tuotetusta puheesta. Osana julkisuutta oleminen jättää Arendtin mukaan jäljen ikuisuuteen ja ikuistaa näin toimijan informaatioavaruuteen. (Arendt 1958, 63.)

Internet on muuttanut demokratian avoimuutta ja julkista tilaa. Julkinen tila on laajennut internetin ansiosta kahteen suuntaan: saatavilla oleva informaatio on lisääntynyt ja toisaalta se on mahdollistanut helpomman pääsyn julkiseen sfääriin.

Habermasin porvarillinen julkinen sfääri rakentui kirjeistä, näytelmistä, salongeista ja sanomalehdistä. Missä ja mikä internetin julkinen sfääri voisi olla? Se on puhetta, tekstiä, kuvia, videoita, uutisia, tiedotteita ja keskustelua. Eräänlaisia julkisia sfäärejä on keskustelufoorumeilla, uutispalveluissa, chateissa, wikisovelluksissa, Youtubessa ja muissa videopalveluissa, blogeissa ja sähköpostissa ja monissa muissa paikoissa, jossa toimijat voivat ilmaista itseään. Se on hajaantunut ympäri internetiä ja hakukoneella voi paikantaa osia siitä hakemalla jotain tiettyä aihetta.

Uudessa tilanteessa julkista informaatiota vaaditaan nähtävälle internetiin ja mahdollisimman nopeasti. Kaupungintalojen ilmoitustaulut ja sanomalehtien yleisönosastokirjoitukset ovat mennyttä aikaa. Internetin uusi julkinen sfääri on tiedottamisen ja informaation julkaisemisen väline, mutta se antaa myös äänen kansalle. Se antaa äänen niille, joiden ääni jo muutenkin kuuluu kovaa, mutta myös niille joilla on ollut vaikeuksia tulla kuulluksi valtamedioissa. Internetin epäkansallinen luonne auttaa ylikansallisia järjestöjä toimimaan yhtenä rintamana kyberavaruudessa. Se auttaa ihmisiä ilmaisemaan omaa poliittista mielipidettään muuten kuin pelkän puheen tai printtimedian avulla. Internet omaa laajan visuaalisten esitysten arsenaaliin, joiden merkitystä ei kannata vähätellä julkisen tilan toiminnassa.

Internet on myös poliittisen toiminnan alusta ja väline. Kuten Lappalainen sanoo (2005, 30) Internet on oiva uudenlaisen poliittisen toiminnan väline, joka toimii yhtäältä poliittisen toiminnan koordinoinnin välineenä ja toisaalta löytämisen välineenä.

Internet alustana tukee ajatusta verkkopolitikoinnista alituisesti muuttavana ja liikkeessä olevana toimintana. Ajatus sopii täydellisesti yhteen web 2.0:n idean kanssa, joka niin ikään pyrkii soveltamaan ja sopeutumaan aina vaadittavaan tilanteeseen käyttäen verkkoa alustana. Julkisen sfäärin toiminta, jossa kehitetään ratkaisumalleja poliittisiin aiheisiin, voidaan nähdä Arendtin mukaan luovana pioneerimäisenä toimintana. Arendt (2002, 179) johtaa toimimisen ja toiminnan sisimmän olemuksen asian alulle panemiseen ja aloittamiseen. Toimintaa puhtaimmillaan on siis aloitteellisuus ja uuden aloittaminen.

Uuden aloittamiseen liittyy myös sen epäkausalisuus, eli sitä ei osata ennustaa aikaisempien tapahtumien valossa. Poliittiset aiheet ovat usein sellaisia, joihin ei ole olemassa valmista ratkaisumallia. Jos olisi, ne eivät nousisi poliittisen kiistelyn kohteiksi. Internetin uudet politikoinnin muodot voidaan nähdä arendtlaisessa mielessä puhtaana toimintana. Ratkaisumallit rakentuvat julkisessa sfäärissä kansalaiskeskustelun kautta. Keskustelun kautta tulemme osaksi julkista todellisuutta, jonka kautta koko ihmisten rakentama maailman syntyy. (Arendt 2002, 179.)

Arendtin mukaan (2002, 179) juuri sanojen ja tekojen kautta me liitämme itsemme inhimilliseen maailmaan. Internet on siis myös ihmisen luoma virtuaalinen, mutta inhimillinen todellisuus, joka toimii vastineena luonnolliselle orgaaniselle maailmalle.

Internetin julkinen sfääri on abstrakti ei-paikka, johon kansalaiset, päättäjät, toimijat, instituutiot ja informaatio kokoontuu lukemattomissa eri pisteissä yhtä aikaa. Internet on ikään kuin informaatiolähtöinen rinnakkaistodellisuus, joka heijastelee todellisen orgaanisen maailman asioita tekstin, äänen, kuvan ja videoiden kautta. Suunta toimii myös toisinpäin: internetin julkisella sfäärillä on jo voimakkaita vaikutuksia yhteiskuntaan, joita ei olisi syntynyt ilman internetin olemassaoloa.

Internet ja julkinen sfääri ei voi toimia ilman ihmisten osallistumista. Niinpä sekä web 2.0 , että wikidemokratian sovellukset vaativat kansalaisilta sitoutumista ja todellista osallistumista. Kuten Kallio (2003, 48) asian ilmaisee: moniääninen demokratia tarvitsee kriittistä massaa eli ihmisiä, jotka ovat valmiita sijoittamaan aikaansa ja vaivaansa yhteisten asioiden ajamiseen. Kaikkia kansalaisia tämä ei kiinnosta, mutta ei tarvitsekaan. Riittää kunhan aktiivisia löytyy tarpeeksi. Itse asiassa äänten liiallisesta moninaisuudesta muodostuva kakofonia vain hukuttaisi kaikkien äänen.

Poliittisesti aktiiviset kansalaiset haluavat ilmaista myös mielipiteensä muutenkin kuin muutaman vuoden välein vaaleissa ja vaaditaan suurempaa demokratiaa, jopa suoraa demokratiaa. He vaativat ajankohtaisten aiheiden kommentointimahdollisuutta, siitä on osoituksena jokaviikkoiset tuhansien osanottajien talkoot, joilla kerätään nimiä sähköisiin adresseihin.¹¹

¹¹ Esimerkiksi suosittu sähköisten adressien keräyssivusto <http://www.adressit.com>.

Mikä olisi siis sopiva paikka tai sovellus deliberatiiviselle kansalaiskeskustelulle?

Keskustelufoorumita vastaavat tähän vaatimukseen, mutta niiden teho päivänpolitiikkaan on olematon jos ei täysi nolla. Vaadittaisiin aidosti deliberatiivinen foorumi, jossa osallistujat sitoutuisivat noudattamaan kriittis-rationaalisen keskustelun ihanteita ja noudattamaan yhteisesti sovittuja sääntöjä – säännöt voi tietenkin aina muuttaa. Lisäksi tarvittaisiin mekanismi, jolla asioista päästäisiin jonkinlaiseen päätökseen, tulokseen tai kantaan.

Deliberatiivinen ja kollektiivinen kirjoittaminen voisi tuoda järkipäisiä ja eniten yhteisöä hyödyttäviä poliittisia ratkaisuja ilman vasemmisto-oikeisto-akselin tuomaa historiallis-ideologista taakkaa. Internetin wikityyppiset sovellukset voisivat toimia ikään kun yhteiskunnan käyttöjärjestelmänä, kuten Wikipuolueen aktiivit hehkuttavat. Tällainen deliberaation sovellus on laajassa mittakaavassa ensimmäistä kertaa mahdollista internetissä. Tämä lienee demokratiateorian kannalta mielenkiintoisin haaste tulevaisuudessa.

Vaaditaan kanavaa jonka kautta ihmiset pääsevät osallistumaan ja saamaan osallisuuden kokemuksia. Avoimen deliberatiivisen keskustelun kautta kollektiivisesti muodostettu mielipide tai kanta pitäisi vielä saada läpi päätöksentekoeleimissä. Haasteellisin kysymys tällaisessa ajatushautomossa on avoimuuden ja tehokkuuden ristiriita. Mitä jos ideoita tulee tuhansittain ja hyväksyttäviä argumentteja tulee valtaisasti – kaatuuko hyvä idea kapasiteettiongelmiin? Tekeekö avoimuus kokeilusta tehottoman ja onko idean toimivuus tarkoitettu vain pienille ryhmille?

Esimerkkejä avoimuuden tehokkaasta toimivuudesta on esimerkiksi vapaiden lähdekoodien ohjelmistojen kehittämisessä. Esimerkiksi Linuxin nykyiset jakeluversiot on tuotettu kollektiivisella ajatustyöllä. Kun käyttäjä havaitsee lähdekoodissa virheen ja raportoi siitä, ei yleensä mene kauaa kun kansainvälinen yhteisö keksii ratkaisun ongelmaan. Kaupalliset toimijat ja suljettuja lähdekoodeja käyttävät ohjelmistotalot voivat vain unelmoida tällaisesta tehokkuudesta.

Aikaisemmin arvioitiin, että internetistä tulee jossain vaiheessa vain todellisen maailman peili, jossa jatkuu sama poliittinen sota vallasta ja hyvinvoinnista. Tämä pitää varmasti paikkaansa, mutta osa ihmisistä haluaa nähdä ilmiössä aidon muutoksen: avoimuuden lisääntyminen ja julkisen tilan kasvu parantaa demokratiaa. Peili voi toimia myös toiseen suuntaan, ehkä internet pystyy tarjoamaan välineitä muuttaa koko demokraattista kulttuuria lähemmäs suoraa ja keskustelevaa demokratiaa.

Lähteet

- Ayers, Michael D. & McCaughey Martha (2003) *Cyberactivism - Online Activism in Theory and Practice*. New York: Routledge
- Arendt, Hannah (1958) *Vita Activa*. Chicago, USA: The University of Chicago Press.
- Arendt, Hannah (2002) *Vita Activa*. Tampere: Vastapaino.
- Calhoun, Craig (ed.) (1993) *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge: MIT Press.
- Cohen, Joshua (1983) *On Democracy* (with Joel Rogers). Middlesex, England: Penguin books.
- della Porta, Donatella (2000): Edustuksellisten demokratioiden haasteet. *Politiikka* 4/2000, 235-246.
- Fraser, Nancy (1992) *Rethinking the Public Sphere*, Craig Calhoun (ed.) : *Habermas and the public Sphere*, Cambridge, USA: MIT Press.
- Friedland, Lewis A. (1996): Electronic democracy and the new citizenship. *Media, Culture & Society* 18:2, 187–212.
- Garnham, Nicholas (1992) *The Media and the Public Sphere*, teoksessa Craig Calhoun (ed.): *Habermas and the public Sphere*. Cambridge, USA: MIT Press.
- Habermas, Jürgen (1989a) *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge, USA: MIT Press.
- Habermas, Jürgen (2004) *Julkisuuden rakennemuutos – tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suom. Veikko Pietilä, Tampere: Vastapaino.
- Habermas, Jürgen (1990) *Moral Consciousness and communicative action*, Cambridge, Massachusetts USA: MIT Press.
- Habermas, Jürgen (1984a) *The Theory of Communicative Action, Vol. 1.: Reason and the rationalization of society*. Lontoo: Heineman.
- Hacker & van Dijk (2000) *Digital Democracy: Issues of Theory and Practice*. London: SAGE.
- Herne, Kaisa & Setälä, Maija (2005): *Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut*. *Politiikka* 47:3 175-188.
- Häyhtiö, Tapio (2004): *Tietoyhteiskunta identiteettiprojektina – demokraattinen kansalaisuus verkossa*, *Politiikka* 46:4, s. 277–291.
- Jordan, Tim (1999) *Cyberpower – The Culture and Politics of Cyberspace and the Internet*. London: Routledge.
- Järvinen, Petteri (2007) *Kolumni, Tietokone* 11/2007. Helsinki: Sanoma Magazines Finland.
- Kallio, Kirsi (2003): *Kansalaisliikkeet Internetissä ja moniäänisen demokratian vaatimus*. *Politiikka* 45:1, 38-49.
- Keane, John (2000), ”*Structural Transformations of the Public Sphere*” teoksessa Hacker & van Dijk (ed.): *Digital Democracy: Issues of Theory and Practice*. London: SAGE.
- Kidd Dorothy (2003) ”*Indymedia.org: A New Communications Commons*” teoksessa Martha McCaughey & Michael D. Ayers : *Cyberactivism – Online Activism in Theory and Practice*. New York: Routledge
- Lappalainen, Pertti (2005) *Verkolla valtaa – Internet ja poliittisen kansalaistoiminnan näkymät (SoPhi)* Jyväskylä
- Luke & Toulouse (toim.) (1998) *Politics in Cyberspace*. New York: Routledge.
- Margolis, Michael ja Resnick, David (2000) *Politics as Usual: The Cyberspace ”Revolution”*. Thousand Oaks, California: Sage Publication
- Pietilä, Veikko (2002): *Verkkokeskusteluareenat – deliberatiivista julkisuuttako?* *Politiikka* 44:4 343-354.
- Resnick, David (1998) ”*Politics in the Internet: Normalization of the Cyberspace*” teoksessa Luke & Toulouse, (ed.): *Politics in Cyberspace*. New York: Routledge.

- Sassi, Sinikka (2000a) Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä – Tutkimus internetistä ja uusista politiikan muodoista. Helsinki: Vastapaino.
- Sassi, Sinikka (2000b) “*The Controversies of the Internet and the Revitalization of Local Political Life*” teoksessa Hacker & van Dijk (ed.): Digital Democracy: Issues of Theory and Practice. London: SAGE.
- Wilhelm, Anthony (2000) Democracy In the Digital Age, London: Routledge.

SÄHKÖISET LÄHTEET:

- Dahlgren, Peter (1999): The Internet, Public Spheres, and Political Communication: Dispersion and Deliberation. Political Communication, 22, 147-162 [online]. Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.cbtl.soton.ac.uk/multimedia/Internet,%20public%20spheres,%20political%20communication.pdf>>
- Diggocracy (2007) www-dokumentti [online]. Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.diggocracy.com>>
- Kellner, David (2005), Habermas, the Public Sphere, and Democracy: A Critical Intervention. [online] Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/papers/habermas.htm>>
- Mokka, Roope & Neuvonen Aleksi (2006) Yksilön ääni - Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla, raportti 69 [online] Helsinki: SITRA. Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti69.pdf>>
- Oikeusministeriö (2007) Kansalaisosallistumisen edistäminen tieto- ja viestintätekniikan avulla. Helsinki: Hallinto-osasto demokratian vastuualue [online]. Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.otakantaa.fi/resourcedisplay.cfm?resfile=2915aa78-0d4d-40c1-804e-6e3fa6c13a00>>
- Open Politics (2007) Openpolitics.ca www-dokumentti [online] Saatavilla www-muodossa: <URL www.openpolitics.ca>
- Otakantaa.fi (2007) Otakantaa.fi www-dokumentti [online] Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.otakantaa.fi>>
- Wikipedia 2007 & 2008 www-dokumentti [online] Saatavilla www-muodossa: <URL www.wikipedia.fi>
- Wikipuolue (2007) www-dokumentti [online]. Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.wikipuolue.fi>>
- Witschge, Tamara (2002) Online Deliberation: Possibilities of the Internet for Deliberative Democracy. www-dokumentti [online]. Saatavilla www-muodossa: <URL http://www.u-topic.net/05links/02_Witschge_Online.pdf>
- Yhteiskunta 2.0 (blogi) (2007) www-dokumentti [online] Saatavilla www-muodossa: <URL <http://www.yhteiskuntakaksipistenolla.wordpress.com>>